KARYS

1958

BIRŽELIS —
LIEPA —
JUNE—JULY

KARYS

1958 M.
Nr. 6 (1343)

Redaktorius **Zigmas Raulinaitis**

Redaktoriaus pavaduotojas **Stasys Butkus**

Kalbinę dalį redaguoja **Kazys Kepalas**

Dailiosios literatūros dalį redaguoja **Vincas Jonikas**

Administratorius **Leonas Bileris**

*

L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:
Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje,
Romas Kezys — Kariai ir Jaunimas,
Justinas Liaukus — Karinės Žinios,
L. š. S. T. — Tremties Trimitas.
Kunigunda Kodatienė--Šaulė Tremtyje

TURINYS

V. AUGUSTINAS — Minosvaidis pozicijoje, Lietuvos poligone 1938 m. ..... Viršelis
A. IMPULEVIČIUS — Mus nuginklavo 169
DR. V. SRUOGIENĖ — Dėl str. "Lietuvių-Lenkų karas su Švedais 1600-1611 m." 174
P. DIRKIS — Liūdnoji sukaktis 177
A. ŽYGMANTAS — Varis ir karas, mitai ir istorija 178
B. GRAŽULIS — Smarkuoliai 183
K. KEPALAS — Herodoto istorijos 186
Tremties Trimitas 189
Šaulės Tremtyje 191
E. ŠULAITIS — Sportas tėvynės padangėje 194
Karinės žinios 195
Lietuviai kariai laisv. pasaulyje 197
Veteranų veikla 198
Mūsų mirusieji 199

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, V. Augustinas, A. Balčiūnas, B. Balčiūnas, A. Bernotas, P. Bliumas, P. Būtėnas, E. Čekienė, P. Dirkis, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, J. Almis Jūragis, Dr. K. Jurgėla, P. Jurgėla, J. Kiaunė, A. Levickis, Marių Žuvėdra, Nelė Mazalaitė, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, M. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Skardis, A. Sodaitis, Dr. V. Sruogienė, Mag. Hist. K. Stalšanas, J. Šarūnas, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, J. Tumas, O. Urbonas, kun. Dr. S. Valiušaitis, J. Vėgelis, V. Vilkutaitytė-Gedvilienė, B. Vrublevičius.

ATSTOVAI: **Albinas Baranauskas**, Vokietija. **Balys Brazdžionis**, Chicago, Ill. **Andrius Mart, Cieminis**, Rochester, N. Y. **N. Cininas**, Sydney, Australija. **Stasys Misiūnas**, Omaha, Nebr. **Jonas Citulis**, Cleveland, Ohio. **V. Šalkūnas**, Australija. **Morkus Šimkus**, Baltimore, Md. **Kazys Trečiokas**, Newark, N. J.

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Baltimore, Md.—K. Bradūnas,
Boston, Mass.—"Baltic Florists",
Brockton, Mass.—A. Mantautas,
Chicago, Ill.—J. Karvelis, "Marginiai", Ramanauskas.
Cleveland, Ohio—V. Ročiūnas,
Detroit, Mich.—Vl. Mingėla, "Neringa", V. Perminas,
Grand Rapids, Mich.—J. Belinis,
Los Angeles, Calif.—V. Prižgintas,
Omaha, Nebr.—Elz. Ribokienė,
Philadelphia, Pa.—A. Impulevičius,
Newark, N. J.—Kazys Trečiokos,
Rochester, N. Y.—P. Saladžius, A. Sabalis,
Waterbury, Conn.—V. Vaitkus.

KANADOJE:

Hamilton, Ont.—J. Pleinys, Z. Orvidas,
London, Ont.—Vyt. Repšys,
St. Catherines, Ont.—J. Vyšniauskas,
Toronto, Ont.—V. Aušrotas, A. Kuolas, "Parish Librery", J. Smolskis, Dr. Žolpys,
Montreal, Que.—"Parish Library", A. Žukas.

ANGLIJOJE:

J. Bružinskas, 46 Springcliffe, Bradford 8, Yorks.
D. Daunoraitė, 49 Thornton Ave., London, West 4, Great Britain.
K. Rožanskas, 35 Storer St., Nottingham.
Santarvė, 46 Aberdare. Gdns., London, N. W. 6, Gt. Britain.

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas, 9 Cowper St., St. Kilda, Vic.
N. Cininas, 97 Boyd St., Cabramatta, NSW.
E. Stašys, 72 Canterbury Rd., Canterbury, Suburb, NSW.
Pr. Zenkevičius, 181 Victoria St., N. Geelong, Vic.

VENEZUELOJE:

Tėvų Kelias, Apartado 369, Caracas, Venezuela, SA.

VOKIETIJOJE:

Alb. Baranauskas, Kaiserslautern, Postschliessfach 232, W. Germany.

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS", 9 6 Willoughby Ave.. Brooklyn 21, N. Y., U.S.A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents. Entered as second-class matter at the Post Office. Brooklyn, N. Y. OFFICE OF PUBLICATION: 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.

KU biblioteka
093 00523522 5

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungt. Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 6 (1343) BIRŽELIS - LIEPA — JUNE - JULY 1958

MUS NUGINKLAVO

ATSIMINIMŲ ŽIUPSNYS IŠ VIETINĖS RINKTINĖS KŪRIMOSI

A. IMPULEVIČIUS

(Pradžia gegužės mėn. KARYJE)

KAUTYNĖS MŪRO - AŠMENOJE

Savaitės viduryje, gegužės 10 dienos rytą iš Vilniaus atvažiavo plk. ltn. Titel. Atvežė 10,000 šovinių, kurių prašė plk. Vidugiris. Toks šovinių skaičius buvo lašas jūroje, bet vis geriau, negu nieko. Atvežė ir Vilniaus krašto žemėlapį 1:300,000, kuriame raudonais dažais buvo sužymėti tie plotai, kuriuose laikėsi ir raudonieji ir baltieji lenkų partizanai. Iš tokio partizanų paženklinimo jokios išvados apie lenkų sudėtį daryti nebuvo galima. Jau mūsų surinktos žinios apie lenkus buvo daug tikslesnės ir jų užimti plotai aiškiau žinomi.

Toliau plk. ltn. Titel išmėtinėjo plk. Vidugiriui, kad mūsų kariai negarbingai kovėsi, nes žudė ir vietos gyventojus, nepasigailėdami nieko. Čia jis nepasakė, kur tas įvyko, bet galima buvo spėti, kad jis turėjo galvoje kpt. V. Narkevičiaus kuopos ir 308 b-no 3 ir 4 kuopų kautynes. Ir taip piktai kalbėjęs plk. Vidugiriui, piktas išvažiavo iš Ašmenos.

Vėliau sužinojome, kad Titel, lydimas šarvuoto automobilio, nuvyko į Turgelius. Pakelyje susirišo radijo pagalba su lenkų štabu. Jo pasitikti atvyko lenkų puseskadronis. Turgeliuose jis išbuvo apie 4 valandas, kur valgė pietus ir girtavo. Po tų vaišių pavakaryje ,vėl lenkų eskorto palydėtas, iš Turgelių išvyko į Vilnių. Toliau sužinojome, kad gegužės mėn. vienos dienos ankstų rytą, kažkokio upelio slėnyje, lenkai sušaudė kpt. Vytautą Narkevičių, kuopos viršilą, j. psk. ir grandinį. Ten pat juos slėnyje ir užkasė (kpt. Vytautas Narkevičius 1925 m. rugsėjo 7 dieną buvo baigęs Karo mokyklos VII-tą laidą). Spėjome, kad šis sušaudymas turėjo ryšio su plk. ltn. Titel apsilankymu lenkų štabe Turgeliuose (1951 m. Karyje Nr. 14 plk. O. Urbonas mini šiuos įvykius įvykusius Svyrių rajone).

Plk. Vidugiris, per vieną neutralų asmenį, gavo didelį, mašinėle spausdintą laišką. Laiškas adresuotas "Dowodcy Pulku Kowienskiego". Reiškia, jau lenkai žinojo, kad čia veikia Kauno pulkas. Tame laiške ryškėjo maždaug tos pačios mintys, kurias išdėstė Titel plk. Vidugiriui apie mūsų karių veiklą, traukiantis iš kautynių. Parašo ant to ilgo rašto nebeprisimenu, bet apačioje rašto buvo titulas: "Dowodca Brigady Wilienskej". Ant rašto buvo uždėtas antspaudas. Antspaudo viduryje matėsi erelis, o iš kraštų įrašas "Brigada Wilenska".

Šis laiškas mums jokio įspūdžio nepadarė. Knietėjo mintys, kad Titel pasakyti žodžiai plk. Vidugiriui ir šio laiško turinys turi kažką bendra.

Dienos bėgo. Laukėme, kad kas nors dar turės įvykti. Lenkai ar tas vokietis Titel kokią nors išdaigą dar sugalvos.

Ir taip belaukiant, nakti iš gegužės 13 į 14-ją kelia mane ir mjr. Kėželį iš miego. Sužinome, kad lenkai užpuolė mūsų kuopas Mūro-Ašmenoje. Skubėjau pulko štaban, bet ten nieko neradęs, nuskubėjau į 301 bataliono štabą. Plk. Vidugiris pasakė, kad lenkai iš pasalų užpuolė kuopas ir ten vyksta kautynės. Skubiai buvo keliamos kuopos Ašmenoje. Organizuojama pagalba Mūro-Ašmenoje užpultoms kuopoms. Plk. Vidugiris kreipėsi į vokiečius, prašydamas šarvuotų automobilių pagalbos. Vokiečiai atsakė, kad šarvuočių negali siųsti, nes lenkai gali tuos šarvuočius pasigrobti, suardydami tiltus. Vokiečiai tegali mums padėti tik šarvuočių ugnimi. Ir taip nebeatsimenu, ar vokiečiai buvo pasiuntę šarvuočius į pagalbą, ar užteko tik pažadėtos pagalbos žodžiu. Buvo laukiama, kad lenkų jėgų dalis gali pulti Ašmeną, kad pririštų kuopas Ašmenoje.

Gegužės naktis buvo šviesi ir tyli. Gerai įsiklausius, dar girdėjosi šūviai, bet kautynės jau rimo. Nuskubėjusi pagalba rado kautynes pasibaigusias. Beveik didesnė kuopų dalis pateko lenkams į nelaisvę, o likę atbėgo į Ašmeną. Kautynėse žuvo kpt. Eduardas Počebutas (1927 m. baigęs IX-tą Karo mokyklos laidą ir visą laiką tarnavęs 5 p. D.L.K. Kęstučio pulke), o kitas kuopos vadas (berods, kpt. Marčiulionis) pateko lenkams į nelaisvę. Jo, kaip karininko, mūsų

Lietuvos Apsaugos Dalių vyrai stato "bunkerį", kovodami su raudonaisiais ir lenkų partizanais rytinėje Lietuvoje.

V. Augustino nuotr.

kareiviai neišdavė ir jis vargo drauge su kareiviais. Šiaip lenkai būtų jį sušaudę. Lenkai mūsų kareivius nurengę, palikę jiems tik milines ar švarkus ir nevalgiusius paleido Vilniaus kryptimi. Vėliau sužinojome, kad vokiečiai tuos kareivius surinko ir parvežė į Kauną. Kaune, per Šančius, varė juos basus ir neapsirengusius į A. Panemunę. Žmonės verkė, matydami tokį lietuvių vyrų išniekinimą... (Smulkiau tų kautynių aprašyti nebegaliu, nes kai kurios tų kautynių smulkmenos jau išgaravo iš atminties. Galėtų jas aprašyti buvę tų kautynių dalyviai. Atsimenu, kad nepaprasta drąsa ir sumanumu pasižymėjo ltn. Kijauskas. Jei jis yra dar kur gyvas, gal galėtų Mūro-Ašmenos kautynes smulkiai aprašyti).

Plk. Vidugiris telefonu norėjo pranešti Vietinės Rinktinės Štabui apie nuostolingas kautynes, bet Ašmenos telefono centrinė visą laiką buvo "užimta" ir net Vilniaus pasiekti nebuvo galima. Plk. Vidugiris yra nepaprastai šalto būdo, bet šį kartą jaudinosi, nes jautė, kad negalėjimas susirišti su Vilniumi kvepia išdavyste. Nuotaika buvo įtempta. Jautėme, kad kažkas dar nežinomo artėja.

KAUNO PULKAS NUGINKLUOJAMAS

Ir taip atėjo gegužės 15 diena, pirmadienis. Neramu, bet reikia dirbti. Reikia paruošti Mūro-Ašmenos kautynių aprašymą. Reikia, kad surinktų nukautuosius palaidoti. Ir taip apie 1-mą valandą po pietų, į pulko štabą ateina 301 b-no ryšių karininkas vokiečių policijos kapitonas (pavardės neprisimenu). Šiek tiek apie tą kapitoną. Tai medinės galvos žmogus, be jokio karinio išsilavinimo, nesugebėtų net ir skyriui vadovauti. Visas jo džiaugsmas ir pasitenkinimas būdavo, jei galėdavo sočiai prisivalgyti, taip kad pirštu siektų. Tiek to, bet tai buvo vokiškojo okupanto idealas. Jis atėjęs man sako, kad eičiau į 301 b-no štabą, nes ten renkasi visi karininkai. Paklausiau ji koks reikalas? Jis trumpai atsakė, kad ten sužinosiu. Skubiai sutvarkęs bylas ir raštus, sudėjau į spintą ir nuskubėjau į 301 b-no. štabą. Čia jau buvo susirinkę 301 ir 308 b-nų karininkai. Gal vieno antro ir trūko. Kieme bestovįs vokiečių kariškas sunkvežimis, dengtas brezentu ir lengvas auto. 301 b-no ryšių karininkas, susirinkus visiems karininkams, plk. Vidugiriui ir pulko štabo v-kui sakė sėstis į auto, o kitiems karininkams į sunkvežimį. Visiems susėdus į sunkvežimį, lipo į jį ir j. ltn. Mačkus, bet jį vokietis sulaikė ir lipti neleido. Mat, jis dar dėvėjo civilinius rūbus ir vokietis nežinojo, kad jis irgi karininkas. Į mūsų lengvą auto įsėdo ir vokiečių policijos kapitonas. Iš b-no štabo kiemo pajudėjome į centrinę gatvę Vilniaus kryptimi. Važiavome Ulica Wilenska. Priešakyje mūsų lengvassi auto, o užpakalyje sunkvežimis. Važiuojame greitai. Atrodė keista, kad ant kiekvienos gatvių sankryžos stovėjo po 2-3 vokiečių policininkus su parucštais šautuvais. Privažiuojame Ašmenos bažnyčia, o prie jos yra didelė aikštė. Čia jau daugiau vokiečių policijos ir, be to, šarvuoti auto pilnoje parengtyje. Dairomės drauge su plk. Vidugiriu ir jau nebeaišku, koks čia mums paradas parengtas. Pravažiavę aikštę, staiga pasukome dešinėn ir privažiuojame prie 202-os vokiečių divizijos štabo būstinės. Čia vokiečių policijos kapitonas, 301 b-no ryšių karininkas, paprašė mus išlipti iš auto. Išlipome. Vokiečių kapitonas labai jaudinosi, kur dingo sunkvežimis. Mat, sunkvežimis nespėjo sekti paskui lengvą auto ir į divizijos štabo būstinę pasuko kita gatve. Pagaliau pamatęs atvažiuojantį sunkvežimi, vokiečių kapitonas nudžiugo. Mums su plk. Vidugiriu belaukiant sunkvežimio, aš ir sakau plk. Vidugiriui, kad čia kvepia NKVD. Plk. Vidugiris atsiduso ir atsakė man, kad čia įvyks areštų. Sustojo ir sunkvežimis. Vokiečių kapitonas liepė visiems išlipti ir, pats eidamas priešakyje, mus visus nuvedė į salę. Toji salė, gal būt, skirta mokyklos reikalams, buvo nedidelė. Salės viduryje stovėjo suolai. Vos tik įėjome ir pasiskirstėme po suolus, kai staiga įėjo Wehrmacht'o kareivių būrys ir sustojo prie langų ir prie durų. Visi buvo su

parengtais šauti ginklais. Prie durų sustojo bent ketvertas su automatais (M. P.). Pasijutome, kad jau esame kaliniai. Šitaip susitvarkius, į salę įėjo Titel, šarvuočių policijos plk. ltn. ir ruda uniforma apsirengęs jų jaunas palydovas. Neleido nė atsisėsti. Titel pradėjo kalbą, pistoletą atsistūmęs prie pat diržo sagties. Mat, įspūdžiui sudaryti. Jo kalba buvo sausa, tonas griežtas. Kiek prisimenu, jis kalbėjo taip: "Ponas pulkininke ir po nai karininkai, jūsų pulkininkas visą laiką mane prašė, kad leistų batalionus sutelkti krūvon. Dabar jūsų noras bus įvykdytas. Batalionai bus sutelkti. Jūsų kareiviai nemokėjo kautis, elgėsi brutališkai su vietos gyventojais ir t.t." Visos graudinančios mus kalbos nebeprisimenu. Jaunas Titel palydovas, vokiškas repatrijantas, vertė jo kalbą. Jis vertė stovėdamas greta Titel ir į mus atkišęs automatą. Taip bekalbėdamas, Titel pasakė, kad vokiečių vadovybė lietuviais nepasitiki ir jis gavęs įsakymą batalionus nuginkluoti. Nusiginklavimas turįs įvykti šiandien. Kad nebūtų pasipriešinimo prieš vokiečius, paliekami įkaitais keturi karininkai. Titel toliau pabrėžė, jei nors vienas vokietis bus sužeistas ar nukautas, šie keturi karininkai bus sušaudyti. O šiais įkaitais paliko: pulko štabo viršininką gen. št. mjr. Impulevičių, pulko adjutantą kpt. Kaupą, ltn. Grigaliūną ir j. ltn. inžinierių (pavardės neprisimenu). Kitiems karininkams liepė grįžti prie kuopų ir prižiūrėti nusiginklavimą. Nusiginklavus visi karininkai grįš atgal, prie kiekvienos kuopos liks po vieną karininką. Titel tuojau liepė mums sudėti ginklus ant suolų, o 301 b-no ryšių karininkas dar padarė kišenių kratą, kad neliktų koks ginklas užslėptas. Padėjau ant suolo savo mielą "FN". Daug kur jis mane lydėjo, bet šį kartą reikėjo skirtis. Atsimenu kaip ir plk. Vidugiris padėjo savo gražų pistoletą. Gal jis niekad nebuvo galvojęs su juo skirtis. Visi karininkai sudėjo savo pistoletus ant suolų ir liūdnai skyrėsi su jais. Stipresnė jėga mus privertė juos padėti. Po šios ceremonijos Titel liepė visiems grįžti prie kuopų ir prižiūrėti nusiginklavimą, o įkaitams likti salėje.

Visi išvažiavo, o mes įkaitai likome. Sėdime, užsirūkome po papirosą ir tylime. Kiekvienas galvojame, ar išeisime iš čia sveiki? Pasibaigė ir mūsų papirosai. Krapštome kišenes ir, suradę tabako trupinių, dar sukame "bankrutkes". O laikas bėga, rodyklės sukasi, kaip "pasamdytos". Lauke jokio šūvio negirdėti. Pasibaigė ir mūsų tabako trupiniai. Mus paliko saugoti 4 vokiečiai kareiviai. Vienas iš jų, jaunesnis puskarininkis, pastebėjęs, kad mes neberūkome, atnešė visą dėžutę tabako. Susisukome cigaretes ir norėjome likuti grąžinti, bet puskarininkis tą dėžutę paliko mums. Rūkome, bet vis norisi žinoti, kas dedasi lauke. Tyliai susitarėme, kad prašysimės po vieną laukan savo reikalams, o lauke pasiklausysime, kas kur dedasi. Ir taip vienas po kito, trumpais protarpiais prašomės laukan. Laikas bėga. Salės laikrodis rodo netoli šešias esant. Paprašiau ir aš išeiti. Jaun. puskarininkio lydimas einu. Eiti neskubu. Toje kryptyje, kur stovi mūsų kuopos, tylu — jokio garso. Gal mums ir nereikės stoti prie išsikastos duobės. Grįžtu atgal ir pasakoju, kad visur tylu ir jokio garso.

Jau po šešiu. Salyginis laikas nusiginkluoti praėjo. Ir mūsų laimei, išgirstame atūžiančių mašinų garsą, kurios čia pat sustojo. Į mūsų salę vėl grįžta plk. Vidugiris ir visi karininkai. Mūsų akys prašvito. Įėjęs plk. Vidugiris ir sako man: "Jūs išgelbėti. Nusiginklavimas praėjo tvarkoje". Nuslūgo akmuo nuo širdies. Kas toliau bus — parodys likimas.

Po kiek laiko atvažiavo kažkoki nauji sunkvežimiai. Į tuos sunkvežimius mus susodino po 10—12 žmonių. Kiekvieną sunkvežimį saugojo 6 vyrai. Ne vokiečiai mus lydėjo, nes ne vokiškai kalbėjo, bet dėvėjo "SS" ženklus. Spėjome, kad tai vengrai. Susodino ir pasileido Vilniaus kryptimi. Naktis buvo labai šalta. Ltn. Lisauskas kažkokiu būdu isigijo antklodę ir mudu susisupę į ją važiuojame. Rūkyti nė vienas neturime. Mūsų palydovai vengrai kalbėtis neleidžia. Tačiau ltn. Lisauskas man papasakojo, kaip vyko nusiginklavimas. Karininkai, grįžę iš salės, išrikiavo kuopas ir pranešė, kad reikia padėti ginklus. Kareivius įspėjo, kad už sužeidimą ar nukovimą nors viė-

Susitinkamose kautynėse Apsaugos Dalių vyrai išsidėsto vilnin, išnaudodami pasitaikiusias priedangas.

V. Augustino nuotr.

no vokiečio, bus sušaudyti 4 karininkai. Prašė kareivių įtūžimo nerodyti ir nesipriešinti. Kareiviai paklausė ir, atnešę šautuvus, mesdavo juos į krūvą, bet mesdavo tokia jėga, kad tas šautuvas ar kulkosvaidis daugiau nebetarnautų. Granatas mesdavo taip, kad jos net nuo žemės pašokdavo. Po nusiginklavimo kareiviai liko Ašmenoje. Prie kiekvienos kuopos buvo palikta po vieną karininką.

BELAISVIAI SAVOJE ŽEMĖJE

Važiuojame. Plk. Vidugiris stovi prie šoferio būdelės ir tyli. Karts nuo karto jis padalina mums po papirosą ir vėl tylu. Jau pusiaunaktis. Nebetoli Vilnius. Nesvietiškai šalta. Jau ir antklodė nebešildo. Taip varedami įvažiuojame į Vilnių. Mus praveža pro Aušros Vartus. Vilnius tamsus. Įvažiuojame į Gedimino gatvę. Aiškiai veža į Lukiškio kalėjimą. Bet ne. Pravažiuojame ir Lukiškio kalėjimą. Tad kur gi mus dės? Staiga sunkvežimiai sustoja ir mums liepia išlipti ir eiti. Mus pasitiko "garbės" sargyba. Kas du žingsniai vokietis su automatu. Įveda į kažkokį pastatą ir einame laiptais augštyn. Beeidamas pastebėjau ant vienos sienos parašą: "Wilenska Kasa Oszczednosci". Reiškia mus talpina sauciai, kaip kokį brangų metalą. Sugrūdo mus visus į seifų skyrių. Kambarys mažytis, o mūsų daug. Jau buvome gerokai pavargę, tad kur pakliuvo, ten ir sėdomės. Plk. Vidugiris ir mjr. Kėželis atsigulė ant siauros brezentinės lovos ir nuolat vienas į antrą ridenosi. Mano laimei teko atsisėsti ant žemės. Patogumų jau nebejieškojome. Svarbu, kad jau buvo nebešalta ir nebepūtė vėjas.

Išaušo gegužės 16 dienos rytas. Nesvarbu, kad visi sąnariai sustingę ir pajudėti nebegali, bet nešalta. Už kambario grotų stovi 2 vokiečiai policininkai. Tai mūsų sargai. Prašomės lauk. Po vieną išleidžia į prausyklą susitvarkyti. Pagaliau atėjo ir pusryčiai. Vokiečiai atnešė kavos ir po riekę duonos su marmaladu. Papusryčiavome. Jokia kalba nesiriša. Staiga, apie pietus, mūsų sargai tik sušunka: Achtung, achtung!" ir patys išsitempia kaip stygos. Prie durų-grotų prieina "SS" generolas Jeckeln ir visa jo svita. Jeckeln tuojau paklausė kas čia vyriausias. Vertėjas išvertė. Prie grotų priėjo plk. Vidugiris. Jeckeln kažką suburbėjo ir liepė plk. Vidugirį vesti pas jį. Vidugiris išėjo ramus. Po kokių 15 minučių grįžęs papasakojo, kad Jeckeln užpuolęs jį klausdamas: "Kas tu esi?" Plk. Vidugiris ramiai atsakė, kad esąs Kauno pulko vadas. Toliau Jeckeln klausė: "Ko tu klausai?" Plk. Vidugiris atsakė: "Kol buvau Kaune, klausiau gen. Plechavičiaus, o dabar plk. ltn. Titel". Matyt, kad šis atsakymas patiko vokiečiui, nes jau buvo švelnesnis, klausdamas: "O, kokią čia uniformą dėvi?" Vidugiris atsakė: "Seną lietuvišką uniformą, senosios Lietuvos kariuomenės". Po šių klausimų plk. Vidugiriui liepė vėl grįžti už grotų.

Ir vėl mūsų likimas nežinomas. Vėl vargstame ir varginga praleidžiame naktį. Sargų skaičius sumažėjo. Tesaugo mus tik vienas vokietis ir tik pistoletu ginkluotas. Leidžia laukan, kada tik prašomės.

Po pietų staiga liepia pasiruošti išvykti. Kokia čia ruoša, kad nieko neturime. Išleidžia iš kambarėlio ir leidžiamės žemyn. Prie durų stovi sunkvežimis atgręžtas galu į išėjimą. Sunkvežimis dengtas brezentu. Vos tik sulipome į sunkvežimį, kai sunkvežimio galą užtraukė. Suspėjau surašyti ant mažo lapelio sunkvežimyje sėdinčių karininkų sąrašą ir, nutaikęs progą, kada pro šalį ėjo Savisaugos b-no kareivis, išmečiau raštelį lauk. Kareivis pagavo, bet, nelaimei, čia pat už kupros jį vargšą pagavo vokietis. Kas toliau vyko nežinau. Mūsų sunkvežimis pajudėjo. Vėl Gedimino gatve ir pro Aušros Vartus išlindę pasukome Parubankos aerodromo kryptimi. Aišku, mūsų likimas išspręstas. Patręšime Vilniaus žemę. Bet į aerodromą neįvažiavome, o sustojome ant kelio. Sunkvežimio galą atsidarėme važiuodami. Klaiku. Aerodromas pilnas mūsų kareivių. Vieni su milinėmis, kiti tik su švarkais. Aerodrome daug sunkvežimių. Į juos sodina mūsų vyrus. Prisodino gal kokia 30 sunkvežimių, kurie pasuko į plentą, kur mes stovime. Pasisuko ir mūsų sunkvežimiai ir vėl pervažiuojame Vilnių. Kur dabar? Kokia kryptis? Kareiviai dainuoja. Net Vilnius plyšta nuo dainų. Pervažiavus Vilniu, sunkvežimių vora pasuko Kauno kryptimi. Kareiviai dar tebedainuoja. Visas kelias plyšta nuo dainų. Smagu, kad mūsų atžalynas ir sunkiausiose valandose nepameta geros nuotaikos... Važiuojame. Jau ir saulutė prie laidos. Vienoje pamiškėje vokiečiai sustabdo vora susitvarkyti. Gaila, nėra ičkio vandens atsigerti. Vėl pirmyn. Jau ir dainos pritilo. Viename, antrame sunkvežimyje dar tebedainuoja. Saulė nusileido. Ėmė temti. Ir kai privažiavome Strėvos upės tiltą, buvo visai tamsu. Pervažiuojame Strėvos tiltą. Priešakyje didelė prieškalnė. Sunkvežimiai vos rieda į prieškalne. Staiga prieškalnėje vokiečių mašinos duoda signalą sustoti. Visos mašinos sustojo. Iš vienos mašinos iššoko policijos kapitonas (jis buvo voros vadas) ir pora vokiečių policininkų, kurie pribėgę prie sunkvežimio (prieš mūsų, karininkų, sunkvežimį) ištraukė pirmą pasitaikiusį kareivį ir tik pasigirdo: O Jezuuus Marija, Marija" ir stiprūs vokiški keiksmažodžiai, o po to tik "pokšt, pokšt, pokšt" ir vėl "pokšt, pokšt" iš automato ir kareivio balsas nutilo. Kareivį sušaudė pats vokiečių policijos kapitonas. Plk. Vidugiris stovėdamas prie šoferio būdelės ir girdėdamas šią baisia tragedija, tik teištarė: "O Viešpatie, už ką?" Ir vėl tylu. Sušaudyto kareivio lavoną įmetė į sunkvežimį. Ir vėl vora pajudėjo pirmyn.

Vėliau paaiškėjo, kad sunkvežimiams lėtai riedant į kalną, vienas kareivis, kilęs iš tų apylinkių, tyliai pro sunkvežimio galą nusileido ir soruko į krūmus. Vokietis šoferis pastebėjo ir davė ženklą sustoti. Ir taip išėjo, kad vienas laisvę atgavo, o kitas už ji gyvybe sumokėjo.

Jau ir Rumšiškės. Šalta pagal Nemuna važiuoti, bet jau nebetoli ir Kaunas. Kaune mus atvežė prie geležinkelio stoties ir liepė visiem išlipti. Iš sunkvežimio išmetė ir sušaudyto kareivio lavoną. Vėliau lavoną nuvežė į Kauno miesto ligoninės lavoninę. Tėvai jį atsiėmė ir palaidojo. Tai buvo jaun. pusk. Ruseckas nuo Jurbarko.

Iš Kauno geležinkelio stoties aikštės mus visus suvarė į "Entlausungs kamerą". Čia atėmė visus rūbus ir sugrūdo į pirti. Dar prieš prausimąsi, viename pirties kambaryje, vokiečių policijos majoras graudino mus žiauria kalba. Iš jo kalbos tik tiek teprisimenu, kad jis sakė, jei mes lietuviai nepaklusime vokiškai valdžiai, tai būsime iššaudyti iki 3-čios kartos ir jie, vokiečiai, vistiek mus privers klausyti ir pasiduoti vokiškai valdžiai. Kareiviai snaudė ant suolų ir niekas jo kalbos neklausė. Sėdėjome pirtyje iki aušros. Praustis tedavė tik 10 minučių, prieš tai apipurkšdami mus kažkokiu skysčiu. Išaušus gavome savo rūbus, tik ką išmestus iš dezinfekcijos krosnies. Jie šilti. Nors tas malonumas, kad trumpai kaulai sušils.

Vėl mus išrikiavo geležinkelio stoties aikštėje. Voros saugoti prisistatė lietuviški vokiečiai repatriantai, ginkluoti rusiškais šautuvais ir aprengti kažkokia ruda uniforma. Nors dar buvo anksti, bet aplink geležinkelio stotį susirinko didžiulė minia. Juk mes pirmieji Vietinės Rinktinės vokiečių belaisviai Kaune. Vora pajudėjo Tunelio gatve augštyn VI-to forto kryptimi. Vokiškieji repatriantai mus lydi šautuvus paruošę šauti. Sutinkame žmonių. Vieni stebisi, o kiti verkia. Atsimenu kaip šiandien, kada viena senutė pamačiusi mus verkė tokiu balsu, kad buvo net graudu. Jos žodžiai skambėjo: "Vaikeliai, jūs mieli vaikeliai, už ką jūs kenčiate?" Mes ėjome kietu tvirtu kareivišku žingsniu. Priešakyje karininkai, užpakalyje ilgiausia kareivių vora. Belaisviai savoje žemėje!

UŽ SPYGLIUOTŲ VIELŲ

Prieiname prie VI-tos baterijos. Už jos eilė barakų, aptvertų spygliuota tvora. Atsidarė platūs vartai ir mes suėjome į vidų kiemo. (Mūsų spaudoje ir plk. Birontas mini, kad mes buvome VI-me forte. Netiesa. VI-me forte buvo rusų karo belaisviai. O šioji stovykla buvo pastatyta prie VI-tos baterijos. Taikos metu VI-je baterijoje buvo artilerijos medžiagų sandėlys, o prie baterijos buvo didelis žemės plotas, priklausęs Krašto Aps. Ministerijai. Tame plote ir buvo pastatyti barakai, o visas plotas aptvertas spygliuota tvora. Nuo šios stovyklos iki VI-to forto buvo dar geras kilometras).

Karininkus atskyrė ir patalpino į atskirą baraką, o kareivius išskirstė po kitus barakus. Viską saugojo Luftwaffe kareiviai. Mus, karininkus, įspėjo, kad toliau 3-jų žingsnių nuo barako nenutoltume, nes toliau nutolus, bus sargų šaudoma be įspėjimo. Stovyklos viršininkas buvo mjr. Heinz, jo padėjėjas — policijos majoras, tas, kuris pirtyje mus grąsino iššaudyti iki 3-čios kartos. Mjr. Heinz dėvėjo vokiečių aviacijos uniformą, o ant kairės rankovės juostelę "Herman Goering". Jis buvo mažo ūgio, sausas, bet nepriekabus. Ir taip prasidėjo naujos kalinimo dienos.

Mus patalpino švariame barake su dviejų augštų narais. Čiužiniai buvo šiaudiniai. Miegoti duoti suomiški miegamieji maišai. Sunkoka buvo, kol įpratome į mašus įlįsti.

Gyvenimas barakuose buvo nuobodus. Matosi, kad už tvoros ir vartų susirenka minios žmonių savųjų aplankyti, bet vokiečiai neleidžia pasimatyti.

Po kokių trijų dienų mūsų kareivius perrengė į Luftwaffe uniformas, kurios buvo naujos ir ant kairės rankovės turėjo skydelį su lietuviškomis spalvomis. Surikiavo visus ilgiausia vora ir išvedė pro vartus. Lydėjo juos kaip belaisvius, nes kas dešimt žingsnių buvo ginkluotas vokietis.

Nakties metu, pro spygliuotą tvorą prasikasė ir sugebėjo pabėgti keletas kareivių, už jų pabėgimą mjr. Heinz išbarė mus karininkus.

Po pirmos voros išvykimo jau atvežtus kareivius greit perrengdavo ir vesdavo į stotį. O komedija! Antrą vorą išlydėjo su orkestru ir fotografavo. Kareivius tesaugojo tik koki 5—6 vokiečių kareiviai ir tie ėjo voros užpakalyje. Atrodė labai iškilmingai, o tuo tarpu, Mickevičiaus slėnyje ir Ąžuolyno pašlaitėse, vokiečiai saugojo kelią išstatytais lengv. kulkosvaidžiais. Tuo tarpu mūsų lietuviški laikraščiai, cenzūruojami ir prižiūrimi mjr. Bėrento, dėjo nuotraukas, kaip mūsų vyrai žygiuoja į Luftwaffe. Tikra komedija. Ir vis naujos voros slinko atvežamųjų kareivių. Kiti sunkvežimiais pravažiuodavo pro mūsų stovyklą. Laukai plyšdavo nuo jų ilgesingų dainų, kada jie pravažiuodavo pro mūsų stovyklą. Tai vis buvo vyrai nuginkluotų 308 ir 310 batalionų. Rašau apie Kauno pulką, nes, be šių nuginkluotų batalionų, nuginkluoti buvo ir Vilniaus pulko vyrai, kuriems vadovavo plk. ltn. J. Šlepetys. Ir jų eilės praėjo per VI-tos baterijos barakus, o kita dalis buvo vežama į A. Panemunės 5 p.p. kareivines, o iš ten naują vargą vargti pradėdavo

Begyvendami barakuose sužinojome dar vieną skaudžią naujieną. Vilniuje, Parubankos aerodrome, kada buvo suvežti 310 b-no kareiviai, prisistatė Gešlapo ir iš 310 b-no kiekvienos kuopos išrinko po 3 kareivius, viso 12 kareivių ir Paneriuose sušaudė. Vokiečių geštapininkai juokėsi, kad reikia batalionų garbę krauju nuplauti šių sušaudytų vyrų pavardės buvo paskelbtos slaptoje lietuviškoje spaudoje 1944 metais.

Pagaliau barakai ištuštėjo. Naujų vyrų jau nebeatveždavo į VI-tos baterijos stovyklą. Likome mes vieni karininkai. Vieną dieną, išvežus visus kareivius iš stovyklos, stovyklos viršininkas mjr. Heinz sušaukė visus karininkus į mūsų barako galą ir pasakė prakalbą. Visos kalbos turinio neprisimenu, tik žinau, kad mus ir mūsų vadovybę išbarė už nepaklusnumą vokiečiams. Be to, mjr. Heinz dar kartą mus išbarė už tai, kad keletas kareivių prasikasė pro tvorą ir pabėgo iš stovyklos. Bet toliau pabrėžė, kad užmirštume, kas įvyko ir vėl būsime draugais kovoje prieš bendra priešą bolševikus. Šią kalbą mums vertė ltn. Matonis, kuris buvo irgi toks pat belaisvis, kaip ir mes, bet tik įkinkytas į sunkias vertėjo pareigas. Majorui Heinz bekalbant, staiga graudžiu balsu pravirko kpt. Marčiulionis, kurio nervai daugiau nebeišlaikė. Jis buvo be viršutinių drabužių, basas ir tik su miline. Tai lenkų partizanų auka. Mjr. Heinz kiek susinervino, kad jo kalbą sukliudė ašaros, bet greit susivaldė. Pabaigęs savo kalbą, atskirai išsikvietė kpt. Marčiulionį ir pasišaukęs stovyklos gydytoją vokietį, kalbėjosi su juo. Buvo pakviestas ir mūsiškis gydytojas ltn. Gerulaitis, bet jam vokiečiai nieko neleido kalbėti, nors mūsų gydytojas norėjo paaiškinti vokiečiams kpt. Marčiulionio tragediją.

Po mjr. Heinz kalbos, mūsų laikymo sąlygos kiek palengvėjo, nes galėjome nuo savo barako nutolti ir toliau ir galėjome vaikščioti po visą rajoną.

Taip begyvendami, vieną gražią dieną, prie pietų davinio gavome ir po lietuviško "Ragučio" alaus butelį. Tą dieną, vakare, vokiečiai ruošė kažkokį parengimą. Apie 5 val. po pietų atvažiavo 2 sunkvežimiai "Kriegshilferinen" vokietaičių. Pakvietė ir mus. Pasirodymas vyko viename iš barakų. Programoje buvo klajojančių artisčių pasirodymas su dainomis ir baletu. Po to, vieno antro Luftwaffe's kareivių pasirodymas su smuiku ir "magika". Programa tęsėsi 1½ valandos. Programai pasibaigus, mes vėl grįžome į savo baraką, o vokiečiai su vokietaitėmis tęsė programą iki pat aušros.

Jau artėja ir Sekminės. Mes vieni karininkai bastomės po stovyklos rajoną. Niekas jau mums nebedraudžia vaikščioti. Lietuviški repatriantai mūsų nebesaugo. Mūsų kareivių jau senai nebėra. Buvo nuobodu.

Ir taip atėjo gegužės 27-ji diena, šeštadienis. Iš pat ryto, tuoj po pusryčių, į mūsų baraką, atėjo buvęs 310 b-no ryšių karininkas. Dar išvykstant iš Kauno drauge su 310 b-nu, šis vokietis pasisakė esąs kilęs iš Austrijos ir Germanijos vokiečių nemėgstąs. Tą

DĖL PLK. O. URBONO STRAIPSNIO "LIETUVIŲ-LENKŲ KARAS SU ŠVEDAIS 1600-1611 METAIS"

DR. V. SRUOGIENĖ

Pulkininko O. Urbono straipsnis "Lietuvių-lenkų karas su švedais 1600—1611 m.", tilpęs 1957 m. "Kario" 7, 8 ir 9-me numeriuose, yra didelis įnašas į mūsų istorinę literatūrą. Retas praeities tyrinėtojas mūsuose moka švedų kalbą ir gali naudotis jų istorinėmis studijomis bei archyvais. O plk. O. Urbonas, gyvendamas Švedijoje, išmokęs švedų kalbą, priėjo ne tik prie jų literatūros, bet ir prie istorinių šaltinių. Be to, būdamas patyręs karys ir karo dalykų žinovas, galėjo įsigilinti į minėtą laikotarpį, kuris lietuvių istorikų iki šiol nebuvo savarankiškai plačiau tyrinėtas.

Rusų, lenkų ir vokiečių istorikai, iš kurių veikalų mes susidarome karų su švedais vaizdą, nedaug tenaudojo švedų archyvus, o rėmėsi savais šaltiniais, lygiai, kaip švedai daugiausia pasitikėjo sava medžiaga. Visi jie žiūrėjo į Lietuvą liečiančius įvykius savo kraštų žmonių akimis, rūpindamiesi jų, o ne mūsų, žmonėmis bei reikalais. Todėl mūsų iki šiol turėtas švedų karų istorijos vaizdas yra gana vienpusiškas.

Taip pat didelis plk. O. Urbono nuopelnas ir jo surastieji Švedijoje reti paveikslai, brėžiniai, kuriais jis talkininkauja "Kario" redaktoriui P. Z. Raulinaičiui, taip nuoširdžiai visą savo laisvalaikį atiduodančiam rausimuisi po bibliotekas ir taip turtingai puošiančiam "Kario" puslapius, dažnai dar visai nematytais, puikiais Lietuvos istorijos vaizdais.

Tačiau, didžiai vertindama plk. O. Urbono pastangas, esu nustebusi straipsnio pradžioje taip griežtu pasmerkimu mano "Lietuvos Istorijoje" duoto 1600—1611 m. karo aprašymo, kada P. O. Urbonas kategoriškai tvirtina: "Tikrumoje taip nebuvo".

Tebūnie man leista čia reikalą kiek plačiau paaiškinti. Visų pirma, savo knygoje kalbamo karo istorijai paskyrusi tik keletą puslapių, negalėjau duoti taip smulkaus dalykų dėstymo, kaip tai daro plk. O. Urbonas savo ilgame straipsnyje. Antra vertus, man rūpėjo pirmoje eilėje iškelti mūsų valdovo, Žygimanto III Vazos, o ne Švedijos karaliaus Karolio IX vaidmenį, nors trumpai atvaizduoti mūsų, bet ne švedų kariuomenės žygius. Pagaliau, palyginusi pagrindinius P. Urbono ir mano tvirtinimus, — prieštaravimo nematau. Mano pasakyta, kad Švedijos karalius Karolis IX su didele kariuomene užėmė Suomiją, Narvą, Ta-

---

rytą jis dar garavo degtine ir kitomis alkoholinėmis "gėrybėmis". Jis pasisakė esąs paskirtas stovyklos viršininku. Mane ir plk. Vidugirį ramino, kad šiandien, arba rytoj visi būsime paleisti namo. Jo žodžiams ir tikėjome ir netikėjome. Šiaip jis buvo labai geros širdies vokietis.

Apie 10 valandą ryto pas mus atvažiavo plk. Birontas. Jis iškilmingai įžengė į mūsų baraką ir sukvietė visus karininkus. Mes sustojome ratu. Plk. Birontas, rankas susidėjęs ant nugaros ir kiek toliau stovėdamos nuo mūsų rato, taip prabilo: "Ponai karininkai, gen. Plechavičius ir plk. Urbonas nesuprato laiko reikšmės ir esamos būklės padėties. Nesuprato reikalo bendradarbiauti su vokiečiais. Ir šiandien jūs esate tų ponų politikos aukos. Man pavesta sudaryti naują mobilizacinį štabą ir bendradarbiauti su vokiečiais kovoje su bolševizmu". Visos kalbos turinio neprisimenu, bet šie žodžiai įstrigo atmintin. Toliau plk. Birontas dar kartą pabrėžė, kad jis paskirtas mobilizacinio štabo viršininku ir jam pavesta šį štabą suorganizuoti. Šitam štabui reikalingi karininkai. Vokiečių vadovybė jam leidusi, iš čia esančių karininkų, pasirinkti sau reikalingus į štabą. Po plk. Bironto kalbos buvo mirtina tyla. Niekas nenorėjo sakyti taip. Plk. Birontas vėl pakartojo, kad reikalingi adjutantas, iždininkas, raštvedys ir kitoki pareigūnai. Ir vėl tylu. Visų karininkų akys nukreiptos į plk. Vidugirį. Jo sprendžiamasis balsas, ar trumpas akies mirktelėjimas padėtų apsispręsti. Plk. Birontas vėl ėmė klausinėti, kas pas jį sutiktų eiti ir jis pažadąs, kad tie karininkai, kurie sutiks, dar šiandien bus paleisti iš stovyklos. Vėl mūsų žvilgsniai krypo į plk. Vidugirį. Ir vėl plk. Birontas prašo savanorių. Viliojantis pažadas išeiti į laisvę, o kaip toliau bus parodys likimas. Ir taip, po vieno antro žvilgsnio su plk. Vidugiriu, keletas karininkų sutiko vykti į mobilizacinį štabą įvairioms pareigoms. Plk. Birontas apklausinėjo tuos karininkus, kur tarnavo, ką dirbo ir užsirašęs jų pavardes išvyko. (1952 metų Kario Nr. 6 plk. Birontas mini, kad jis iš fortų išlaisvino 160 karininkų. Kaip galėjo Birontas išlaisvinti 160 karininkų, kai toje stovykloje buvome tik 38 karininkai ir jų dauguma buvo išvežti į Salaspilį?)

Po pietų atvažiavo vokiška mašina ir tuos savanorius karininkus išsivežė, o likusieji liko stovykloje. Jau vėliau buvo sužinota, kad Austrijos vokiečio kapitono, dabartinio stovyklos viršininko, pažadai, kad visi karininkai bus paleisti — neįvyko. Likimas gyvenimo ratą pasuko kitaip. Visi likę stovykloje karininkai buvo išvežti į Salaspilį, Latvijon.

Ir taip užsiskleidė dar vienas istorijos lapas

Gen. Plechavičiaus kuriamoji rinktinė sujudino visą tautą iš pat pamatų ir parodė, kad Lietuvos jaunimas budi ir, reikalui esant, vėl visi kaip vienas stos Lietuvos vaduoti iš bet kurio okupanto vergijos.

Pastaba: Gal atsirastų ir daugiau asmenų, kurie aprašytų kpt. Narkevičiaus kuopos kautynes, 308 b-no 1 ir 2 kuopų nusiginklavimą, 310 b-no nusiginklavimą, nes šis b-nas vėliausiai buvo nuginkluotas už kitus Kauno pulko batalionus. Atsirastų ir daugiau atsiminimų temu, tik reikia pajudėti, nes laikas slenka, buvusieji įvykiai užmirštami ir brangi istorinė medžiaga žūva.

A. Impulevičius

Paaiškinimus žiūr. 176 psl.

liną ir grėsė Lietuvai priklausiusiai Livonijai. Ar tai nėra tas pats, ką teigia O. Urbonas, kad "karas prasidėjo... Karoliui puolant Pernavą", t.y. Karoliui parodžius agresyvumą? Mano pasakyta: "Mūsų seimas karui nepritarė ir pinigų jam vesti nepaskyrė". O plk. O. Urbonas taip pat teigia: "...Švedija turėjo tikrų davinių, kad lenkų lietuvių seimai Žygimanto restauracijos planus atsisakė palaikyt ir kad nei Lenkijoje, nei Lietuvoje nebuvo daromi jokie kariniai parengimai". Nors Karolis IX buvo tikras agresorius, bet tai netrukdė ir Žygimantui taip pat šokti į karą (prieš abiejų valstybių senatorių ir seimo nusistatymą). Gal apie tai švedų šaltiniai tyli, bet šiapus Baltijos Žygimanto ekscentriškumas yra plačiai žinomas. Toliau p. Urbonas tvirtina: **"Apie kokį tai Vendeno vaivados išsišokimą niekur nė vieno žodžio nesu radęs"**. Jeigu apie tai švedai nežino, tai visai nereiškia, kad "tikrumoje taip nebuvo", nes apie tai kalba, remdamiesi pirmaisiais šaltiniais, visa eilė ne švedų istorikų. Tasai mano paminėtas "Vendeno vaivada" (latviškai Wenden yra Cėsis, lietuviškai — Kėsys) ir buvo p. Urbono dažnai išvardinamas Jurgis Farensbach (p. Urbono švediškai vadinamas "Joergen"), kuriam Lietuvos-Lenkijos vyriausybė buvo pavedusi Livonijos apsaugą. Farensbachas, anot Didžiojo Lietuvos Kanclerio Leono Sapiegos, buvo "kilnus ir karo dalykuose patyręs žmogus". Jisai padėjo savo galvą karo lauke kovoje prieš švedus 1602 m. prie Felino tvirtovės: gegužės 16 d. sunkiai sužeistas į pilvą po trijų dienų pasimirė.

Lenkų istorikas A. Szelągowski savo studijoje "Walka o Baltyk" (Lviv, 1904 m.) 169-me pusl. šitaip tuo reikalu rašo:

"Jau Varšuvos seime (1600 m. vasarą, V. S.) buvo nutarta, tur būt, privačių karaliaus patarėjų iniciatyva, kad Farensbachas su keliais šimtais raitelių ir pėsčiųjų puls priešą Estijoje, jeigu Karolis prieš jį pajudėtų su didesne jėga. Jam į pagalbą turėjo ateiti Didysis Lietuvos etmonas ir Vilniaus vaivada Kristupas Radvila (Perkūnu pramintas, V. S.)... Tų pačių metų rugpjūčio mėn. (Karolis) atvyko į Revelį... Farensbachas pirmas užkabinęs. Karolis jo pasiklausė, ar jis gali pasitikėti taika su Lietuvos Lenkijos respublika, o kai negavo iš jo atsakymo — įžengė į Livoniją".

Žinomas savo rimtumu bei objektyvumu istorikas T. Korzonas, savo kapitaliniame veikale "Dzieje wojen i wojskowosci" II t .128 psl. dar aiškiau tą reikalą atvaizduoja:

"Jurgis Farensbachas, Vendeno vaivada, pataikaudamas Žygimantui, puldavo (švedus, V. S.) per sieną su savo būriais ir darė nuostolių, o Karolio pasiuntinį suėmė, nieko nesisakydamas apie respublikos ketinimus".

Kruopštus ir 19-jo amžiaus istorikų sąžiningumu pasižymėjęs J. Šuiskis (Dziela, III t., 181 psl.) dar aiškiau dėsto.

"...kai 1600 m. seimas nenorėjo įsipareigoti karo vedimui su švedais, karalius nusiuntė Vendeno seniūnui Jurgiui Farensbachui įsakymą pradėti karo žygius prieš švedus. Karolis, užkabintas, paklausė Farensbacho, ar respublika jam karą skelbia? Farensbachas nukreipė jį pas karalių ir seimą. Karolis tad įžengė į Livoniją ir lengvai užėmė Pernavą ir kitas pilis".

1600 — 1611 m. karas su švedais negali būti teisingai ir pilnai atvaizduotas, nepanaudojus greta švediškųjų ir mūsų turimų šaltinių, kaip kanclerio Leono Sapiegos laiškų (Scriptores rerum polonicarum VIII t., yra ir atskirai išleisti), Žygimanto Vazos, Jono Karolio Chodkevičiaus, Jono Zamojskio laiškų ir kt. dokumentų, o taip pat istorinių veikalų rusų kalba (Forsten, "Baltijskij vopros"), literatūros vokiečių kalba ir net plačiau pasižvalgius iki kardinolo Richelieu atsiminimų, kur nemažai kalbama apie Baltijos jūros valdymą, tą garsųjį "dominium mare Baltici".*)

---

*) Kad ir sena, bet labai kruopščiai bei sistemingai sudarytoji bibliografija Dr. E. Vinkelmano (Bibliotheca Livoniae Historica, systematisches Verzeichniss der Quellen und Hilfsmittel zur Geschichte Estlands, Livlands und Kurlands von Dr. Eduard Winkelmann, Berlin, 1878) paduoda sąrašą šaltinių įvairiomis kalbomis, jų tarpe ir švedų (237—276 psl.).

PAAIŠKINIMAI PRIE LITOGRAFIJOS 175 PSL.

Visi įrašai paveiksle yra lotyniški. Čia paduodame jų lietuviškus vertimus, atliktus p. K. Kepalo.

Paveikslo apačioje:

Kokenhauzas ypatinga Livonijos tvirtovė prie Dauguvos upės esanti. Vilniaus karvedžio (vaivados) ir generalinio (visuotinio) Lietuvos kariuomenių viršininko kunigaikščio Kristoforo Radvilos ištikimybei pavesta, kurią Sudermanijos kunigaikštis Karolius buvo paėmęs, 1601 metais vasario (?) dieną, pilį Lietuvos apsaugininkams išlaikius, kurią jis keturis mėnesius laiko visomis jėgomis apgulė. Paskui pavasarį Lietuvos kariuomenei Karoliaus sūnų Karolių nugalėjus, Pilis išvaduota ir miestas atgautas, švedų apsaugininkus, kurių 1600 buvo, išleidus, 1601 metais, birželio 24 dieną.

Lenkijos karalystės senato pirmininko grafo Stanislovo Zamoyskio rūpesniu (spausdinta).

Paveikslo dalys sužymėtos raidėmis, kurios paaiškintos:

A. Pilis, kuri lietuvių apsaugos laikoma buvo, miestą ir priešpilį švedams paėmus.

B. Priešpilis, kur švedų Pilis apgulama buvo.

C. Miestas, kurio beveik visus namus, malkų trūkumą kentėdami, švedai sugriovė.

D. Parapinė bažnyčia.

E. Augščiausio Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos kariuomenių viršininko kunigaikščio Kristoforo Radvilos stovykla.

F. Vyriausiojo D. Lietuvos Kunig. Maršalo Kristoforo Manvydo stovykla.

G. Vyriausiojo Žemaitijos Kapitono Karoliaus Katkevičiaus stovykla.

H. Pernavos Kašteliono Petro Stabroviaus stovykla.

I. Išstatyti pabūklai miesto sienoms griauti.

K. Pastatyti pabūklai švedų vandens tiekimui trukdyti.

LIŪDNOJI SUKAKTIS

Komunistų kruvino valdymo Lietuvoje liudininkai.

Kiekvienais metais birželio mėnuo mums atneša vieną iš liūdniausių sukakčių, kurią minime susimąstę su dideliu liūdėsiu ir neišpasakytu širdies skausmu. Jis mums sukelia itin liūdnus, netolimos praeities, neišdildomus prisiminimus. Pro mūsų akis prabėga Rainiai, Pravieniškiai, Panevėžys, Zarasai, ilgi gyvulinių vagonų ešelonai, motinų bei kūdikių kruvinos ašaros, didelė baimė ir neapsakyta kančia. Tai "Baisiojo Birželio" 13 diena ir naktis, atnešusi lietuvių tautai didžiausią smūgį.

Naktis, kuri prieš 17 metų aptemdė laisvą ir gražiai žydintį Lietuvos krašto gyvenimą, nesiblaivo, bet diena iš dienos vis tamsėja ir tamsėja. Nuo tos valandos, kada kruvini bolševiko batai palietė mūsų tėvų žemę, buvusi joje laisvė, sotus ir gražus gyvenimas virto vergija ir visų gėrybių bei vertybių žlugimu. Visi paslėpti ir dar iki tos dienos ir nakties lietuviui nežinomi komunizmo planai bei užmačios visu baisumu ir žiaurumu paaiškėjo iš 12 į 13 birželio 1941 m. Komunistai, smurtu užvaldę kraštą, parodė savo teroro meną. Bijodami dienos šviesos ir patys savęs, terorą vykdė naktį, kada nekalti ir ramūs krašto gyventojai ilsėjosi. Suiminėjo žmones lyg didžiausius piktadarius. Vežė ir kimšo į gyvulinius vagonus, kaip pirkliai veža gyvulius į skerdyklas. Buvo suimami ir vežami geriausi lietuviai su šeimomis, pavieniai, vienų tėvai, kitų motinos, broliai, seneliai, ligoniai, nėščios moterys, mokyti ir paprasti kaimų ir miestelių vyrai, ūkininkai, amatininkai, kunigai įvairių tikybų, daktarai, įvairių tarnybų bei įstaigų tarnautojai ir pagaliau net kumečiai su sargais. Niekas nežinojo savo nusikaltimo, niekam nebuvo padarytas ir paskelbtas teismo nutarimas. Jie visi buvo sugrūsti į vagonus, atskirti tėvai nuo vaikų, vyrai nuo žmonų, trokšdami be vandens lašo, užkaltais langais vagonuose ir saugomi rusų komunistų kruvinų durtuvų, keliavo į tolimą, šaltą Sibirą, į Altajų ir į kitas šiaurines vietoves.

Taip vyko pirmoji deportacija 1941 m. Gi tokio pat plataus masto deportacija vyko dar ir 1948 ir 1949 m., kai Lietuvoje vyko nuosavų žemių bei turto atėmimas ir priverstinas varymas į kolchozus. Vežė neva už pasipriešinimą.

Dabar irgi nesiliauja kratos, areštai, kalėjimas, žudymas ir tylūs dingimai. Tokie reiškiniai lydi diena iš dienos kiekvieną Lietuvos gyventoją. Niekas netikras dėl savo laisvės, savo gyvybės.

Užtat baimės, nerimo ir skausmo ženkle lietuvis pergyvena visą tą. Tokiomis tai drakoniškomis priemonėmis komunistai yra sunaikine lietuvių tautos vieną trečdalį. O vienas trečdalis tautos mažai Lietuvai reiškia tiek pat, kiek 15 mil. Anglijai ar Prancūzijai, arba 20 mil. Vokietijai, ar 54 mil. J. A. Valstybėms.

Įsidėmėtina, kad tautos žudynės buvo vykdomos rusų enkavedistų, tampriai talkininkaujant vietos komunistam lietuviams ir nelietuviams pagal paruoštą kraugerio Serovo planą nr. 001223, kuris jau buvo priimtas 1939 m. spalių 11 d. Kremliuje N.K.V.D. patalpose. Tas įsakymas yra plačiai žinomas kaip įsakymas antisovietiniam elementui Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje likviduoti.

Būdinga dar ir ta aplinkybė, kad spalių 10 d. Lietuvos delegacijai Maskvoje su Sovietų S-ga pasirašius savitarpinę pagalbos sutartį tame pačiame kambaryje ant rytojaus buvo priimtas ir pasirašytas tas Serovo planas. Gi tuo pačiu metu puotos salėje, kuri yra tik už keliasdešimt žingsnių, Stalinas vaizdavo dideliai pasitenkinusi, kad sudarė nepuolimo sutartį, ir per vakarienę dar pakėlė tostą už Lietuvą.

Argi galėjo kur nors kitur ir keno kito būti parodyta dar didesnis cinizmas, dar didesnė hipokrizija, kaip Kremliaus valdovo? Rusų komunistų darbai yra labai baisūs ir reikalauja jau ne žmogaus, bet Dangaus didžiulio keršto.

Pov. Dirkis

L. Kibirai urvų būdu švedų padėti vandens tiekimui.

M. Mūrų griuvėsiai kalvoje, už kurios raitelių būrys sargyboms ir švedų puolimams buvo statomas.

N. Šiais taškais pažymimas kelias, kur apsauginiai į stovyklą iš pilies sueidavo.

O. Rygiečių pulkininko ir urvų viršininko Ottono Denhoviaus, kaž kuriam slėnyje palapinė.

P. Labiausiai sustiprinti vartai, kur kasdien puolimai daromi būdavo.

Paveikslas imtas iš knygos:

Dzialynski, Collectanea Vitam Resque Gestas Joannis Zamoyscii, 1861 m.

Dėl Lietuvos laisvės ir Jos gerovės didžiojo darbuotojo

ADV. A. OLIO

mirties gilią ir nuoširdžią užuojautą reiškia jo liūdinčiai žmonai **Vernai**, dukrai Jeannai ir giminėms

Lietuvių Veteranų Sąjungos
"RAMOVĖ"
Centro Valdyba

VARIS IR KARAS, MITAI IR ISTORIJA

A. ŽYGMANTAS

I. METALAI — NAUJA KARINĖ MEDŽIAGA

Žmonijos kultūros priešistorinius amžius įvairiais laikais tyrinėti mėgo mokslininkai ir poetai, rašytojai ir kariai. Poetas Ovidius dar prieš Kristaus gimimą, rašydamas savo Metamorfozes, aprašė ir senuosius amžius. Anot jo, pradžioje buvęs Aukso amžius, tada žmonės patys tarpusavy susitarę, be bausmės baimės, be įstatymų, pasitikėjo vieni kitais, darė kas buvo teisinga. Tada nebuvo ko bijoti bausmės. Tada dar niekas neišstatydavo žalvarinių lentelių grasinančių teisingumo vykdymu (kaip kad Romoje būdavo daroma), nebuvo nusikaltėlių minios, maldaujančios pasigailėjimo ir drebančios savo teisėjų akivaizdoje. Tada dar iš viso nebuvo teisėjų. Žmonės ir be jų gyvenę saugūs. Tada dar niekas nebuvo kirtęs jokios pušies savo tėviškės kalnuose, kad nuleistų ją laivu į okeano bangas, svetimųjų kraštų lankyti. Žmonės žinojo tik savo pačių pajūrio krantus.

Jų miestai tada dar nebuvo supami gilių griovių ir jie neturėjo tiesių žalvarinių trimitų, nei riestų žalvario ragų, nei šalmų, nei kardų. Poeto nuomone, tada žmonės visame plačiame pasaulyje, jokios baimės netrukdomi, džiaugėsi poilsiu ir taikingu gyvenimu ir tada iš viso dar nebuvę karių.

Po Aukso amžiaus sekęs Sidabro amžius, neramesnis ir šiurkštesnis, žmonės kūrėsi namuose ir pradėję dirbti žemę.

Sekantis — Žalvario amžius, buvęs visai kitoks. Tada žmonės pasidarę žiaurūs, nuolat pasiruošę karui, bet dar vis buvę dori ir tiesūs. Tik prasidėjus ketvirtajam — prasčiausios rūdos rūšies — Geležies amžiui, kilę visų rūšių nusikaltimai. Tada dingo kuklumas, tiesa ir ištikimybė. Išdavystė ir suktumas užėmė jų vietą, įsigalėjo apgaulė, prievarta, nusikaltimas ir gobšumas. Tais laikais jūromis plaukiodavo buriniai laivai, žmonės kasėsi žemėn, ieškodami turto. Geležis buvusi atrasta žmonių nenaudai, bet tada ir auksas buvęs dar žalingesnis žmonijai. Abu tuos metalus panaudodamas, atsirado karas, žvangindamas ginklus savo kruvinose rankose. Teisybė paliko kraujo prisunktą žemę, o karas net persimetė į dievų gyvenamas dausas.

Taip Ovidius trumpai pavaizdavo ilgą žmonijos istoriją. Šiais laikais į tuos tolimus senuosius amžius žiūrima kitaip — mokslo ir istorijos akimis. Karo atsiradimas neprimetamas vien tik geležies ir aukso atsiradimui.

Naujojo akmens amžiaus ūkininkas ir jo šeima verpė ir audė, gaminosi pats sau avalinę ir lipdė savo puodus, kasdavosi ar surasdavo titnagą sau reikalingiems įrankiams pasigaminti. Metalo kalvio atsiradimas gi, pradėjo visai naujus laikus, kurių bėgyje didžiųjų upių slėniuose greitai išsivystė miestinė civilizacija. Keliaujantis kalvis drįsdavo iškeliauti į barbarų gyvenamus plotus, ieškodamas rūdos ir taip platindamas tų 'spalvingų akmenų' apdirbimo meną.

Vario amžiuje keliaują kalviai nešiodavosi su savim ne tik savo darbo įrankius, bet ir pačią žaliavą ir, atrodo, atlikdavo gautus užsakymus čia pat vietoje, o atlikę, keliaudavo toliau. Taip dirbo kalviai dar ir vėliau Europoje Žalvario amžiaus bėgyje, dar šiandien taip verčiasi Afrikos negrų kalvis ir dar kai kur Europos kaimuose užtinkamas senovės keliaujančių kalvių palikuonis — vaikščiojantis katilius.[23]

Daugybė legendų ir pasakų rodo, kokioje pagarboje būdavo laikomi tais laikais kalviai, kurių amatas buvo paslaptingas, ritualų pilnas, magiškas.

Įsigalėjus metalams, metaldirbiai — kalviai pirmieji virto pramoninės gamybos specialistai, skirią visą savo laiką tam darbui. Nors, galimas dalykas, magijos ir religijos specialistai savo srityje buvo pirmieji pilnalaikiai darbininkai.

Metalo rūdos jieškojimas, kasimas, tirpinimas, lydymas ir kalimas yra per sunkus darbas, kad būtų galima jį derinti su ūkininkavimu ar medžiojimu.

Spėjama, kad pirmasis metalas, kurį žmogus užtiko ir susidomėjo, buvo auksas, randamas upių žvyre ir smėlyje, natūralinėje būklėje. Dėl jo gražios spalvos ir blizgėjimo jis tiko papuošalams, bet buvo per minkštas gaminti įrankius. Pirmoji lydymo krosnis, greičiausiai, buvo ugniakuras ar stovyklinis laužas, į kurį netyčia pakliuvo rūdos gabalas.

Vėliau auksas buvo intensyviai kasamas Egipte. Vien tik Nubijos dykumoje yra išlikę daugiau kaip tūkstančio aukso kasyklų liekanos. Senovėje Egiptas beveik turėjo aukso gamybos monopolį. Kasmet iš Nubijos (kurios vardas nub, egiptietiškai reiškia "aukso kraštą") kasyklų būdavo gaunama apie 30 kg aukso.

Strabonas ir kiti graikų senieji rašytojai praneša, kad auksas būdavo gaunamas plaunant vandens suneštų klodų smėlį ant vilnų sluogsnio. Taip plaunant, aukso grūdeliai prikibdavo prie riebaluotų vilnų. Iš to kilusi ir Aukso vilnų legenda.[18]

Metalų amžiuje greta metalinių įrankių ir ginklų dar vis būdavo vartojami ir akmeniniai, palikimas iš Akmens amžių. Akmuo dar vis gerai tiko ypač strėlių antgaliams, kirviams ir buožėms gaminti. Dar 11 a. kautynėse prie Hastingso danai ir saksai kovėsi ne tik metaliniais, bet ir akmeniniais ginklais, o senieji prūsai, gindamiesi nuo Ordino riterių, daugiausia vartojo akmeninius ginklus, kurie savo pavidalu vaizdavo metalinių ginklų išvaizdą.[5]

Daug greičiau eina pagaminti ginklą iš metalo kaip iš akmens, be to, metalinis ne toks trapus. Jei metalinis ginklas lūžta, nieko nėra prarasta. Sulūžusias dalis galima sutirpinti ir išlieti ar nukalti naują ginklą. Metalinės plokštės gali būti kalamos į šarvus daug stipresnius, geriau atrodančius ir baisesnius kaip iš odos ar fibros.

Archeologija ir klasinės tradicijos rodo, jog metalurgija yra kilusi kažkur Persijos šiaurės rytų srityje ir dar priešistoriniais laikais pasiekė Artimuosius Rytus.

Metaliniai sraigtai, kniedės, vinys ir ratlankiai įgalino lengvų ir greitų kovos vežimų gamybą. Toki labai greiti kariniai vežimai iš pagrindų pakeitė karybą vėlesnėje Žalvario amž. dalyje.[9]

Ratai pradėti vartoti, atrodo, pirmiausia karaliaus laidotuvėse[18] ir kitose tokiose religinėse ceremonijose. Tik vėliau jie buvo pritaikinti transportui ir karui. Yra duomenų, kad dar prieš 3000 m. pr. Kr. ratai jau buvo vartojami kariniams reikalams. Tokių vežimų ratlankiai pradžioje galėjo būti odiniai prikalti varinėmis vinimis prie rato. Suzoje yra rasti variniai ratlankiai iš 2000 m. pr. Kr. Jie yra iš keletos išlenktų segmentų, sudarančių apskritimą. Ratlankių būta nepaprastai siaurų, vos 3 cm pločio. Tada ir pačių ratų būta labai mažų — 1.05 m skersmens.[18]

Seniausias vežimo su ratais piešinys yra rastas vazoje Tell Halafe, nors ir nevisai tikra, kad ji yra iš halafinių laikų. Tačiau yra aišku, kad apie 2000 m. pr. Kr. ratai jau buvo plačiai vartojami, nuo Indo slėnio iki Syrijos pajūrio. Sumerijoje juos vartojo dar prieš 3000 m. pr. Kr., Kretoje apie 2000 m. pr. Kr., Egipte tik po 1600 m. pr. Kr. Nepraslinkus dar antrajam tūkstantmečiui pr. Kr., ratus žinojo visur nuo Kinijos iki Švedijos.[23]

Ginklų išradimas legendose ir mituose yra priskiriamas dievams, tuo būdu kai kurie ginklai turėję antgamtinių jėgų. Jų gaminimas buvęs labai garbingas amatas. Ir mirusius į amžinatvę palydėdavo ginklai. Pirmieji metalo daiktai, dedami į kapus, buvo ne įrankiai, bet ginklai.[23]

Iš senų senovės buvo jau įprasta pagal ginklą vadinti ir karius. Graikai skirstė savo kariuomenę į sunkiai ir lengvai ginkluotus, šarvuotus ir nešarvuotus. Panašiai darė ir romėnai. Nuo ginklų vardus gavo ir atskiros kariuomenės dalys: kardininkai, skydininkai, jiečių svaidytojai, svaidyklininkai, lankininkai ir pan. Net kariuomenės dalių gausumas iki modernių laikų būdavo matuojamas ne karių ar galvų skaičiumi, bet ginklų. Sakydavo tiek ir tiek jiečių, lankų, muškietų, kardų ir t.t. Visais laikais ir visose tautose yra žinomi ir mėgiami kariniai ženklai, papuošimai tatuiravimais. Ypač mėgiami gražūs šarvai ir ginklai. Tačiau jie būdavo visada labai brangūs, pav., Karolio Didžiojo laikais už šarvus mokėdavę 24 karves.[7]

Senovėje mirtis karo lauke laikoma labai garbinga (tokia ji yra dar ir šiais, moderniais laikais), net išganinga. Vyrui mirti lovoj buvo negarbinga, senovės germanai tokią mirtį vadindavo "Strohtodt" — mirtimi šiauduose.[7]

II. VARIO AMŽIUS

RYTŲ EUROPA

Sakoma, senovėje varis buvęs prabangos dalykas, vėliau virtęs būtenybe. Iš metalo gaminių, variniai yra seniausi. Europoje jie pasirodė anksčiausia pietinėje ir rytinėje Ispanijoje. Pirmieji toki dirbiniai, lapo formos durklai ir plokščias kirvis, leidžia manyti, kad vario pramonė ten nebuvo išrasta ar išsivysčiusi nepriklausomai, bet greičiausia pasisavinta iš rytų.

Naujoji pramonė greitai vystėsi ir plito. Jos ateitį iberų pusiasalyje užtikrino turtingi vario rūdos ištekliai Murcios ir Granados pajūriuose.

Seniausi variniai kirviai iš Kipro, Italijos, Ispanijos ir Švedijos rodo, jog juos gaminant, būdavo pamėgdžiojama akmens ginklų pavidalas. Kirvių būta su skyle kotui ir be jos.[18]

Vakarų pasaulyje plačiai paplito (ypač vėliau, Žalvario amž. pradžioje) ispaniškas lapo pavidalo durklas su platoku galu. Toks durklas vėliau būdavo skersas pritvirtinamas prie ilgo koto lyg koks plokščias kirvis, kaplys ir toks naujas ginklas, panašus į alebardą, buvo gan plačiai pamėgtas. Jis kartu su kitais vakariniais ginklų tipais (pailgintais ar paplatintais kirviais, trikampiais durklais ir ilgesniais į kardą panašiais) pateko į Italiją, kur vario rūdos buvo rasta Elboje ir Etrūrijoje. (Toki durkliniai kirviai ar kapliai, Almerijos kultūros Ispanijoje palikimas, pavieniui pasitaiko šiaurės Vokietijoje, Skandinavijoje ir Lietuvoje. Tačiau tik trumpą laiką tie ypatingi ginklai vyravo, daugiausia Žalvario amž. pradžioje).[3]

Taip Apeninų pusiasalis gana anksti pradėjo kurti savitą vario kultūrą. Iš ten vario dirbiniai rado milžinišką rinką Dunojaus provincijose, siekė net Baltijos krantus, kur ėjo gintaro mainų prekyba.

Akmens ir Žalvario amžių bėgyje gintaras ir jo gaminiai į vakarus ir į pietus ėjo iš Jutlandijos ir Prūsai tais laikais daugiausia jo tiekė. Tie prekybos keliai, rišanti Baltiją su Viduržemio jūra, kuriais ėjo gintaro ir metalo gaminių, ypač ginklų mainai, pradėti naudoti apie 2500 m. pr. Kr.[6]

Vėliau Dunojaus baseine, ypač Vengrijos srityje, buvo pradėta naudoti vietinės rūdos ir kuras, ir sukurta savita kultūra. Tačiau centrinė ir šiaurės vakarų Europa ilgai priklausė tik Italijos gaminių ar jų pavyzdžių. Tie italų gaminiai ar jų modeliai paplito visoje vidurio Europoje nuo Karpatų iki Reino ir net konkuravo su toliau vakaruose pasklidusiais ispaniškaisiais pavyzdžiais, plisdami Rono slėniu ir Savojos keliu.[1]

Europoje yra žinomos vario kasyklos iš Žalvario amž. laikų Austrijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Ispanijoje, Portugalijoje, Graikijoje, pietinėje Rusijoje ir ypatingai žinomos Tirolyje. Ten Mittelberge kasyklos veikė nuo 1600 m. pr. Kr. iki Hallštatto laikotarpio Geležies amžiuje, t.y. iki 800 m. pr. Kr.

Rytinėse Alpėse Žalvario amžiaus laikų vario tirpyklų vietose išliko kaupai gargažės (šlako), kurie rodo, kad tose vietose vario gamyba galėjo prasidėti jau 1700 m. pr. Kr. Apskaičiuojama, kad tarp 1300 m. ir 800 m. pr. Kr. ten buvę pagaminta apie 20,000 tonų 95% švarumo vario.

Pirmieji vario gaminiai pradėjo rasti sau kelią į rytinę Europą iš Art. Rytų ir apie trečio tūkstantmečio pabaigą pasiekė šiaurinį Kaukazą. Tuo pat metu prasidėjo vario ir gintaro prekyba tarp vidurinės Europos ir Baltijos jūros pakraščių.

Šiaurės Kaukazas virto metalurgijos lopšiu, iš kurio variniai gaminiai sklido po Rusiją ir Ukrainą. Taigi, nors šiaurinė Kaukazo sritis jau gyveno Vario amžių, kraštai į šiaurę nuo jos dar tebebuvo Naujojo akmens amžiaus laikotarpyje, ten pasirodydavo tik atskiri variniai daiktai. Varinių kirvių ir durklų rasta kapuose Maikope ir Carskaja vietovėse. Ypač turtingas radinys buvo rastas pastarojoje. Ten buvo rasti 4 movinio tipo kirviai, vienas jų išpuoštas, 3 plokšti kirviai, 9 durklai, 1 peilis ir jieties antgalis su pailginimu kotui pritvirtinti. Be varinių ten būta ir akmeninių ginklų. Carskaja radiniai gali siekti 2100 — 2000 m. pr. Kr.[31]

Kabardinų Parke, netoli Nalčiko, 1929 m. buvo rasti įdomūs, kūjiniai, palinkusių ašmenų kirviai, gaminti iš pusiau brangaus akmens. Jų būta kovos kirvių, arba religinių, ar gal valdžios galios simbolių. Panašių kirvių rasta ir varinių. Plačiai paplitę, palinkusių ašmenų akmeniai kirviai yra varinių kirvių imitacijos, skolinys iš Kaukazo, Anatolijos ir Art. Rytų.[31] Sunku sutikti su M. Gimbutiene, kad šie kovos kirviai greičiau buvę religiniai simboliai, skirti "religinei kovai", kai jie taip gerai tinka skaldyti priešų pakaušius.

Kubanės srityje pirmieji rasti variniai ginklai yra platūs durklai. Ten pat Ul kaimo kurgane buvo rastas dengto vežimo molinis modelis.[31]

Antrojo tūkstantmečio pradžioje yra jau įrodymų, jog šiauriniame Kaukaze prasidėjo vietinė metalurgija, varinių įrankių gamyba. Įdomiausias radinys šiaurinio Ponto srityje buvo dviračiai vežimai ir jų moliniai modeliai. Laidojant jų savininkus, vežimai buvo pastatyti ant jų kapo ir supiltas kurganas. Vežimų ratai buvo ištisinio medžio plokštės apie 50 cm skersmens ir 4 cm storumo, prie stebulės — 12 cm. Ašies skylė — 6 cm skersmens. Atrodo, kad pirmieji vežimai Europon buvo įvesti rytinių stepių tautų per Kaukazą.

Šitos stepių kultūros būta tipingos senosios indoeuropinės. "Seniausi indoiraniečių, graikų, hititų ir italikų šaltiniai rodo, kad indoeuropiečių bendruomenė buvo pasidalinusi į kastas. Buvo karių kasta ir darbininkų kasta (indų kšatriya — karys, vaisa — kaimietis; neres — kariai, viros — darbo žmonės). Visi kovingi vyrai sudaro valstybingą telkinį, arba teuta (liet. — tauta). Vyriausias vadas buvo karalius. Vyras, namų šeimininkas, turėjo neribotas teises savo nuosavybei, žmonai ir vaikams."[31]

Vakarinėje Ukrainoje, vėlesniajame Tripoljės periode (2100—1700 m. pr. Kr.) greta akmeninių įrankių ir ginklų buvo vartojami plokšti variniai kirviai ir trikampiai plokšti durklai su išilginiu pastorinimu. Šie pastarieji yra labai panašūs į durklus iš Kretos Mino II laikotarpio. Vidurio Europos rytinėje srityje yra užtinkami taip vadinami Badeno kultūros variniai, plokšti, lapo formos durklai su trumpu kotu.

"Labai veiklūs varpelinės keramikos pirkliai, spėjamai kilę iš Viduržemio jūros vakarinių sričių, sudarė prekybinius ryšius su vakarine, vidurine Europa ir Baltijos sritimi ir prekiavo variu, auksu, gintaru ir kitom medžiagom. Tose srityse jie išplatino ir jų būdingus puodus, papuošalus ir ginklus".[31] Šitų pirklių paliktų žymių yra apstu Baltijos pietryčių srityje, mat čia pajūryje būta gintaro. Čia randamos tokios pat lankininko riešo apsaugos plokštelės, kokių yra vidurinės Vyslos ir žemutinio Odro srityse. Baltijos pietryčių gyventojai tokias riešo apsaugas dirbdinosi net iš gintaro. Varpelinės keramikos žmonių variniai durklai buvo jų kopijuojami titnage.

"Labai ryškus vienodumas virvelinės keramikos papuošimo, bet ne puodų pavidalo, srityse tarp Kaukazo, Graikijos ir Baltijos jūros, duoda mums ne vien tik galimybių patikrinti datas, bet patiekia ir įtikinančių įrodymų, kad antrojo tūkstantmečio pr. Kr. pradžioje būta didelės migracijos. Toks vienodas puodų puošimas, staiga pasirodęs Juodosios jūros, Viduržemio jūros ir Baltijos jūros plotuose, negalėtų iškilti nepriklausomai".[31]

Kai tik metaliniai ginklai ir papuošalai rado kelią į šiaurės rytų Europą, jie pradėjo ivairėti rytinėje Baltijos srityje ir visai skirtis nuo vidurinės Rusijos tipų.[31]

GERMANŲ MITAI

Šiaurės germanų tautų mitologijoje seniausias ir vyriausias dievas yra vadinamas Visų Tėvu, be to, jis turi dar 12 vardų, tarp kurių yra viešpats (arba kariuomenių viešpats), jieties viešpats, triuškintojas, drebintojas, degintojas, naikintojas, globėjas ir kt. Vėliau vyriausio dievo vietą užėmė Odinas (Votanas). Karo dievas buvo Tyras, lygus Romos Marsui. Jis, greičiausiai, yra pats seniausias iš germanų dievų, kilęs dar iš indoeuropiečių dangaus tėvo — Dievo. Jis savo augštą poziciją bus praradęs taip, kaip Visų Tėvas

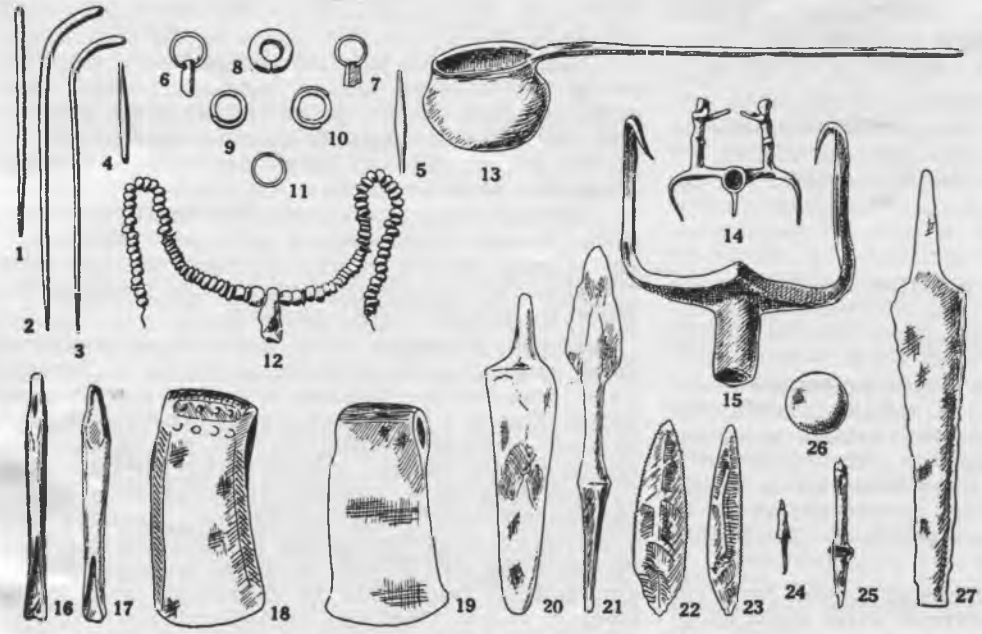

Radiniai kapuose Carskaja vietovėje: 18 ir 19 — variniai kirviai, 20 — varinis peilis, 21 — jieties antgalis su prailginimu kotui pritvirtinti, 22 ir 23 — titnaginiai jiečių antgaliai, 26 — svaidyklinis akmuo, 27 — vario durklas.

Iš: M. Gimbutas, The Prehistory of Eastern Europe, 1956.

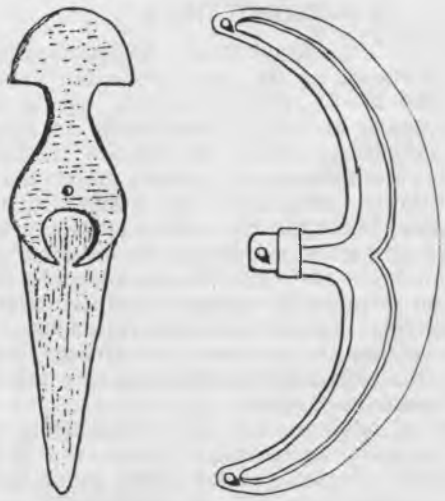

Kairėje gerzeinis varinis durklas su dramblio kaulo rankena, deš. pusmėnulio pavidalo kirvis iš Uro.

prarado savąją Odinui. Tyras yra drąsus ir narsus ir mūšyje rūpinasi pergale. Norėdami laimėti, kariai mūšyje turi šauktis jo; apie narsuolį būdavo sakoma, jog jis narsus kaip Tyras.[29]

Šiauriečių dievų panteone nebūta ramybės — siautė karas. Pasaulio okeano pakraštyje, Joetunheime, gyvenusi milžinų rasė, kurios dievai bijodami, žemės centre pasistatė pilį sienų supamą ir vadinamą Midgardu. Ten pat dievai apgyvendino ir žmonių rasę, o tvirtovės viduryje, Asgardo pilyje, kuri buvusi pačiame Midgardo ir pasaulio centre, gyveno patys dievai. Ten buvo dangus.

Pilies pastatai ir bokštai buvo toki augšti, kad siekė debesis, mūrai ir statūs skardžiai saugojo ją. Pilis buvo dengta auksu ir sidabru. Geriausias šaulys lanku, dievų tarpe buvo Ullr. Jis taip pat buvęs geras slidininkas ir labai galingas karys. Dvikovose patartina šauktis jo pagalbos. Raudonplaukio ir raudonbarzdžio dievo Thoro galingas ginklas buvo kūjis — Mjoelnir. Jis buvo vadinamas Midgardo gynėju ir milžinų žudiku. Važinėdavo jis kovos vežimu dviejų ožkų traukiamu.

Asgardo pilis būdavo sutapatinama su Valhalla, Žuvusiųjų namais, turinčiais 540 durų. Jon patekdavę tie, kurie drąsiai ir narsiai žūdavo mūšio lauke ir tokiu būdu pasidarydavo Odino karžygiais — Einherjarais. Valhallos durys buvę tokios plačios, kad pro kiekvienas jų galėdavę pražygiuoti 800 karžygių petys į petį. Pati Valhalla buvo lengvai atpažįstama, nes jos gegnės buvę iš jiečių, stogas dengtas skydais, o ant suolų būdavo primėtyta karių apsiaustų, 'vakarinių durų viršuje kabojo vilkas ir augščiau erelis'.

Namų viduje, didžiulėje menėje, 'daugybė vyrų, vieni žaidžia žaidimus, kiti nuolat geria, o dar kiti šarvuoti ir kaujasi'.

Tie, kuriems po mirties neskirta eiti į Valhallą, o jų tarpan, be nusikaltėlių, priskirtini ir mirę lovoje nuo senatvės ar ligos, eina į pragarą, kur jie, girdomi ožkos šlapumu, vargsta, kai tie Valhalloje Valkirijų midumi girdomi, kol ateis Dievų Sutemų laikas (Ragnaroek), kada visi pragaro gyventojai išsirikiuos ištisais legionas ir, Loki vadovaujami, stos kovon prieš dievus.

Vyriausias dievas Odinas dar buvo vadinamas pergalės tėvu, šalmo nešiotoju, žuvusiųjų tėvu, kariuomenių aklintoju ir kt., kas rodo jį buvus vikingų karo dievu. Jo ginklas buvo stebuklingoji jietis Gungnir, kuria kartą dūrus, toliau ji pati badydavo be sustojimo. Tą jietį jam pagaminę du nykštukai Brokkr ir Sindri. Su ta jietimi Odinas ir pradėjęs pirmąjį karą pasaulyje ,kai susikovė su kitais dievais vadinamais Vanir.[29] Odinas yra dar ir perkūnijos dievas, tuo jis giminingas prūsų ir lietuvių Perkūnui. Toks pat perkūnijos dievas yra ir raudonbarzdis Thoras, jo kūjis tai žaibas, griaustinis tai bildėsys jo kovos vežimo ožkų traukiamo per dangaus skliautą. Jo kūjis — žaibas, kuris išmestas, vėl grįžta į rankas, yra, greičiausia, išsivystęs iš dviašmenio kirvio 'labrys', priklaususio kretiečių ar hititų perkūnijos dievui. Thoras, be to, yra pirmasis Odino sūnus, todėl ir paveldėjo iš savo tėvo perkūniškas savybes.

'Dar yra ir tos, kurioms skirta tarnauti Valhalloje, aplink nešioti gėrimus, prižiūrėti stalus ir alaus taures, kad būtų nuolat pilnos', tai Valkirijos. Jų vardai yra labai karingi: Kratytoja, Siaučianti, Kovotoja, Jėga, Jieties Nešiotoja, Skydo Nešiotoja ir kt. Odino siunčiamos į mūšį, jos atrenka vyrus, kuriems lemta kristi mūšyje ir lemia kas laimės. Žuvusiųjų vyrų pusę įsūnija Odinas, o kitą pusę gauna gražiausioji iš deivių Freya, nes ir ji vyksta ir dalyvauja mūšiuose.

Žuvusieji, atsidūrę Valhalloje 'kasdien iš ryto, kai tik apsirengia, dedasi šarvus, tvarkingai išsirikiuoja parado aikštėje, kaujasi vieni su kitais, tai jų sportas; vėliau, antrųjų pusryčių metui atėjus, jie skuba atgal į Valhallą ir ten sėdasi prie gėrimo, kaip čia eilės sako:

Visi Einherjar'ai
Odino kareivinėse
kasdien skaldo vienas kito pakaušius;
o sutvarkę žuvusiuosius,
joja iš mūšio atgal
ir sėda gerti visi sugiję ir sveiki.[29]

Valkirijos vardas reiškia 'žuvusiųjų atrinkėja'. Valkirijos, pasirodo, moka ne vien tik alų ir midų padavinėti, bet jos dalyvauja raitos ir mūšyje:

Augštos ir šalmuotos jos
joja dangaus skliautais,
krūtinšarviai jų
kraujais aptaškyti,
jų jiečių smaigaliai
žybčioja žiežirbas.[29]

NILO SLĖNIS

Kipro sala buvo iš seno žinoma savo vario kasyklomis, iš čia ir salos vardas.[1] Kai kas mano, kad čia varis buvo pradėtas vartoti anksčiau kaip Ispanijoje ar Sinajaus pusiasalyje, kur jau 3733 pr. Kr. vario kasyklos veikė.[6] Knosse rasti ginklai iš 2500 m. pr. Kr., pagaminti iš Kipros salos vario.[6]

Iš Kipro oksidinės ir sulphidinės vario rūdos būdavo tiekiamos Egiptui XVIII dinastijos laikais (1580—1350 m. pr. Kr.). Thotmes III laikais Kipras siuntė Egiptui didžiule duoklę variu. Tos pačios kasyklos aprūpindavo Troją, Krėtą ir Graikiją ir buvo garsios dar ir Homėro laikais (1000—800 m. pr. Kr.).[18]

Perėjimas iš akmens į vario vartojimą augštutiniame Egipte įvyko vadinamame gerzeiniame laikotarpyje, kai įsigalėjo žemdirbystė ir ūkininkai jau naudojo dirbtinę irigaciją. Tada greta akmeninių įrankių atsirado ir liedintų varinių: plokščias, platėjančių ašmenų kirvis, durklas su medžio ar kaulo rankena ir peiliai. To laikotarpio viduryje durklo geležtė sustiprinama išilginiu pastorinimu.

Gerzeinio laikotarpio viduryje įvyksta daug pasikeitimų įrankiuose, ginkluose, papuošalucse, laidojimo būde, kas rodo naujų etniškų elementų įsibrovimą, o gal net ir krašto užkariavimą. Naujo pavidalo, Azijos kilmės, kriaušinės buožės pakeičia senąsias disko pavidalo, kurios dar išliko ir vėliau, bet tik kaip kulto daiktas; Žuvies ucdegos pavidalo akmeniniai ašmenys užleidžia vietą kregždės uodegos "V" pavidalams, lenkti akmeniniai ašmenys (skimitaro pavidalo) išstumia kablelio pavidalo ašmenis; atsiranda titnaginių durklų ir išnyksta strėlių antgaliai su lenktai išpjautu pagrindu ir kt.

Įdomu, kad vėlesni Egipto jeroglifai buožei ženklinti vartojo ženklą, vaizduojantį gerzeinio laikotarpio kriaušinę buožę, o strėlei to paties laikotarpio kalto pavidalo strėlės ženklą.

Barbariškąją gerzeinę kultūrą pakeitė faraonų civilizacija.[26]

Augštutiniame Nilo slėnyje dar šiandien tebegyvena tautelės valdomos burtininkų, lietaus iššaukėjų, arba dieviškųjų karalių, kurie dar nepersenai būdavo nuolatos rituališkai nužudomi, o tautelės buvo organizuotos totemiškų klanų pagrindu.

Šilukų tautelė yra valdoma karaliaus iš totemiškųjų protėvių (vedančių savo kilmę iš kokio gyvulio). Tokio karaliaus ritualinis nužudymas vaizduoja socialinės santvarkos pakopą, buvusią betarpiškai prieš dieviškąją Menes monarchiją Egipte. Dar kiek senesnėje ir žemesnėje pakopoje gyvenusi Dinka tautelė buvo susiorganizavusi į eilę totemiškų klanų, kurie dažnai tarpusavy kariaudavo. Kiekvieną iš tų klanų valdė 'lietaus iššaukėjas', kuris būdavo iškilmingai nužudomas dar nesuspėjęs pasenti.[26]

Didžiąją dalį reikalingo vario Egiptas Senosios karalijos laikais gaudavo iš Sinajaus pusiasalio. Į ten būdavo siunčiamos karinės ekspedicijos per klajoklių apgyventą kraštą, kad gabentų vari į Egiptą.

Egipto teritorijoje vario dirbiniai buvo gaminami jau pradedant III dinastijos laikais (2600 m. pr. Kr.). Egiptiečiai, tikriausiai, vario apdirbimą išmoko iš sumerų. Spėjama, jog per 1500 metu Egipte buvo pasigaminta 10,000 tonų vario. Vario kasyklų buvo ir pietinėse Egipto dykumose, bet didžiausią vario kiekį jie gaudavo iš Sinajaus pusiasalio.

Kitas žymus vario kasyklų centras yra buvęs Arabah srityje, tarp Negyvosios jūros ir Akabos įlankos. Ten kasyklos veikė Žalvario amž. viduriniame laikotarpyje ir dar vėliau tarp 18 a. ir 13 a. pr. Kr. Jomis naudojosi edomitai ir dar vėliau iš jų varį ėmė Saliamonas ir kiti Izraelio karaliai.

Dar prieš 3000 m pr. Kr. egiptiečiai išmoko gaminti žalvarį, tačiau tik Vidurinės karalijos (1990 — 1880 m.) ir ypač vėliau, Naujosios karalijos metu, žalvaris pasidarė nuolatinis importo dalykas.[9]

Išskyrus Egiptą, Afrikoje tikrojo Vario ar Žalvario amžiaus nebūta. Geležies apdirbimo mokslas žuodąją Afriką pasiekė vėlai po to, kai tas menas pasiekė Viduržemio jūros kraštus.

MESOPOTAMIJA

Senieji sumerai, atvykdami į Mesopotamiją, atsigabeno ir metalus, ne tik varį (kuris ten buvo žinomas jau 3500 m. pr. Kr.) ir auksą, bet ir žalvarį. Varį jie gaudavo M. Azijoj, Armėnijoje ir Elame. Jų protėviai kažkur anksčiau bus išmokę lydinti varį, nes pačioje Mesopotamijoje metalų nėra, ten gausu tik juodžemio ir purvo. Jie į ten atsigabeno ir vežimus su ratais, būdingus tik vidurinei Azijai, kur atviros stepės nereikalauja specialių kelių statybos. Seniausi vežimai yra rasti 1927 m. karališkuose Uro kapuose, tai du keturračiai vežimai ir du dviračiai kovos vežimai. Spėjama jie yra iš laikotarpio 3000—2700 m. pr. Kr. Tų vežimų ašys ir ratai yra sujungti, taip, kad ir ašis ir ratas sukasi kartu. Spėjama, jog tais laikais vežimus traukdavo asilai.

Vienoje iš 2100 m. pr. Kr. Babilonijoje rastoje lentelėje yra įrašas apie 'asilą iš rytų', arba 'iš kalnų', kas rodo arklį nesenai patekusį tarp asilus laikančių gyventojų į vakarus nuo Zagros kalnų. Spėjama, kad ten arklys pateko kartu su naujų žmonių įsiveržimu iš Irano ar iš dar toliau iš Sarmatijos plokštikalnio, kurie Babilone įkūrė kasitų dinastiją apie 1750 m. pr. Kr.

Elame, Suzos vietovėje rasti kaulai su braižiniais iš 3000 m. pr. Kr. aiškiai vaizduoja raitelius. Tačiau arklio vartojimas tais laikais dar lieka labai problematiškas.

Arklio gamtinė tėvynė, spėjama, yra Mervo oazis Turkestane.[23]

Egiptas, atrodo, dar nežinojo arklio iki žiaurios azijatų priespaudos, ištikusios jį tarp XII ir XVIII dinastijos, maždaug užtrukusios iki 1600 m. pr. Kr. Tačiau kartą perimtas arklys patogiai įsitaisė deltos pakraščiuose ir 13 a. kilusiuose karuose su hititais priešų kavaleriją ir kovos vežimus pasitiko neblogesni egiptiečių kovos vežimai.[1]

Tik pradėjus į kovos vežimą kinkyti vieton lėto asilo greitą arklį, karinga hititų tauta iš šiaurės įsiveržė į Egiptą (1700 m. pr. Kr.), arijai užėmė Indiją, sunaikindami Indo upės slėnio civilizaciją, o kasitai užėmė Mesopotamiją.[9]

Mesopotamija geografiniu atžvilgiu nėra tokia vienalytė kaip Egiptas ir labjau atvira priešų įsiveržimams. Dykumų supamas Egiptas yra lengvai ginamas ir nuo jo istorijos pradžios per ištisus 2000 metų sėkmingai gynėsi nuo priešų, išskyrus neilgą hiksų okupaciją.

Priešingai Mesopotamija, supama iš rytų Zagros kalnų ir Irano plokštikalnio, iš šiaurės Kurdistano ir Armėnijos, kur derlingi kraštai išaugino skaitlingas tautas, buvo nuolatos puldinėjama kalniečių. Visa Mesopotamijos istorija yra sužymėta užkariavimais puolikų tai iš Elamo, tai iš Gutiumo, Awano, Hititijos, Asirijos ar Chaldėjcs. Nuo Arabijos dykumos Babilonijos neskiria jokia gamtinė kliūtis. O dykumoje tada nuolatos bastėsi karingos tautos, sausrų verčiamos veržtis į iriguojamus kraštus.

Be to, Babilonija ekonomiškai yra dar nesavistovesnė kaip Egiptas. Net titnago, kurio yra apsčiai Egipte, Mesopotamijoje nėra. Statybai tinkamas akmuo ir medis turi būti įvežamas. Tokia būklė yra palanki iškilti prekybinei ir pramoninei civilizacijai. Kai įrankiams ir ginklams gamintis reikia mportuoti net akmenį, tada tokiame krašte greičiau pastebima gerosnės medžiagos — metalo — vertė ir dedama daugiau pastangų jį gauti.

(Bus daugiau)

SMARKUOLIAI

BALYS GRAŽULIS

Senis Cijūnas jautėsi lyg tarp kūjo ir priekalo patekęs. Iš vienos pusės marti ėda, o iš kitos leitenantas bara. Ir abudu teisybę sako.

— Tėvai, — ėmė marti, — ko tyli, kaip liežuvį nusilaužęs. Tu čia šeimininkas, sakyk, kad neisim — ir galas! Tegul jie ką nori daro — neisim! Dievuli mano, koks vargas su tokiais vyrais. O jau toks smarkus, kai nereikia: vis kad duosiu, kad dėsiu...

— Urše, turėk gi protą moteriške, ką aš jiems padarysiu. Žinai, kareivius, daro kas jiems liepta ir nors tu čia žemę rėžyk, kitaip nebus. — O atsisukęs į leitenantą: — Ką aš jai padarysiu, ponas.

Ir jaunutis leitenantas negeriau už senį jautėsi. Kariška išmintis reikalavo šeimininkus iš vienkiemio iškraustyti, o moters užsispyrimas kėlė užuojautą ir pagarbą. Leisi pasilikti — gali nekaltas per kautynes žūti. Išvarysi... Ir kaip išvaryti, jei neina. Juk ir prašė ir grąsino, o vis tiek neina.

— Tėvuk, — mėgino iš naujo, — paskutinį kartą sakau, pasiimk šeimyną ir vesk kur nors toliau nuo namų už kalnelio pasislėpti. Kiekvieną minutę čia gali prasidėti kautynės. Gelbėkitės, kol laiko yra.

Tačiau seniui net prasižioti nespėjus, marti ir vėl įsikišo. Šį kartą leitenantą užpuolė.

— Kas jūs per savi, ponas, jei negeriau už ruskį darot. Ar negalit iš kur kitur šaudyt? Ne, tik iš mūsų kiemo, kad tik mus pražudyt. Argi nematot, kad aš našlė su mažu vaiku ir su paliegusiu seniu ant rankų. Ar jau nei širdies neturit...

— Šeimininke, supraskit, mes gi jums tik gero norim. Apsaugoti norim. Išeikit kuriam laikui. Praeis kautynės — ir grįšit. Ir supraskit, kad tik iš jūsų kiemo matosi tiltas ir visas slėnis. Tik čia apsikasę mes galim lenkus sulaikyti. Pasiliksit — ir žūsit.

— Nežūsim, ponas, nepirmas karas, nenaujiena mums kulkos.

Leitenantas bejėgiai numojo ranka.

— Tai nors į rūsį lįskit, neparaduokite po kiemą.

— Ačiū, ponuli, ačiū! — prašvito moteriškė. — Mes, va, bulvių duobėn, kaip visada. Tėvai, kur Romukas? Romuk!

— Šeimininke! — šaukė leitenantas bėgančiai vaiko jieškoti Uršulei. — Šeimininke, o gyvulius ar išvarėt?

Uršulė staiga apsisuko ir šoko ant senio:

— Nestovėk, kaip mietą prarijęs. Bėk greičiau, gyvulius varyk! Dievuli, tu mano, viską reikia pačiai padaryt. — Ir ji tekina pasileido prie tvartų. Paskui ją nukrypavo ir senis Cijūnas.

O Romukas to viso sujudimo net nepastebėjo. Tarp namo ir klojimo, pagal visą patvorį, kareiviai kasė apkasą. Ten, su kareiviais, buvo ir Romukas.

Kol išleido gyvulius iš tvartų, kol senis juos per kalnelį nuginė, kareiviai baigė apkasą kasti. Nuo tilto pusės jo ir nematytum — statinių tvora slėpė jį lyg siena. O dar ir išraustos žemės buvo žole apmėtytos. Susėdę ant apkaso krašto kareiviai dabar knisosi po savo duonmaišius ir tyliai šnekučiuodamiesi kramsnojo. Leitenantas gi buvo užsikoręs ant klojimo ir per stogo kreigą sekė laukus už upelio.

Jį ant stogo pamačiusi Uršulė neiškentė:

— Bijok Dievo, ponas, nugi stogą įlauši! Ir taip tas stogas kaip korys.

Tačiau leitenantas net neatsisuko. Kuri laiką į jį pašnairavusi, Uršulė nuskubėjo trobon. Po minutės ji sugrįžo didžiulį ryšulį rūbų vilkdama ir nulingavo prie gilios duobės, iškastos bulvėms žiemai paslėpti. Įvertusi ryšulį į duobę, Uršulė atsisuko į kareivius:

— Ko žiūri, kaip lėlys į kiaušinius, ar nematai, kad nepanešu, — drožė ji arčiausiai sėdinčiam.

Jos žodžiai botagu kirto kareivius. Jie pašoko, lig vieno, ir pirma jos nubėgo į trobą gėrybių nešti. Per valandėlę viską, ką tik rado, sutempė į duobę. O ant galo vienas kareivių, toks kresnas kreivakojis, nutvėrė Uršulę per liemenį, pakėlė ir, jai net aiktelt nespėjus, metė į duobę ant patalų krūvos. Kareiviai prapliupo, o Uršulė duobėje piktai rėkė:

— O tu prakeiktasis, nedovanosiu aš tau, pasiutėli, nedovanosiu!

Gi ją duobėn įmetęs kareivis juokdamasis trynė rankas ir kalbėjo, kad ji girdėtų:

— Vyruti, net rankos prisvilo! Tai karštumas, kaip žarija. O ir graži, kaip serbenta prisirpus...

— Ziminskai, ką ten padarei? — sušuko nuo stogo leitenantas. — Aš tamstą pamokinsiu, kaip reikia su žmonėmis elgtis!

Kareivių juokas iš karto nutrūko, Ziminskas išsitempė. Kieme užstojo tyla.

— Aš klausiu, ką padarei? — pakartojo leitenantas.

Tačiau vietoj Ziminsko atsakė Uršulė:

— Ko tu čia dabar prie jo prikibai. Kągi jis padarė. Ar jau ir pajuokaut negalima?

Leitenantas piktai iš viršaus nužvelgė Uršulę, kareivius ir po to vėl nukreipė žvilgsnį per kreigą.

O Uršulė žaismingai priekaištavo Ziminskui:

— Buvai geras įmesti, o iškelti tai ir nemoki.

— Ką tu kalbi, Uršyt! — šūktelėjo Ziminskas. Pribėgęs prie duobės pasilenkė, nutvėrė Uršulę už pažastų ir smagiu truktelėjimu iškėlė. — Ką pasakysi dabar, Uršyt!

Uršulė neatsakė. Ji tik pasitaisė sijoną, visa nuraudus pašnairavo į Ziminską ir pakėlus galvą lengvu žingsniu nuėjo trobon. Jos kulšių svyravimą nulydėjo Ziminsko akys. Po to jis apsisuko ir nuėjo prie draugų. Ten radęs stoviniuojantį Romuką jis pritūpė prieš jį, abiem rankom suėmė jam už pečių ir paklausė:

— Tai ką, mušim, lenkus, Romuk?

— Kad aš šautuvo neturiu, — nedrąsiai atsakė vaikas.

— Nereik šautuvo, Romuk, akmeniu, akmeniu į galvą. O kiek tau metų, Romuk?

— Devyni, —atsakė Romukas ir skubiai pridėjo: — aš akmenį per upę permetu.

— O, net per upę! Tai gerai, tai duosim jiems į kailį! — ir jis, papurtęs Romuką, tyliai uždainavo: — lenkų mes nebijom, nebaisi mirtis. Ar bijom, Romuk?

— Ne, nebijom, aš jiems akmeniu į galvą duosiu.

— Taip ir reikia! Narsus kareivis esi, Romuk.

Tuo metu iš trobos išėjo Uršulė, rieke duonos ir puoduku pieno nešina.

— Romuk, valgyt eik! — pašaukė.

Romukas išsiveržė iš Ziminsko rankų ir nubėgo prie motinos, šaukdamas:

— Mama, ir aš kareivis. Aš lenkus mušiu!

Romukui iš paskos ir Ziminskas nusekė.

— Gal ir man koks lašelis pienelio liko, Uršyt, — sakė plačiai šypsodamasis.

Uršulė neatsakė, tik smailiu žvilgsniu jį iš padilbų nusmeigė.

— Tai gal kokį kiaušinuką vargšui kareivėliui surasi, — neatstojo Ziminskas.

Staiga Uršulė ir vėl iš mergelės šeimininke virto:

— Kai tik kareivis, tai ir duok. Visi tokie patys — pirmiau ruskiai, paskui vokiečiai, o dabar savieji, — drėbė priekaištingai.

— Na, na Uršyt! Mane ruskiui prilyginai, — gėdino ją Ziminskas.

— Kad teisybė. Visi kareiviai toki, visi tik apiplėšt dairosi. O kam norėjot mus išvaryt? Žinau kareivius. Paliktum namus, tai grįžus nei puodkelės nerastum.

Ziminskas paraudo.

— Ką tu kalbi, Uršyt! — Jis norėjo jai pasakyti, kad Lietuvos kareivis nevagis ir neplėšikas, juo labiau savo žemėje. Bet jį nutraukė skardus leitenanto balsas.

— Į apkasus! Lenkai atslenka!

Akimirksniu visi kareiviai sušoko į apkasą ir jame priklaupę šautuvų vamzdžius iškišo pro statinių tvorą. Ziminskas įrėmė į petį vieninteli kulkosvaidį. Greta jo pritūpė nuo stogo nusiritęs leitenantas. O Uršulė su Romuku pradingo bulvių duobėje. Per minutę kiemą užvaldė gūdi tyla. Blyški spalio mėnesio saulė sėdo į vakarus.

Dabar jau ir iš apkaso matėsi skaitlingi lenkų būriai. Atsargiai kelio grioviais, kiek akys užmato, nutysę, artėjo jie prie tilto. Lietuviai tylėjo. Tik kai pirmieji lenkai mėgino perbėgti tiltą, leitenantas suriko: "Ugnis". Kiemo tylą perskrodė aštrus kulkosvaidžio klegenimas. Suklegeno skardžiai ir smagiai, lyg gandras pavasarį. Vienas lenkų parkrito viduryje tilto, kiti apsisuko bėgti atgal. Ir beveik tą pačią akimirką lenkų kulkos užpylė Cijūno kiemą. Lietuviai nutilo. Tik kai lenkai, dengiami savos ugnies, ir vėl mėgino perbėgti tiltą, lietuvių kulkosvaidis prabilo.

Nepavykus pereiti tiltu, lenkai pradėjo sklisti paupiu, abipus tilto. Tačiau ten juos pasitiko kitų lietuvių kariuomenės dalinių ugnis. Silpna lietuvių užtvara lenkų žygį sustabdė. Kautynės užvirė visu paupiu. Atmušti lenkus užtvara negalėjo. Bet ji pasiryžo kiek galint ilgiau juos prie upės užlaikyti, kad pagrindinės lietuvių jėgos suspėtų pasiruošti kautynėms.

Banga po bangos lenkai bandė perbristi upelį ir vis lietuvių ugnis juos atmesdavo. Kautynės užsitęsė. Lenkų rinkosi vis daugiau, jų šūviai tankėjo, bet lietuviai nesitraukė.

Staiga kovos triukšmą nustelbė naujas, gūdus garsas. Lyg švilpaudamas, lyg klykaudamas, skriejo jis padange, artėdamas prie Cijūno kiemo. Ir tada į bulvių daržą, lyg perkūnas giedrią dieną, trenkė. Lenkų artilerija isikišo į kautynes.

Sviedinys po sviedinio skriejo per upelį ir spoginėjo aplinkui Cijūno sodybą. Visas kiemas siūbavo, pastatai lingavo, dulkių debesys kilo ir leidosi lyg sunki liūtis. O kulkosvaidis vis tebekalė. Po kurio laiko leitenantas staiga pajuto, kairėje pusėje kelio nuo kalvelės tarškęs kulkosvaidis nutilo. Metęs skubų žvilgsnį ton pusėn, jis pamatė bėgančius upelio gynėjus. Būrys lenkų jau buvo perbridę upelį ir, prigulę ant kranto taikėsi į bėgančius. Sekančią akimirką Ziminsko kulkosvaidis nukrypo į paupį ir taiklia salve privertė lenkus jieškoti priedangos. Kulkosvaidžio dengiami, bėgliai suspėjo persiristi per kalnelį ir dingti už gubrio.

Po valandėlės lenkų šūviai užliejo kiemą iš priekio ir iš šono. Ilgiau laikytis buvo neįmanoma. Tačiau leitenantas vis dar nedavė įsakymo trauktis.

Ir tada šovinys spynoje užsikirto. Kulkosvaidis nutilo.

— Trauktis! Trauktis! — suriko leitenantas.

Viens po kito vyrai lipo iš apkaso ir bėgo pakluone į daržą. Tik Ziminskas įsakymo nenugirdo. Jis tokiu įniršiu daužė kulkosvaidį, kad net nepastebėjo vienas pasilikęs.

Visą kautynių metą Romukas, drebėdamas iš baimės glaudėsi prie motinos. Čia norėtų bėgti lenkų mušti, kaip buvo žadėjęs, čia gi vėl taip baisu. Toks trenksmas! Žemė į duobę byra, ore lyg šmėklos dejuoja... Ir motina tyliai šnabžda maldos žodžius. Baisu ir gėda kartu. Ir vis galo nėra. Gerai dar, kad to kulkosvaidžio garsas be paliovos traška. Kad ir baisus triukšmas, o jo garsą Romukas išskirdavo.

Ūmai tas raminantis garsas nutilo. Romukas klausėsi kvapą užgniaužęs — tyla. Ir tada jo širdis lyg kulkosvaidis suplakė. Taip garsiai, kad girdėt galėjai. Ir taip neramu paliko. Po to žingsniai — dun dun dun pro pat duobės kraštą. Vieni, kiti bėgo pro šalį ir tolo. Pats nežinodamas, ką daręs, Romukas pašoko ir pasistiepęs ant pirštų galų pažvelgė per duobės kraštą. Vos per nosį su batu negavo, taip arti jo prabėgo kareivis. Paskutinis. Visi bėga. Pirmasis jau kitame daržo gale. O Ziminsko nėra. Kur Ziminskas! Tada jis pamatė Ziminsko galvą tebekyšančią iš apkaso. Pamatęs jį Romukas striktelėjo, persisvėrė per duobės kraštą, išlipo ir pasileido prie apkaso.

— Romuk! Romuk, ką darai! — suklykė Uršulė Romukui už kojos griebdama. Nenutvėrusi neteko pusiausvyros ir sugriuvo. Pašoko, kabinosi už duobės krašto — ir vėl plumpt atgal. Lipa ir neišlipa. O čia matosi, kaip lenkai grūdasi tiltu, bėga keliu ir per pievą, kulkos zvimbia.

— Vai, Dievuli! Vai, Dievuli! — dusdama šaukė ir paskutinėmis jėgomis kabinosi iš duobės. Kol išsirito ir visai pristojo, nei kvapo, nei jėgų neliko. Tačiau baimė dėl vaiko neleido ilsėtis. Pakilo ir lėkė prie apkaso.

— Romuk, ar tu dar gyvas? — rėkė Uršulė, krisdama į apkasą. — Romuk, Romuk!

— Nelįsk, Uršyt, netrukdyk! — sugriaudė jai Ziminskas. — Gulk, gulk! — rėkė jis. O Romukui: — Va, taip, laikyk kaspiną pakėlęs ir leisk pro pirštus slysti. Supratai?

— Supratau, — sušvebleno Romukas.

— Gerai! Ugnis! — sukomandavo jis pats sau ir paspaudė gaiduką. Kulkosvaidis uždainavo.

Ir pačiu laiku, nes dabar Ziminsko draugai bėgo atviru lauku ir kas akimirką lenkai galėjo juos nušluoti. Ziminskas sukinėjo kulkosvaidį į visas puses ir vertė lenkus ant žemės.

Suglumusi, persigandusi žiūrėjo į sūnų Uršulė. Norėjo aprėkti ir jį ir kareivį, pulti juos, mušti, bet tik žiūrėjo apstulbusi, suakmenėjusi. O Romukas, lyg senas kareivis, tupėjo šalia kulkosvaidžio ir susi-

kaupęs leido šovinių kaspiną pro pirštus. Iš to nuomirio Uršulę atgaivino senis Cijūnas. Užduseęs, išbalęs įkrito jis į apkasą.

— Ar jūs dar gyvi... — švokštė.

Pamačiusi senį, Uršulė atgijo.

— O tu ko parlėkei? Kur gyvulius palikai? — užpuolė senį.

— Tegu jie prasmenga! Kaip jūs, sakyk? — Vis dar sunkiai žiopčiodamas kirtosi senis. — Kareiviai bėga, lenkai ateina — neišturėjau!

Ir tik tada jis pamatė, ką daro Romukas. Valandėlę jis sekė jį sumišęs, savo akimis tikėt nenorėdamas. Po to pašoko, lyg jaunuolis, kovos įkarščio apimtas.

— A ta ta, vyrukai, a tata! Duokit tiem šlėktom, duokit! — Išsitiesęs visu ūgiu, iškėlė rankas ir grūmojo: — O jūs, smirdalai, eikit čia pyragų valgyti!

— Gulk, tėvuk, gulk! — subaubė Ziminskas.

— Tėvai, ar pasiutai! — griaudama senį į apkasą rėkė Uršulė. — Nugi užmuš!

— Kas užmuš? Ar lenkai? Turkas ne lenkas, o nieko nepadarė, — verždamasis iš Uršulės glėbio, šaukė Cijūnas. — Paleisk, Urše, paleisk, sakau! Kur šautuvas? Šautuvą duok!

Tuo pačiu metu Ziminsko kairioji ranka staiga nukrito nuo kulkosvaidžio. Tartum per ją kas trenkė. Net kulkosvaidis nuo peties nuslydo. Jis tyliai keiktelėjo ir vėl abiem rankom prispaudė kulkosvaidį prie peties.

Ir tik tada Uršulė pamatė, kad per jo pirštus teka ir varva ant smėlio kraujas.

— Jėzus Marija, užmušė... Užmušė! — suriko ji puldama prie Ziminsko. Pašoko taip smarkiai, kad net senį aukštielninką parvertė.

— Nelįsk, Uršyt, nelįsk! — aštriu balsu ją sustabdė Ziminskas, akių nuo priešo nenuleisdamas. Paleido salvę ir atleido kairiąją ranką. Pakėlė likusį nukirsto piršto galą ir įkišo į burną. Pačiulpė, lyg saldainį, ir vėl už kulkosvaidžio. Paleido salvę ir vėl pirštą į burną.

— Dievuli, Dievuli... — unkštė rankas grąžydama Uršulė.

Tik Romuko, rodėsi, tie įvykiai nejaudina. Susikaupęs jis laikė kaspiną rankose ir tik jį tematė. O Ziminskas vis šaudė, kaip pamišęs, iki vėsintuvas pradėjo garuoti, ūžti.

— Vandens, vandens! — sušuko jis.

Uršulė išplėtė akis ir pravira burna gaudė jo žodžius, tačiau jų prasmės suvokti negalėjo.

— Vandens, Uršyt, vandens!

Ji puldinėjo po apkasą, lyg pablūdusi, griebė tą, čiupo kitą ir vis nežinojo, ko jis nori.

— Vandenio, Urše! — piktai suriko senis. — Ar jau nesupranti, vandenio!

Tada Uršė dasigodo ir šoko iš apkaso. Bet tik jai nubėgus ir kulkosvaidis užspringo.

— A, šėtonas! — sukeikė Ziminskas, kulkosvaidį į apkasą traukdamas. Pačiulpė pirštą ir ta pačia kruvina ranka pataršė Romuko plaukus.

— Sudiev, Romuk! Aš dar sugrįšiu. Ir vėl mes lenkus pilsim. Viso gero, tėvuk! — Ir užsikėlęs kulkosvaidį ant peties striktelėjo iš apkaso.

Taip staiga palkti, Romukas su seneliu kurį laiką tupėjo vietoje, lyg apstulbę. Paskui ir jie, vienas po kito, pamažu korėsi ant kranto. Išlipęs Romukas atsisuko. Lenkai jau buvo čia pat už tvoros.

— Seneli! — suklykė jis nesavu balsu. Žvilgterėjo į kiemą ir pamatė Ziminską ilgais žingsniais per daržą žergiantį, vis dar nukirsto piršto galą čiulpiantį. Atsisuko į lenkus ir žiūri — vieni bėga keliu į kiemą, kiti per tvorą kariasi, o keletas šautuvus ant tvoros pasidėję jau į Ziminską taiko. — Seneli! — suriko jis vėl.

Staiga Cijūnas sugriaudė, lyg griaustinis:

— O kur jus velnias neša! Ko jums čia reikia!

Senelio balsas prižadino Romuke karį. Jis čiupo po kojų gulintį plytgalį ir sviedė į lenkus. Akmuo šūvio garsu kaukštelėjo į tvoros statinius. Gal smūgio trenksmas lenkus išgąsdino, gal dėl to, kad tvora sujudėjo, jų šūviai nebuvo taiklūs. Ziminskas kaip ėjo, taip tebėjo. O kol lenkai spėjo antrą kartą nusitaikyti, kiti kareiviai, apibėgę tvorą, užbėgo ant kiemo ir užstojo taikinį.

Pirmas į kiemą užbėgo augštas, pražilęs karininkas. Jis vos nesusidūrė su iš trobos lekiančia Uršule. Taip netikėtai ant lenko užsidūrus, išgąstis ištrenkė jai kibirą iš rankų. Vanduo išsiliejo tiesiai ant lenko batų. Abudu, lyg įdiegti, sustojo. Tačiau tik Uršulė paliko stovėti. Lenkas susikeikė ir atsisukęs kažką suriko jį atsekusiems kareiviams. Kareiviai priklaupė ir ėmė į Ziminską taikytis. Tačiau jie apsiriko, kiemas dar nebuvo užimtas. Naujas priešas, seniausiu, išbandytu ginklu puolė juos iš užpakalio. Kaip praalkus vilkė Uršulė šoko ant jų. Kai pamatė, kad jie rengiasi tą smagų Lietuvos kareivėlį nušauti, širdis jai apmirė, visas kūnas pastiro. Ir paskui vėl staiga atgijo, metė ją pirmyn, vedė atakon save užmiršusią.

— Ak, jūs žmogžudžiai, jūs velniai prakeiktieji! Už ką dabar jūs jį šaudot? Ką jis jums padarė? Ar jau ir Dievo nebijot!

Ką ji sakė, lenkai nesuprato, tačiau jos laukinis riksmas būtų visą diviziją sustabdęs. Sumišę jie atsisuko į ją, o vienas kareivių prišoko kirsti jai per galvą, kad nutiltų.

— Stok, neliesk! — suriko karininkas.

Kareiviai sužiuro į jį.

— Nešaudyt, tegu eina, — jau tyliau, bet tvirtai jis įsakė.

Kareiviai nenorėjo tikėti.

— Tegu eina, — pakartojo jis. — Tegu jį cholera griebia. Lai eina su Dievu, — ramiai užbaigė į kalnelį lipantį Ziminską akimis lydėdamas.

Užkopęs ant kalvelės, Ziminskas sustojo, atsisuko ir, ištraukęs pirštą iš burnos, suspaudęs kumštį, lenkams pagrūmojo.

— Prakeiktas litvinas! — suriko kareiviai šautuvus keldami. Bet iki jie spėjo šautuvus įsiremti, Ziminskis dingo už gubrio.

Kareiviai keikė ir grūmojo, o karininkas kraipė galvą ir apygarsiai juokėsi.

— Puikus kareivis! Labai narsus!

Ir tuo pačiu metu jo susižavėjimą nutraukė naujas triukšmas. Per tvorą perlipę lenkai buvo nutvėrę Cijūną su Romuku. Vienas kareivių tempė besispardantį Romuką, o kitas ėmėsi su seniu. Cijūnas nepasidavė, kirto lenkui ir stūmė jį lyg įnirtęs bulius. Grūmėsi ir šaukė:

— Aš tau parodysiu, kaip lietuvis muša! — Griebė už šautuvo ir suko kartu su lenku. Gal būtų ir išsukęs, jei kitas kareivis, prišokęs iš užpakalio, nebūtų jam buože per galvą trenkęs.

Suspigusi nesavu balsu, Uršulė puolė prie Cijūno. Ir kaip tik laiku, nes lenkas jau taikėsi durtuvu smeigti krintančiam seniui.

— Stok, stok! — suriko karininkas, prie jų bėgdamas. — Kam tą vaiką tampai, paleisk! — piktai barė Romuką tempiantį kareivį.

HĖRODOTO ISTORIJOS

Iš graikų kalbos vertė

K. KEPALAS

(Pradžia KARIO Nr. 1)

LXXIX. Kyras gi tuojau pasišalinant Kroisui po kovos įvykusios Pterijoj, sužinojęs, kad pasišalinęs Kroisas paleido kariuomenę, galvodamas suprato, kad jo dalykas yra skubėti kaip gali greičiausiai prieš Sardes, pirmiau negu vėl susirinks lydų kariuomenė. Ir kaip sumanė, taip ir padarė kuo greičiausiai: nes vesdamas kariuomenę į Lydiją, pats pasiuntiniu Kroisui atėjo. Tada Kroisas nebežinodamas, kas daryti, nes viskas įvyko kitaip negu jis laukė, vis dėlto lydus išvedė į kovą. Nebuvo tuo metu jokios tautos Azijoj nei narsesnės, nei veiklesnės už lydus. Jų gi kova buvo nuo arklių, ilgas ietis nešiojo ir jie buvo geri jojikai.

LXXX. Susirinkus į lauką ,kuris yra prieš sardėnų miestą, didelį ir pliką (per jį tekančios upės, kaip kitos taip ir Hyllas, suteka į didžiausią vadinamą Hermą, kuris iš pašvęsto motinai Dindymėnei kalno tekėdamas išteka į jūrą prie Fokajos miesto); ten Kyras, kai pamatė į kovą išsirikiavusius lydus, išsigandęs raitijos padarė Harpagui medui pasiūlius taip. Surinkęs visus, kurie paskui jo kariuomenę sekė maistanešius ir indanešius kuprius, ir nuėmęs naštas ant jų pasodino raitelių rūbais apsivilkusius vyrus; paruošęs juos įsakė pirma visos kariuomenės eiti prieš Kroiso raitiją, o paskui kuprius sekti pėsčiajai kariuomenei liepė, o paskui pėstiją išrikiavo visą raitiją. Kai jie visi susitvarkė, įsakė kitų lydų nesigailint žudyti visus, kurie tik priešinsis, paties gi Kroiso nežudyti, net jei paimamas nesiduotų. Tatai įsakė Kuprius gi išstatė prieš raitelius todėl: kuprio arklys bijo, ir negali nei jo vaizdo matyti nei kvapo pakęsti. Dėl to tai sugalvojo, kad Kroisui nenaudinga būtų raitija, kuria taip didžiavosi lydas. Kai tik susitiko kovoje, tai kai tik užuodė arkliai kuprius ir pamatė juos, tuojau atgal pasuko, ir dingo Kroisui viltis. Betgi ne tuoj lydai išsigando, bet, kai pamatė, kas atsitiko, nušokę nuo arklių, pėsti persams pasipriešino. Paskui žuvus daugeliui iš abiejų pusių, nuvyti buvo lydai; o suvaryti už sienų, buvo apgulti persų.

LXXXI. Kol buvo ruošiamas apgulimas, Kroisas, manydamas, kad ilgesnį laiką užtruks, pasiuntė iš pilies kitus pasiuntinius pas sąjungininkus. Nes kurie pirmiau buvo pasiųsti, penktą mėnesį paskyrė susirinkti į Sardes, tuos gi išsiuntė kuo greičiausiai prašyti pagalbos kaip apgultam Kroisui.

LXXXII. Taigi kaip pas kitus pasiuntė sąjungininkus taip ir į Lakedaimoną. Patiems spartiečiams tuo laiku buvo nesantaika su argiečiais dėl šalies, vadinamos Tyrėjos. Nes tas Tyrėjas buvusias Argolidės dalyje atėmę laikė lakedaimoniečiai. Buvo gi ir prie Malėjų į vakarus argiečių šalis, kaip sausumoje, taip ir Kytėrijos sala ir kitos salos. Argiečiams atskubė-

---

— Jis akmenį į mane sviedė, ponas kapitone! — Romuko nepaleisdamas atsakė kareivis.

— O!.. Matai koks... — rūsčiai tarė kapitonas. Priėjęs pažiūrėjo į Romuką, pažiūrėjo, lyg pagalvojo, paskui iš lėto paėmė jam už ausies ir stipriai pasuko. Po to plekštelėjo jam plaštaku per kelnaites ir šypsodamasis tarė:

— Bėk sau. — O kareiviui: — patinka man tas vaikas. Geras kareivis užaugs.

Tačiau Romukas nebėgo. Pažvelgė į kapitoną iš paniūrų ir pritūpė šalia motinos prie senelio.

Pamačiusi tempiamą vaiką ir krintantį ant žemės senį, Uršulė taip išsigando, kad nei rėkti, nei verkti negalėjo. Ir tik žvelgė tai į senį, tai į Romuką baimės pilnomis akimis. Tik kai kapitonas Romuką paleido, ji gailiai pravirko.

Kapitonas pasilenkė, pačiupinėjo galvą ir tarė Uršulei:

— Nieko tokio, jis tik apsvaigintas. Atsigaus, nebijokit.

Jam bekalbant, Cijūnas pradėjo judėti ir tyliai dejuoti.

— Na, matai, drąsuoliai taip lengvai nemiršta. Neškit į trobą ir aptvarstykit, — paliepė kareiviams kapitonas. O Uršulei: — Pajieškok vandens, ponia, gerti noriu.

Uršulė pašoko ir nulėkė, kaip strėlė. Jai iš paskos, Romuko lydimi, kareiviai nunešė Cijūną.

Netrukus Uršulė išbėgo ąsočiu pieno nešina.

— Išgerkit, ponas, juk ištroškot, — beveik maldavo gerti Uršulė.

Kiek nugėręs, kapitonas padėkojo Uršulei ir perdavė ąsotį kareiviams.

Uršulė į trobą jau negrįžo. Atsisėdo ant duobės krašto ir, saugodama savo turtą, išsėdėjo, kol lenkai susitvarkė ir nužygiavo pirmyn. Kiemui ištuštėjus, ji atsikėlė ir ėjo per kiemą trobon. Praeidama pro langus išgirdo Romuko balsą:

— Nė vieno neliko, visi išėjo!

Jam atsiliepė silpnas, bet smagus Cijūno balsas:

— Išdūmė, išsigando, kad daugiau negautų.

— Ot, davėm, tai davėm, seneli!

— Turbūt, kokį šimtą nudėjom.

— Mažiausia! Tik nešė ir nešė...

— Atsimins, kaip lietuvius užkabinti.

— Ir dar jiems duosim, seneli!

Čia Uršulė jau neiškentė:

— Jūs žiūrėkit, kad aš jums abiems neduočiau! Smarkuoliai, kareiviai atsirado!

Ir staiga abu smarkuoliai išsigandę nuščiuvo.

Jau temo. Baubdamos grįžo karvės. Jų baubimas maišėsi su tik ką prasidėjusiais netolimos kovos garsais. Lietuvių kariuomenė pradėjo priešpuolį.

jus padėti jų atimtai šaliai, ten susiėjo pasikalbėti sutardami, kad po tris šimtus iš abiejų pusių kovotų, ir kurie nugalės, tų bus šalis; daugumas gi kariuomenės pasišalintų kiekviena į savo namus ir nepasiliktų kovojant, to dėliai, kad čia esant kariuomenei kiti matydami pralaimint savuosius nepadėtų. Sutarę tai pasišalino; o parinkti iš abiejų pusių pasilikę susirėmė. Jiems kovojant lygiomis beliko iš šešiu šimtų vyrų trys, argiečių Alkėnoras ir Chromijas, o lakedaimoniečių Otryadis. Išliko gi jie nakčiai atėjus. Tie du argiečiai kaip nugalėję parbėgo į Argą, o lakedaimoniečių Otryadis, nuginklavęs argiečių lavonus ir sunešęs ginklus į savo stovyklą, pasiliko stovykloje. Kitą dieną atvyko sužinoję abeji. Tuojau jie abeji tarėsi nugalėję, sakydami vieni, kad jų daugiau išliko, kiti gi, kad jie rodosi pabėgę, nes jų žmogus pasilikęs ir nuginklavęs jų lavonus. Pagaliau iš ginčo kilo kova ir daugeliui iš abiejų pusių žuvus, nugalėjo lakedaimoniečiai. Argiečiai gi dabar nuo to laiko nusikirpę galvas, pirmiau būtinai plaukuoti, padarė įstatymą, kad nė vienas argietis neaugins plaukų ir nė viena jų moteris nenešios aukso, kol Tyrėjas atgaus. Lakedaimoniečiai gi priešingai tam išleido įstatymą: nes pirmiau neauginę plaukų, nuo to ėmė auginti. Tas gi vienas, sako, išlikęs iš trijų šimtų Otryadis, gėdydamasis grįžti į Spartą kovos draugams žuvus, ten pat Tyrėjose pasidaręs sau galą.

LXXXIII. Tuos spartiečiams darant žygius atvyko pasiuntinys sardėnas prašydamas suteikti pagalbą apgultam Kroisui. Jie gi tuojau, kai tik išklausė pasiuntinio, pasiruošė padėti. Bet kai jau jie buvo pasiruošę, ir laivai buvo paruošti, atėjo kita žinia, kad paimta lydų pilis ir Kroisas gyvas paimtas. Taip jie labai gailėdamies sustojo.

LXXXIV. Sardės gi buvo paimtos taip. Kada atėjo keturiolikta Kroiso apgulimo diena, Kyras savo kariuomenei, pasiuntęs raitelius, paskelbė, kad pirmajam užlipusiam ant sienos dovanas duosiąs. Po to pamėginus kariuomenei, kai nepasisekė, tada kitiems besiilsint vyras mardas pamėgino užlipti, vardu buvo Hyrojadis, iš tos pilies pusės, kur niekas neišstatė sargybos; nes nebuvo baimės iš viso, kad kas užliptų iš ten. Stati, mat, yra ten pilis ir nepaimama: ten nė Mėlis, pirmesnis Sardžių karalius, visai neapnešė liūto, kurį jam sugulovė pagimdė; telmėsiečiams išpranašavus, kad apnešus tą liūtą aplink sieną, Sardės bus nepaimamos. O Mėlis aplink kitą siena apnešęs, kur buvo paimamas pilies sustiprinimas, paliko tą, kaip nepaimamą ir nepasiekiamą, nes yra prieš Tmolą ta pilies dalis. Tas gi Hyrojadis mardas, pamatęs praeitą dieną vieną iš lydų pro tą pilies vietą nusileidžiant paskui iš ten nusiritusį šalmą ir paimantį, pastebėjo ir pagalvojo. Tada gi jis pats užlipo ir paskui jį kiti persai nusekė. Užlipus gi daugiau, taip Sardės buvo paimtos ir visas miestas išplėštas.

LXXXV. Pačiam gi Kroisui taip atsitiko. Buvo jam vaikas, kurį jau pirmiau paminėjau, šiaip jau nekvailas, bet nebylys. Pirmiau kada viskas gerai sekėsi Kroisas viską, ką galėjo jam buvo padaręs, kaip kitais būdais taip ir į Delfus apie jį buvo pasiuntęs atsiklausti. Pytija jam tarė taip:

Lyde gimimo, daugelio karaliau, daug nežinąs Kroise,
nenorėk labai geidžiamo balso namuose išgirsti
kalbančio vaiko. Nes tau daug geriau be jo būti;
nes jis prakalbės pirmą kart nelaimingą dieną.

Paėmus pilį buvo kažkas iš persų nepažindamas Kroiso beužmušąs; Kroisas gi, matydamas puolantį dėl esančio likimo nesirūpino ir jam buvo nesvarbu užmuštam žūti. O šis nebylys vaikas, kai pamatė puolantį persą, iš baimės ir skausmo paleido balsą ir tarė: "Žmogau, nežudyk Kroiso". Taip jis pirmą kartą prabilo; po to jau kalbėjo visą gyvenimo laiką.

LXXXVI. O persai ir Sardes paėmė ir patį Kroisą gyvą paėmė, valdžiusį keturiolika metų ir keturiolika dienų apgultą, pagal pranašavimą pabaigusį savo didelę valdžią. Paėmę gi jį persai nuvedė pas Kyrą. O jis sukrovęs dideli laužą, užvesdino ant jo supančiotą Kroisą ir aplink jį keturiolika lydų vaikų, turėdamas galvoje, arba tokią auką paaukoti kuriam dievui, arba kokį pažadą išpildyti norėdamas, arba žinodamas Kroisą esant pamaldų, todėl užvesdino ant laužo, norėdamas pamatyti, ar kuris dievų išgelbės, kad gyvo nesudegintų. Tai padarė taip; Kroisui gi stovint ant laužo prisiminė, nors tokiam varge esant, tas Solono posakis, tartum jam būtų su dievo valia tartas, kad niekas nėra iš gyvųjų laimingas. Kadangi prisiminė tai, sušuko ir dejuodamas iš didelės tylos tris kartus pašaukė Soloną. Tada Kyras tai išgirdęs liepęs vertėjams paklausti Kroisą, ką tokį jis šaukia; ir jie priėję paklausė. Kroisas gi iš pradžių klausiamas tylėjęs, paskui gi kai buvo verčiamas, taręs: "Tą, kuriam aš sumokėčiau daug pinigų, kad su visais valdovais pasikalbėtų". Kai jie prasmės nesuprato, tai vėl paklausė, ką sako. Spaudžiant gi jiems ir smarkiai raginant pasakė pagaliau, kad atėjo pradžioj Solonas atėnietis, kad jam viskas atsitikę, kaip tas sakė, ir ne tiek jam pačiam tai sakęs, kiek visai žmonijai ir labiausiai tiems, kurie sau patys atrodo esą laimingi. Kroisui tai pasakojant, laužą jau uždegus, degė aplink iš tolo. Ir Kyras išgirdęs iš vertėjų, ką sakė Kroisas, pasigailėjęs ir pagalvojęs, kad ir jis žmogus būdamas kitą žmogų, buvusį už jį laime ne mažesnį, gyvą ugniai atiduoda, be to, bijodamas dievų keršto ir atsiminęs, kad nieko nėra žmonėse pastovaus, liepęs užgesyti kuo greičiausiai ir nuvesti Kroisą ir tuos, kurie su Kroisu buvo. Ir mėginusieji nebegalėjo jau ugnies apgalėti.

LXXXVII. Tada tai, sako lydai, Kroisas matydamas Kyro nuomonės pasikeitimą, kai matė visus vyrus gesinant ugnį ir negalint niekaip sulaikyti, šaukęs Apoloną prašydamas, jei kas jam paaukota jo buvo malonu, pasirodyti ir gelbėti iš ateinančios nelaimės. Taip su ašaromis šaukiant dievą, iš giedro ir ramaus dangaus susirinkę netikėtai debesys ir audra kilusi ir, pasipylus gausiam lietui, užgesęs laužas. Taip Kyras supratęs, kad Kroisas yra ir dievamilys ir geras vyras, nuvesdinęs jį nuo laužo, paklausęs taip: "Kroise, kas atve iš žmonių paragino į mano žemę įsibrovus geriau priešu negu draugu tapti?" Jis gi atsakė: "O karaliau, aš tai padariau dėl tau laimingo, o man nelaimingo likimo. Kaltas gi dėl to buvo graikų dievas, pataręs man žygiuoti. Nes niekas nėra taip neprotingas, kuris karą geriau pasirinktų negu taiką, nes joje vaikai tėvus laidoja, o tame tėvai vaikus. Bet tai dievams malonu buvo, kad taip atsitiktų".

LXXXVIII. Jis tai pasakė, Kyras gi jį atpančiojęs pasodino šalia savęs ir didelėj pagarboj laikė, stebėjosi žiūrėdamas, kaip pats taip ir visi apie jį buvusieji. Jis gi susimąstęs tylus buvo. Paskui gi atsigręžęs ir matydamas persus, lydų sostinę plėšiančius, tarė: "O karaliau, ar sakyti tau, ką dabar manau, ar tylėti šiuo metu turiu?" Kyras gi jam drįstant liepė sakyti, ką mano. O tas jį klausdamas tarė: "Šita didelė žmonių minia ką tokio taip stropiai daro?" Jis gi tarė: "Tavo miestą plėšia ir tavo turtus išsineša". O Kroisas atsakė: "Nei mano miestą, nei mano tur-

tus plėšia, nes niekas dabar man nebepriklauso: bet neša ir varo tavo".

LXXXIX. Kyrui patiko tie Kroiso žodžiai: taigi pašalinęs kitus, klausė Kroisą, kas jam naudinga atrodo tame, kas daroma. Jis gi tarė: "Kadangi dievai mane padarė vergu tau, manau kad teisinga, jei ką matau geriau, pareikšti tau. Persai jėga būdami stipresni yra neturtingi. Jeigu tu jiems paliksi išplėštus ir pagrobtus didelius turtus, tada tau iš jų tokia galimybė kils: kas iš jų bus daugiausia pagrobęs, to gali laukti prieš tave sukylant. Dabar gi padaryk taip, jei tau patinka, kaip aš sakau. Pastatyk iš ietininkų prie visų vartų sargus, kurie sakytų išnešantiems turtus atimdami, kad jiems reikia dešimtą dalį atiduoti Dievui. Ir tu jiems nebūsi nekenčiamas per jėgą atimdamas turtus, ir jie, prisipažindami darant tave teisingai, noromis padarys".

XC. Tai girdėdamas Kyras apsidžiaugė, taip jam atrodė gerai patarta. Pagyręs labai, ir įsakęs ietininkams ką Kroisas patarė įvykdyti, tarė: Kroisui taip: "Kroise, nutarus tau vyro karaliaus reikalingus darbus ir žodžius vykdyti, prašyk kokią nori dovaną suteikti tuojau". Jis gi tarė: "Valdove, labiausiai man malonu būtų tą graikų dievą, kurį aš garbinau iš dievų labiausiai, paklausti, pasiuntus tuos pančius, ar apgaudinėti jam gerai darančius yra gera?" Kyras gi paklausė, kas yra tai, dėl ko jį kaltina. Kroisas gi papasakojo jam visą savo nelaimę ir orakulo atsakymus ir labiausiai dovanas ir kaip paskatintas orakulo, išžygiavo prieš persus. Sakydamas tatai, priėjo prie to, kad vėl prašė leisti jam tai dievui prikišti. Kyras gi juokdamasis tarė: "Ir tai gausi iš manęs, Kroise, ir viską kitą, ko mane prašysi". Kai tai išgirdo Kroisas, siųsdamas kai kuriuos lydus į Delfus, liepė padėjus pančius prie šventovės slenksčio paklausti ar jam ne gėda, kad orakulo atsakymais paskatino Kroisą žygiuoti prieš persus, kaip sugriausiantį Kyro galybę, iš ko tokios jam dovanos kilę, ir rodant pančius, tat paklausti, ar nedėkingiems būti leista graikų dievams.

XCI. Atvykus gi tiems lydams ir sakant kas pavesta, Pytija sako tarus taip: "Paskirto likimo negalima yra išvengti net ir dievui. Kroisas gi penkto gimdytojo nuodėmę išpirko, kuris būdamas Heraklaičių palydovas, moters klastos klausydamas nužudė valdovą ir paėmė jo valdžią, nėkiek jam nepriklausančią. Apolonui stengiantis, kad Kroiso vaikams valdant įvyktų ta Sardžių nelaimė ir ne pačiam Kroisui, jis tačiau negalėjo pakeisti likimo. Bet kiek jis leido, tiek padarė ir buvo palankus jam. Nes trejiems metams atidėjo Sardžių paėmimą, ir tai težino Kroisas, kad tais trejais metais vėliau paimtas negu skirta. Antra gi deginamam jam padėjo. Kai dėl orakulo atsakymo, tai neteisingai Kroisas kaltina. Išpranašavo jam Apolonas, kad jei žygiuos prieš persus, tai didelę valstybę jis sugriaus. Į tai reikėjo, norint gerai suprasti, vėl pasiuntus paklausti, katrą jo ar Kyro valstybę sako. Nesuprasdamas ir vėl nesiklausdamas pats kaltas pasirodo. Jam ir paskutinį kartą atsiklausiant atsakė teisingai Apolonas, kai atsakė apie mulą; ir to jis nesuprato. Nes Kyras buvo šitas mulas, kadangi iš dviejų skirtingų giminių kilęs, motinos geresnės, o tėvo žemesnio: ji mat buvo mėdė ir mėdų karaliaus Astyago duktė, jis gi persas buvo ir tų valdomas, ir žemesnis būdamas viskuo savo ponią vedė". Taip Pytija atsakė lydams, jie gi pranešė į Sardes Kroisui. O jis išgirdęs pripažino jo paties esant kaltę, o ne dievo. Tai apie Kroiso valstybę ir Jonijos pirmąjį į svetimą valdžią patekimą buvo taip.

XCII. Kroiso yra daug ir kitų dovanų Graikijoj, ne tik minėtosios. Bojotų Tėbuose auksinis trikojis, kurį paaukojo Apolonui Ismėniui, o Efese auksinės karvės ir daug kolonų, ir Pronėjės rūmuose Delfuose didelis auksinis skydas. Tos dar iki mano laikų buvo išlikusios, kitos dovanos žuvo. Tos gi Milėtiečių Bronchidėse Kroiso dovanos, kai aš sužinojau, lygios svoriu ir panašios į tas kur Delfuose. Tos, mat, kur Delfuose ir Amfiarui padovanojo, nuosavos buvo iš tėvo paveldėtų turtų, kitos gi dovanos buvo ir priešo turtų, kuris jam pirma negu karaliavo buvo priešininkas, stengdamasis Pantaleontui gauti lydų valdžią. Tas gi Pantaleontas buvo Alyačio sūnus, Kroiso brolis, tik ne tos motinos: nes Kroisas buvo iš karės žmonos Alyačiui, o Pantaleontas iš jonietės. Kada gi davus tėvui paėmė valdžią Kroisas, pasipriešinusi žmogų nukankinę nužudė, jo gi turtą dar pirmiau dievams pažadėjęs, ten minėtu būdu padovanojo, kur sakyta. Ir apie dovanas tiek to, kas pasakyta.

XCIII. Nuostabių dalykų, kurie verti būtų aprašyti, Lydijos žemė nedaug teturi, išskyrus iš Tmolo atnešamą auksingą smėlį. Vieną tik dalyką daug didesnį parodo šalis, po egiptiečių ir babiloniečių darbų. Yra ten Kroiso tėvo Alyačio kapas, kurio pagrindas yra iš didelių akmenų, kita gi dalis žemės kalva. Padarė gi jį rinkos žmonės, rankdarbiai ir kūnu uždarbiaujančios merginos. Buvo gi penki stulpai dar iki mano laikų kapo viršuj, kuriuose raštai nurodė, ką kiekvieni padarė, ir pasirodė, kad kūnu prekiaujančių merginų darbas buvo didžiausias. Nes lydų liaudies dukterys parsiduoda visos, susirinkdamos sau kraičius, kol išteka taip darydamos: išteka gi pačios. Kapo aplinkratis yra šeši stadijai ir du pletrai, plotis gi trylika pletrų. Yra prie kapo didelis ežeras; jis sako lydai amžinas esąs; vadinasi jis Gygajė. Tatai taip yra.

XCIV. Lydai panašiais įstatymais naudojasi kaip ir graikai, be to, kad savo dukterims leidžia parsidavinėti; jie pirmieji iš žmonių, kuriuos mes žinome, aukso ir sidabro pinigus nukalę panaudojo, ir pirmieji prekių vertintojais buvo. Pasakoja gi patys lydai, kad žaidimai, kurie yra pas juos ir pas graikus jų išradimas esąs. Kada juos išradę, jie sako ir Tyrsėnijoj įsikūrę. Taip apie tai pasakoja. Manio sūnui Ačiui karaliaujant, didelis maisto trūkumas visoj Lydijoj kilęs, ir lydai ilgai jį kentę; paskui gi, kai nesiliovė, vaisto ieškojo ir kiekvienas iš jų ką kita išgalvojo. Išradę tada ir kubų, ir kaulelių, ir rutulio ir kitų visų žaidimų rūšis, išskyrus akmenėlių; nes jų išradimo nesisavina lydai. Daryti taip prieš badą išradę: vieną iš dviejų dienų žaisti visą, kad nereikalautų maisto, antrą gi maitintis nustojus žaisti. Tuo būdu praleidę apie aštuoniolika metų. Kadangi nemažėjo vargas, bet vis dar labiau didėjo, tai jų karalius į dvi dalis padalijęs visus lydus metęs burtus, kurių viena pasiliktų, antra išeitų iš šalies, ir prie tos, kuri pasilieka, pats save priskyręs karalius, o prie tos, kuri turės išeit savo sūnų, kuriam vardas buvęs Tyrsėnas. Metus burtus, tie iš jų, kurie turėjo išeiti, nusileidę į Smyrną ir pastatę laivus, ant jų sudėję viską, kas jiems buvo reikalinga, išplaukę gyvenimo ir žemės ieškodami; daugelį tautų apkeliavę, atvykę į Umbriją; ten jie pasistatė miestus ir gyvena iki šiol. Vietoj lydų pasivadinę vardu to karaliaus sūnaus, kuris juos atvedė; nuo to gavę vardą vadinasi tyrsėnais. Lydai gi persų buvo pavergti.

(Bus daugiau)

Redaguoja Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje Laikin. Centro Vald. Darbo Prezidiumas.

VISUOTINIAM LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGOS BŪRIŲ ATSTOVŲ SUVAŽIAVIMUI

VLADAS PUTVINSKIS-PUTVYS

Brangūs Draugai! Šaulių Atstovai!

Iš širdies gilumos, visa siela siunčiu Jums pasveikinimą ir linkėjimus, kad suvažiavimo darbai gerai sektųsi.

Aš tikiu, kad mūsų brolijai lemta yra graži ateitis mūsų Tėvynėje.

Bet laiminga ateitis yra kaip žadėtoji žemė: Reikalinga daug kuriamojo darbo, valios ir jėgos, kad ją pasiektume.

Tačiau tenenusimena mūsų dvasia. Tenepabūgsta didelio ir ilgo darbo. Nes ko verti būtų dideli laimėjimai, jeigu jie pigiai duotųsi kiekvienam silpnajam. Tuokart tvirtųjų darbai nustotų prasmės. O mes turime siekti pasidaryti tvirti ne vien dėl mūsų uždavinių, bet dėl to, kad tvirtumo reikalauja iš mūs mūsų tautos ateitis.

Didis mūsų darbas. Atstovų suvažiavimas to darbo vienas žingsnis, bet tas žingsnis labai svarbus: jis nustato linkmę ir duoda nurodymus, kuriais darbas turi plėstis.

Mūsų tautos pastangomis ir krauju įkurta skaudžiai apkarpyta valstybė. Ji padažyta šviesiu tašku pasaulio žemėlapy ir vadinasi Lietuva.

Aišku, kad tos valstybės visa gera ateitis priklauso ne nuo ko kito, bet vien tik ir vien nuo tos tautos, kuri ją įkūrė. Ji tuokart tik laimingai kils augštyn, jei bus tautinė. Bet mūsų tautos susipratimas dar nėra tiek tikras, tiek visuotinis, kiek reikalinga jos ir valstybės šviesiai ateičiai pasiekti ir amžiams nesugriaunamai sutvirtinti.

Reikalinga daug tautinio, organinio, gilaus, idėjinio darbo.

Netuščias pasigyrimas bus, bet tikra teisybė, jei pasakysime, kad Lietuvos Šaulių Sąjunga yra iš tų, kurios arčiausia stovi prie pat tautos širdies.

Pats likimas, pats gyvenimas stumia mūsų broliją būti tautos aukuro tarnais, sargais.

Čia nereikalingi ilgi išvedžiojimai, įrodinėjimai. Kieno plaka lietuviška širdis, tas atjaus, kad išties taip yra. Kas tokios širdies neturi, tas nemylės mūsų sąjungos ir nieko jam neįrodysi.

Jeigu tiesa yra, kad Lietuva gali augti tik eidama tautos keliu, tai dar didesnė tiesa yra, kad eidami tuo keliu mes neturime atsilikti, bet turime stengtis bėgti pirmi!

Atsiminkime istoriją. Buvo Lietuvos valstybė ir žuvo ir dabar vėl atsirado. Bet mūsų tauta nežuvo nė karto, nes jeigu būtų žuvusi, nebūtų atgijusi per amžius... niekada.

Valstybės armija negali gyvuoti be valstybės. Bet kol tauta gyva, turi gyvuoti jos kariuomenė. Bet ne čia mūsų kelrodė žvaigždė: Būkime tautos kariuomenė. Būkime tautos kariuomenė greta valstybės armijos. Būkime su ja plačiausiai tą žodį suprasdami, ne vien tiktai ginkluotos kovos lauke, kur armijos vadovybėje sudarysime viena, bet ir visur ten, kur tautos ateities kuriamoji valia ir darbas reikalaus paramos,

---

Sveikiname Pirmąjį Visuotiną Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje vienetų ir jų valdybų atstovų Suvažiavimą, įvykstantį liepos mėn. 5 d. Čikagoje ir linkime sėkmės jo darbams ir užsibrėžtiems tikslams įvykdyti!

TREMTIES TRIMITAS ir TREMTIES ŠAULĖ

Jungiame savo sveikinimus ir nuoširdžius linkėjimus Brolių Šaulių Atstovų Suvažiavimui!

KARYS

ŠAULIŲ SĄJUNGOS STATUTĄ IŠLEIDUS

A. VALATKAITIS

Gegužės mėnesio pabaigoje LŠST Laikinoji Centro Valdyba atsiėmė iš spaustuvės tik ką atspausdintą Sąjungos Statutą. Tai kukli, kišeninio formato, 46 puslapių knygutė, kurios žalsvą viršelį puošia mūsų širdims taip mielas mūsų šauliškas ženklas. Patį statutą sudaro net 219 straipsniukų, kurie berods apima visus dabarties meto organizacijos reikalus. Todėl statutas neabejotinai bus labai naudingas ne tik veikiantiems šaulių vienetams, bet ir naujai besisteigiantiems, o tokių turime ir ateityje turėsime. Kai šio statuto nebuvo, kartais susidūrus su kokiu klausimu, nevisada lengvai jis buvo išsprendžiamas. Dabar šis rūpestis atpuola.

Statute randame tiksliai aptartus šiuos skyrius: LŠST ir jos tikslai, S-gos uždaviniai, veikimo būdai ir priemonės, S-gos nariai, jų priėmimas, atleidimas ir pašalinimas, šaulių elgesys, šaulių pareigos ir teisės, šaulės moterys, šauliai rėmėjai, garbės šauliai, drausmė ir drausmės baudos, skundai, uniformos ir jų dėvėjimas, vėliavos ir ženklas, iškilmės, priesaika ir iškilmingas pasižadėjimas, LŠST valdymas, susirinkimai, visuotiniai suvažiavimai ir konferencijos, valdomųjų organų pasiskirstymas pareigomis, jų pareigos ir teisės, kontrolės komisijos, garbės teismas, Šaulių Žvaigždės Ordino Taryba ir baigiamieji nuostatai. Lietuvos Šaulių Sąjunga Tremtyje yra apibūdinta kaip tautinė, kultūriniai visuomeninė organizacija. Toliau pasakyta, kad ji tvarkosi demokratiniais pagrindais, nesudaranti politinės partijos ir jokiai politinei partijai nepriklausanti. Jos tikslas — išlaikyti ir stiprinti Lietuvių tautinį ir valstybinį atsparumą. Jos uždaviniuose pirmoje vietoje matome pačius svarbiausius tris dalykus: 1) stengtis atkurti Lietuvos Valstybės nepriklausomybę, 2) atgaivinti Šaulių Sąjungą Nepriklausomoje Lietuvoje ir 3) siekti vienybės lietuvių tarpe. Sąjungai gali priklausyti visi lietuviai, nejaunesni 15 m. amžiaus. Jai negali priklausyti tiktai komunistai, jiems prijaučiantieji ir kriminaliniai nusikaltėliai.

Valdomeji organai renkami demokratiniu būdu, patiems šauliams išrenkant juos balsavimo keliu.

Tačiau kadangi Šaulių S-ga yra mūsų buvusios Nepriklausomoje Lietuvoje Šaulių Sąjungos tęsinys, joje numatyti tiek auklėjimo, tiek drausmės elementai, tiek baudos už nusižengimus. Pasitaikant tremtyje organizacijų griovikų, nuo jų apsiginti įvestas apsisaugojimui ir principas, kad tiek s-gos griovikai, tiek organizacijos bei jos vadovų, o ypač Lietuvos ir jos buvusių pareigūnų šmeižėjai iš organizacijos pašalinami. Tokių kartas nuo karto pasitaiko. Jokia save gerbianti organizacija juk ir negali pakęsti savo tarpe avinėliais persirengusių vilkų. Vis dėl to, tačiau, pasitaikė vienas ar kitas asmuo, kuriam tie nuostatai nepatiko: sako, ką gi, ar jau ir kritikuoti nieko negalima bus? Deja, tie asmenys sumaišė kritikos ir šmeižtų sąvokas. Kritika, kaipo tokia, ne tik naudinga, bet ir reikalinga. Kritikuojama be pagiežos, be pykčio, norint ką nors pataisyti, padėti reikalą geriau sutvarkyti. Šmeižtas yra visai kas kita; kada šlykščiausiais žodžiais tūloje spaudoje, arba net susirinkimuose ar posėdžiuose iškoneveikiami paskiri asmenys, skelbiami apie juos iš piršto išlaužti užgaulūs gandai ir niekada nebuvę "griekai", kada ne tik buvę Lietuvos pareigūnai, jei jie buvo ne tos partijos, kurios laikosi, t.v. "kritikas", bet ir pati Lietuvos valstybė šmeižiama, tai čia jau jokia kritika, bet gryni šmeižtai, kurie mūsų tautai yra begalo kenksmingi. Tokiais šmeižtais džiaugiasi tiktai mūsų priešai, pirmoje eilėje okupantai. Užtat ir tie nuostatai statute. Kitaip tariant: kritikuok, kiek tiktai reikia, bet nešmeižk! Neužgauliok! Negriauk, ką kiti stato!

Šaulių Sąjungai nei seniau, nei dabar nerūpi jokios partijos. Šaulių Sąjunga nei praeityje, nei ateityje netvarkė valstybės reikalų ir netvarkys. Tai piliečių, jų išrinkto seimo, krašto vyriausybės reikalas. Šaulių Sąjungos svarbiausias rūpestis buvo ir bus — Nepriklausoma Lietuva. Greta to jai rūpėjo, rūpi ir rūpės tautos moralės ugdymas ir išlaikymas, valstybės gynimas, talkinant kariuomenei. Esant dabar išeivijoje, rūpi taip pat mūsų tautos ir pavienių narių gero vardo išlaikymas, nutautėjimo stabdymas, parengimas žmonių darbui ir kovai vėl gi ne kam kitam, kaip tik Nepriklausomai Lietuvai atkurti. Nepaskutinėje vietoje ryškiai yra pabrėžtas ir lojalumas mus priglaudusiam kraštui ir jo vyriausybei. Be to — pareiškiamas griežtas opozicinis nusistatymas prieš komunizmą, kaip mūsų tautos, gyvenamojo krašto ir visos žmonijos priešą.

Praktiška šio statuto reikšmė yra ta, kad steigiant šauliską vienetą, ar jau įsteigtą tvarkant, statute randame viską, kas tik reikalinga tiek vadovybei, tiek kiekvienam šauliui ir šaulei žinoti ir vadovautis.

Šis statutas jau yra išsiuntinėtas visų šaulių vienetų valdyboms ir už 1 dolerį kiekvienas brolis ar sesė gali jį savo vieneto valdyboje įsigyti. Statutas yra prieinamas visiems. Jį gali įsigyti ir nepriklausą

---

sargybos, visur, kur tautos dvasia reikalaus pagalbos, visur, kur mūsų tautos teisės reikalaus gynėjų.

Mes patys esame tautos dalelė ir dėl to pirma kūryba per save. Tautos ateitis reikalauja sveikų, tvirtų, dorų, gabių, darbingų, idėjinių tautiečių. Dėkime darbo, kad būtume toki. Būkime viena didžiulė tautinė, savitarpė mokykla.

Suvažiavimas teduoda brolijai statutą ir vadovybę, kurie stumtų darbą pirmyn.

Neieškokime privilegijų, nes jos neša nelaimę.

Tevedie mus lietuvių tautos žvaigždės idėja pro šalį partinės politinės kovos. Žiūrėkime į tolimą ateitį ir ženkime jon drausmėje ir vienybėje.

O Augščiausioji Gyvoji Teisybė telaimina suvažiavimo darbus, tebūna kelrodžiu, teduoda, kad Jūsų darbai būti vaisingi.

Graužikai, 1925 m. vasario mėn. 28 d.

LIETUVOS KAMPELIS, KUR MES GYVENAME

Sesutės mūsų nuo senovės
Dėvėjo margus rūbelius.
Ir kaišė drobes ir grožėjos —
Mintis įpynę į raštus.

O, mes sesės šaulės, ar nesidžiaugiame savo tautiniais rūbais, ar mums neatrodo taip šventadieniška ir iškilminga, kai jais dėvime? Ar nebranginame dar iš namų atsivežtą tautinę staltiesę, rankšluostį, juostą? Ar jie nėra brangiausi daiktai, kuriuos tik turime, ar nesukelia gražiausius tėvynėje išgyventus prisiminimus? Tik švenčių metu mes jais papuošiame savo namus, tik labai brangaus svečio belaukdamos. Jie mums vertingi, brangūs daiktai, bet ar bus tokie pat mūsų vaikams? Ir jei juos toliau paslėpę laikysime, ar neliks kartais tik simboliu lietuviško sentimentalizmo?

Apleisdamos tėvynę, nustojome ne tik savosios žemės, namų, bet visko, kas mus prie savo krašto taip labai rišo. Ten ir rūpintojėliai — mūsų vargų, džiaugsmų skaičiuotojai, — liko pakelėse liūdni, ir susirūpinusi sena močiutė tarpdury rymoti ir medžio svirtis girgždėti. Tik mus likimas nubloškė kuo toliausiai ir išbarstė, lyg žemės smiltis plačiame pasaulyje.

Keturiolika metų, kai klaidžiojame svetimo žemyno keliais. Tegul jie kartais ir lygesni, riedančiam automobiliui patogesni, bet mūsų kojos pasigęsta minkštų samanų, rasotos žolės, dauguma mes žengiame atsargiai slidžiaisiais keliais, dar tėvynėje įprastu tvirtu žingsniu.

Vienos dar tvirtai laikomės savų tradicijų, papročių, kitoms jau atrodo visa tai senoviška, atgyventa, nemodernu. Kartais visai lengvai pasiduodame naujumui ir pakliuvę, lyg į vandens sūkurį, sukamės tame pačiame rate, neišdrįsdamos žengti atgal ir nesuspėdamos irtis pirmyn.

Tačiau besidalindamos mintimis, su jumis, sesės šaulės, tikiu, kad vyresnėse daugumoje liepsnoja dar ta pati ugnelės kibirkštis, kurią Joninių laužuose degėte, dar mintyse švaistosi šauliškose šventėse besisukančios tautiniais rūbais šokėjų poros ir pro miglą matosi iškeltom galvom žygiuojančios šaulių gretos. Todėl ir turimas išlikęs iš namų atsivežtas liaudies meno išdirbinys dar mūsų pasididžiavimas. Nieks iš mūsų to jausmo neišplėš, nes jis įaugo į mūsų protą ir širdį kartu su mūsų brendimu. Lietuviška sava aplinka tėvynėje ir šauliška ideologija mus išaugino jau tokiomis. Bet kaip mūsų jaunosios sesės, kurios čia bręsta ir auga, kaip jos visa tai pajus ir pamils?

Nežinome, kaip ilgai dar teks svetimuose kraštuose gyventi. Vyresniųjų uždavinys visą širdyje jaučiamą meilę, prisirišimą savam kraštui perduoti jaunosioms kartoms. Tik nevien paskaitomis, kalbomis ir pamokymais, bet gyvu pavyzdžiu, savitu lietuvišku gyvenimo būdu. Kad vaikai išaugtų gerais lietuviais nepakanka namie vien lietuviškai kalbėti, bet reikia, kad visa namų aplinka būtų lietuviška, kad juose dvelktų miela, lietuviška dvasia.

Mielos sesės šaulės lietuviškų tradicijų, papročių puoselėtojos, meskime savanoriškai savo tarpan šūkį "Lietuvos kampelis, kur mes gyvename". Savo butą stenkimės taip įruošti, kad vien lietuviška dvasia juose dvelktų, kad vaikai bręsdami su ta aplinka suaugtų ir nejučiomis visa tai, kas lietuviška — pamiltų.

Kaip vaikui gali būti brangus lietuviškas liaudies meno kūrinys, jei jis jį kartais tik parodoje pama-

---

Šaulių Sąjungai, buvę N. Lietuvos šauliai ir iš viso ne šauliai, nes šiame statute naudingos medžiagos gali rasti ir kitos organizacijos.

Tiek šaulių vienetų vadovybės, tiek patys šauliai yra kviečiami su šiuo statutu gerai susipažinti. Jei jam reikės kokių pataisų, o jų gali būti, atsižvelgiant į pačių šaulių ar jų atstovų pageidavimus, tokios pataisos bus įvestos į statutą Visuotiniame LŠST atstovų Suvažiavime, kuris įvyks Čikagoje, š.m. liepos 5 d. Po to, tos pataisos bus atspausdintos viename ar daugiau lapelių ir bus įjungtos į dabar atspausdintas knygutes. Neatrodo tačiau, kad tokių pataisų galėtų būti daug, nes statutas buvo parengtas po kelių pereinamųjų stadijų, rūpestingai apgalvojant ir redaguojant kiekvieną nuostatą. Pagaliau tenka konstatuoti, kad šis statutas, kurio ilgai buvo laukta, vis dėl to buvo daug greičiau išleistas šįkart, negu net N. Lietuvoje.

Statutas įsigytinas kiekvienam šauliui ir šaulei. Net pačiame statute yra pasakyta, kad: ...šauliai turi žinoti statuto ir t.t. nuostatus...

Statutą galima įsigyti ir prisiunčiant vieną dolerį LŠST Visuotiniam Suvažiavimui Rengti Komiteto kasininkui šiuo antrašu: Mr. Pranas Tomkevičius, 3307 So. Emerald Ave., Chicago, Illinois.

Vienaip ar kitaip, šis statutas gerokai palengvins šauliams jų organizacinį darbą.

Lietuvos pakelės būdingas smūtkelis

tomas. O namai — jie dažnai šalti ir tylūs, jokio lietuviško daiktelio juose nesurasi, o kaip jaukiai juos galima lietuviškame stiliuje įsiruošti!

Gal kas pamanys, kad brangiai kainoja, bet viskas šiame krašte kainoja ir nieks nieko veltui neduoda. Kaip kartais lengvai mes išleidžiame pinigus visokiems menkniekiams, jais apsistatome savo stalelius, ir vėliau, tik dulkes nuo jų valome, laiką gaišindamos. Besistengdamos savo butą apstatyti tariamai moderniai, mes nieko nenustebinsime ir dažnai net neprilygsime vietiniams. O įrengdamos charakteringai lietuviškame stiliuje, tikrai gražiai reprezentuosimės ir sudominsime kiekvieną svetimtautį, o kas svarbiausia savo šeimai duosime lietuvišką aplinką savo namų židinio šilima. Kiekvienas svetimtautis, atsilankęs į mūsų namus, jais domėsis, o kiekvienas lietuvis džiaugsis, kad miela, jauku...

Kodėl mums būti pilkos masės moterimis ir nepakilti virš jų, kai Dievas suteikė tą malonę būti lietuvaitėmis? Visais atžvilgiais stenkimės būti kitoniškomis, savitomis. Kodėl mes, turėdamos nuostabiai gražius liaudies meno turtus, turėtume puoštis svetimomis plunksnomis?

Nebijokime savo namuose pasikabinti aiškiai matomoje vietoje Kristaus ženklą — kryžių ir pasistatyti tautinę vėliavėlę. Mūsų namus gali puošti vytis, šaulių ženklas, kokia koplytėlė ar kitas medžio drožinys, vienas kitas lietuvių menininkų paveikslas, kokia skulptūra ir t.t. Daug puošnumo priduoda ir lietuviškos užuolaidos. Jei neišgalim isigyti, gal pačios galėtume drobę ar kitą kurią medžiagą išsisiuvinėti? Galėtume ir vieną kitą takelį, staltiesėlę, paduškėlę pasidaryti. Pabandykime, ir namai įgaus visai kitą vaizdą.

Nemaža juk turime mūsų tautiečių jau gražiai prasigyvenusių, kurie įstengtų net lempas, stalelius ir visus baldus savame stiliuje įsirengti, ištiesti kambarius lietuviškais divonais ir net statant pačius namus suprojektuoti lietuviškame stiliuje, svarbu norėti juos lietuviškai įsiruošti. Mūsų menininkų, dievdirbių, audėjų talentai žūsta be mūsų užsakymų.

Įruošiant savo butą, namą lietuviškame stiliuje, aišku, kad ir čia, kaip kiekvieno buto įruošime reikia skonio, meniško pajautimo. Nevisada ir ne visa tai, kas lietuviška, galima grūsti į savo butą, kaip į kokį liaudies meno muziejų. Labai svarbu butą neperkrauti, kartu turime būti ir moderniškos. Jei pačios kartais neturime stipraus meninio pajautimo, pasitarkime su lietuviu menininku.

Jei kas gyvename nuošalesnėje vietoje ir turime didesnį žemės sklypą, laikui bėgant ir lietuvišką kryžių galėtume pasistatyti, tai nepakenks mūsų namų išorei, bet tikrai priduos svarumo, amerikiečiai mūsų liaudies menu labai domisi ir visa sodyba įgaus savotišką lietuvišką jaukumą. Kai kur įmanomos ir lietuviškos tvorelės, stogeliai, lietuviškais išpiaustymais papuošimai prie įėjimo ir t.t.

Nepamirškime, sesės, ir, kur tik galime, ruoškime, sodinkime prie savo namų lietuviškus darželius. Tėvydi juose tulpės, lelijos, pinavijos, kaip tėviškėj savoj. Sodindamos darželius, nepamirškime, sesės, ir lietuviškos rūtos. Tegul kitos gėlės ir puošnesnės, bet ji sava, suaugus su mūsų krašto tradicijomis įaugus į mūsų liaudies dainas į kaimo romantiką, ji mums savotiškai miela ir graži.

Rūtele sesių išbučiuota,
Poetų, dainių apdainuota...
Kodėl dabar šiame krašte
Esi tokia reta viešnia?

Ar čia žalumas nepatinka,
Ar tu prie veido nepritinki, —
Ar esi sesėms per prasta,
Kad iš darželio išmesta?

Lietuviškoje aplinkoje, lietuviškai įruoštuose namuose, jei dar ir lietuviška nuotaika nuolat bus palaikoma: lietuviškais papročiais, lietuviškomis tradicijomis gyvenama, kasdien lankysis į namus geriausias namų svečias — lietuviška spauda, tėvai priklausys prie lietuviškų organizacijų, dirbs lietuvišką darbą, aukos lietuviškiems reikalams, visame lietuviškame veikime bus pavyzdžiu ir skatintojai vaikams, tokiuose namuose, reikia tikėtis, vaikai dar labiau turės galimybės išaugti gerais lietuviais. Tokiems tėvams neteks kaltinti lietuviškų mokyklų ar organizacijų dėl jų vaikų nelietuviškumo. Namų židinio šiluma, meilė ir tėvų dedamos pastangos susilauks gerų rezultatų. O, tos visos pastangos savo šei-

mos ir kartu visos tautos ateities gerovei, juk taip mielos ir artimos šaulės širdžiai.

Mūsų mestas šūkis "Lietuvos kampelis, kur mes gyvename" — teprigyja kiekvienos moters širdyje! Nesidrovėkime nieko, kas mus riša su savu kraštu, o atvirkščiai savo liaudies meno išdirbinius kelkime į augštumas, rodykime juos visiems. Didžiuokimės savo augšta liaudies meno kultūra, turtingomis amžiais sukurtomis lietuvio dvasios vertybėmis.

Lietuviškumas, tai nereiškia atsilikimas, mes galime nuolat atkurti vis naujus, modernius savame stiliuje įvairius liaudies meno kūrinius.

Gyvename naujame krašte, kuris per kelis šimtmečius dar nespėjo sukurti savo liaudies charakteringų dvasios vertybių, bet kuris labai vertina visa tai, ką kiti kraštai yra sukūrę, nejau mes pačios galėtume to nevertinti?

K. Kodatienė

K.

BURKITĖS GRETOS

Greitai, kaip vėjas praslinko, prabėgo...
Keturios dešimtys metų didingų.
Šauliškos gretos vis kūrės, stiprėjo...
Džiaugiamės šiandien darbu prasmingu — —
— — — — — — — — — — — — — — — —

Kelias iš miego dvasia pirmtakūnų —
Steigias būriai vis nauji ir nauji.
Neprirakinsi gi dvasios galiūnų,
Nors ir kaina, būt gyvybė brangi.

Skrisk, sakalėli, šaulių, kareivėli,
Prikelk tėvynę mirties patale!
Laukia močiutė, laukų artojėlis
Dienos šviesoj, tamsioje naktyje...

Burkitės gretos į jėgą galingą —
Sesės ir broliai idėjos šauliai!
Mūsų tauta nuo senovės valinga,
Žygiams laisviems sušvitės dar keliai...

Juozas Mikštas

GYVENIMO TRAUKINY

Neša mane traukinys,
Neša į amžiną tolį.
Sėdžiu aš, kaip kalinys,
Vargą paėmęs už brolį...

Broli, kodėl aš nesu
Laisvas keleivis, kaip vėjas
Nepastovių debesų,
Pasižvalgyti išėjęs?

Sėski, brolau, prie manęs;
Mudu gerai pasitarsim,
Kaip vilkti šias grandines
Kalinio, kol pasikarsim

Ar ant pasaulio garbės,
Ar nors ant laikino turto,
Kol traukinys dar skubės,
Šviesdamas baime ir burtais...

Gera, brolau, su tavim
Siekti stoties paskutinės,
Degant kenčia ir viltim
Alkstančios mano krūtinės.

Veidas gimdyvės moters,
Kvapas šakelės vaisingos,
Džiaugsmo dar mums daug pažers
Traukinio vieškelio vingiuos.

Australija, 1958. I. 10.

Mielos sesės, artinasi liepos 5-ji L.Š.S.T. vienetų atstovų suvažiavimo diena, visos kurios būsite išrinktos, ir kurios turėsite progos, pasistenkite minėtame suvažiavime dalyvauti. Suvažiavimuose mes mokomės, stiprėjame, įgyjame daugiau noro, pasiryžimo dirbti.

Padėka

Moterų šaulių vadovybė ir "Šaulės" Tremtyje redaktorė nuoširdžiai dėkoja dailininkui Antanui Rukštelei už nupieštą vinjetę skyreliui "Šaulė Tremtyje" be jokio atlyginimo.

Sveikinimas

Moterų šaulių vadovybė ir visos šaulės sveikiname sesę Emiliją Petrauskaitę, buvusią Lietuvoje "Šaulės" žurnalo bendradarbę, persikėlusią nuolatiniam apsigyvenimui iš Kolumbijos į Chicagą. Linkime sekmės ir gero įsikūrimo šiame krašte.

Kronikos žinutes ir medžiagą skyreliui "Šaulė Tremtyje" prašoma siųsti adresu 16228 Haviland Beach, Linden, Mich. K. Kodatienei.

SPORTAS TĖVYNĖS PADANGĖJE

EDVARDAS ŠULAITIS

Nors Lietuva yra anapus Geležinės Uždangos ir su ja tiesioginių ryšių neturime, tačiau mus pasiekiantieji laikraščiai painformuoja apie tenykštį sportinį gyvenimą.

Vienas iš didesniųjų šį pavasarį tėvynėje vykusių sportinių varžybų buvo Pabaltijo stalo teniso turnyras, kuriame komandiniai pirmą vietą laimėjo lietuviai sportininkai. Taip pat ir pavieniai Lietuvos žaidėjas A. Saunoris užėmė I vietą, o Paškevičius liko antroje vietoje. Pas moteris pirmąja buvo estė E. Lestal, tačiau lietuvaitės laimėjo II, IV, V, VIII vietas.

Reikia iškelti, jog Lietuvos spauda šį turnyrą vadino trečiuoju, nors pirmieji du yra vykę "buržuazinės" valdžios laikais. Štai ką apie tai rašo Sportas Nr. 30:

"Įdomu pažymėti, kad pirmasis Pabaltijo stalo tenisininkų turnyras įvyko 1938 m. Kaune kovo pabaigoje. Lietuvai šiose varžybose atstovavo Variakojis, Duškesas, Nikolskis ir Dzindziliauskas. Pirmąjį susitikimą mūsų stalo tenisininkai turėjo su estais, kuriuos nugalėjo 5:0. Latviai taip pat nugalėjo estus 5:0. Labai įtemptą Lietuvos ir Latvijos stalo tenisininkų dvikovą laimėjo lietuviai rezultatu 5:4.

Antrasis Pabaltijo stalo tenisininkų turnyras įvyko 1939 m. sausio mėn. 21—22 d. Rygoje. Čia ir vėl pagrindinė kova vyko tarp Lietuvos ir Latvijos rinktinių. Jei lietuviai nugalėjo estus rezultatu 5:1 per pusantros valandos, tai kova su latviais tęsėsi keturias su puse valandos ir pasibaigė Lietuvos pergale 5:3...

Ir štai nuo to laiko iki šių metų trijų Pabaltijo respublikų stalo tenisininkai susitikdavo tik draugiškose varžybose arba Tarybų Sąjungos pirmenybėse. Lietuvos sportininkai iki šiol išlaikė savo hegemoniją — jie beveik kiekvieną kartą grįždavo su pergalėmis. Pasikeitė tik mūsų paržovų pajėgumas — dabar pavojingiausi mums estai, o ne latviai".

Keista, jog aprašant buvusias pirmenybes, šį kartą nerašoma, kad "buržuazinėje" Lietuvoje sportininkai buvo engiami ir visaip kitaip marinami, kaip kad būdavo anksčiau daroma užsiminus nepriklausomosios Lietuvos laikotarpį.

Neseniai Maskvoje įvykusiose Sov. Sąjungos bokso pirmenybėse šį kartą lietuviai neužėmė nė vienos pirmosios vietos, bet turėjo pasitenkinti viena antrąja ir viena ketvirtąja vieta. Kaip Sportas rašo, R. Tamuliui turėjo atitekti pirmoji vieta, tačiau jį apsuko teisėjas baigminėse rungtynėse su Europos ir Olimpiados meisteriu V. Jengibarianu. Savo reportaže apie šias rungtynes laikraštis rašo:

"...Trečiąjį, lemiamą, rundą Jengibarianas pradeda labai aktyviai. Jis puikiai jaučia, kad kol kas pralaimi ir žūt būt siekia "atidirbti" prarastus taškus. Jis stengiasi sueiti į artimą kovą, tačiau ir tai neduoda reikiamo rezultato. Į kiekvieną smūgį atsakoma smūgiu. Ir tuo metu įvyko vienas netikėčiausių ringo teisėjų sprendimų: Jengibarianui pradėjus eilinį antpuolį, teisėjas sustabdo kovą ir duoda Tamuliui perspėjimą už pavojingą judėsį galva. Salė švilpia. Visiems, kas supranta boksą, aišku, kad šis nepagrįstas sprendimas turės lemiamos reikšmės. Dabar Tamulis vėl suaktyvėja, jis pora kartų sėkmingai pataiko, bet gongas nutraukia šią permainingą kovą. Jengibarianas nuėjo į savo kampą nuleista galva. Matyt, ir jis nebetikėjo savo pergale. Ir kai varžybų informatorius paskelbė teisėjų kolegijos sprendimą: "Kovą taškais laimėjo Jengibarianas", triukšmo, kuris kilo salėje, negalima aprašyti. Tačiau sprendimas lieka sprendimu".

Taigi, kaip matome, lietuviai turi kovoti ne tik prieš savo varžovus, bet ir prieš rusų nusistatymą — laimėti bet kokia kaina. Panašūs įvykiai pasitaiko jau ne pirmą kartą.

Iš Lietuvos atėjo liūdna žinia, jog mirė žinomas Lietuvos futbolininkas ir futbolo treneris Antanas Sipavičius, kuris vadovaujama Šiaulių Elnio komanda 1957 m. laimėjo Lietuvos futbolo pirmenybes. Jo atminimui yra įsteigtas A. Sipavičiaus vardo prizas, kuris atiteks 1958 m. futbolo pirmenybėse daugiausia įvarčių pasiekusiam puolėjui.

Dabartinėje Lietuvos sporto spaudoje dažnokai telpa gana atvirų laiškų, iš kurių paaiškėja, jog ten ne viskas eina kaip sviestu patepta. Sporto Nr. 29 Vilniaus Žalgirio krepšinio komandų kapitonai skundžiasi:

"Respublikos pirmenybių rungtynių tarp Kauno Nemuno ir Vilniaus Žalgirio pertraukos metu prie Vilniaus vyrų priėjo vienas sporto mėgėjas ir paklausė: "Kur yra jūsų treneris?" Į šį klausimą, kuris buvo visiškai natūralus sporto mėgėjui, žaidėjai nieko negalėjo atsakyti. Komanda į rungtynes iš tikrųjų atvyko be trenerio.

Į šį klausimą, negalime atsakyti mes ir šiandien. Iš tikrųjų keista gali kai kam pasirodyti, kad respublikos sostinės krepšininkai — nei Žalgirio komanda, nei miesto rinktinė neturi trenerio... Visą pirmenybių pirmąjį ratą Vilniaus Žalgirio vyrai buvo be trenerio. Dabar, po pirmojo rato, vyrų komandos darbas toliau paliktas visiškai savieigai. Žalgiriečiai nesitreniruoja. Panašioje padėtyje atsidūrė ir moterys..."

Nepaslaptis, jog paskutiniaisiais metais krepšinio lygis Lietuvoje, atrodo, yra kritęs. Per šių metų pirmąjį Sov. Sąjungos krepšinio pirmenybių dalį Kauno Žalgirio vyrai atsidūrė pačioje uodegoje. Taip pat į Sov. Sąjungos rinktinę tebuvo išstatytas tik vienas S. Stonkus, kuris vis skundžiasi negalavimu ir rungtynėse prieš JAV nebežaidė. Kaip spauda rašo, ir su Kauno Žalgiriu yra kažkas netvarkoje, nes jie apsvaigę nuo ankstesnių laimėjimų, nusprendė, jog ir be didesnio darbo bus galima skinti laimėjimus.

Po nepasisekimo pirmame rate Kauno žalgiriečiai krepšininkai, atrodo, rimčiau dirbo ir nuo balandžio mėnesio kurį laiką treniravosi kasdien po keturias valandas. Kaip rašo Sportas, iš ryto krepšininkai atlikdavo mankštą, žaidė futbolą arba rankinį, o vakare pagrindinį dėmesį skyrė tiksliam komandos susižaidimui krepšinio aikštėje. Dabar Žalgirio komandoje žaidžia: Radykas, Lauriūnas, Stumbrys, Matačiūnas, Masiulis, Giedraitis, Čaplikas, Buzelis, Survila, Taločka, Puidokas, Butkus, Dapšas.

J. A. VALSTYBĖS

— Ramiajame vandenyne jau vykdomi šiemetiniai atominių ginklų bandymai. Juose be kitų tikslų būsią išbandyta "atominių spindulių" panaudojimas susprogdinti priešo iššautas atomines raketas. Atrodo, kad rusai tai numatė ir todėl taip labai norėjo, kad tie bandymai neįvyktų.

Tuos priešraketinius "atominius spindulius" sudaro srautas labai greitų neutronų, kurie atsiranda sprogus vandenilio bombai erdvėje. Mokslininkai tiki, jog raketa, patekusi į tą neutronų srautą, turi sprogti, nes neutronai pradeda atominės bombos užtaiso ar jo degtuvo sprogimo reakciją. Tuo atsitikimu priešo atominė raketa sprogtų labai augštai, toli nuo jai skirto taikinio, nepadarius nuostolių.

Mažiausia dvi atominės bombos bus susprogdintos virš atmosferos, mažiausia 100 mylių augštyje. Jei atominių spindulių teorija šiuose bandymuose pasitvirtins, tai apsigynimui nuo priešo atominių raketu bus pagaminta priešraketinė raketa.

— Floridoje nuolatos vyksta raketų bandymai. Jupiter raketa iššauta į taikinį Atlanto vandenyne. 1,600 mylių atstume, taikinį pasiekė nesudegusi ir taikliai. Reiškia yra išspręstos dvi problemos: sveikos, nesudegusios, raketos sugrąžinimas žemės paviršiun ir taiklumo problemą. Pataikinti taikinio rajonan už 1,600 mylių lygu pataikinti į dešimtuką už 100 metrų.

— J. A. Valstybės ir Kanada sudaro jungtinę Šiaurės Amerikos Oro Gynimo vadovybę. Pagal tą susitarimą Amerikos naikintuvai, ginkluoti atominėmis raketomis, galės skraidyti virš Kanados.

— Svarstant atominių ginklų atsisakymo ar susitarimo nenaudoti klausimą, atsiranda mintis, kad atominiai ginklai greitai gali būti pakeisti tiek pat žiauriais cheminiais, biologiniais bei radiologiniais ginklais. Šio pobūdžio karui gali būti panaudota:

1. Užkrečiamų ligų bacilos, — jos gali būti paleistos vandenin ar ant maisto produktų, bei išpurkštos į orą.

Kai kurios iš jų gali nužudyti 9 iš 10 žmonių užkrėstame plote. Nuo kitų žmonės tik susirgs ir pasiliks neveiksmingi savaičių ar mėnesių laikotarpyje.

Jų tikslas — nužudyti ar padaryti neveiksmingais gyvąją jėgą, nesunaikinant materialines gėrybes.

2. Psicho-chemikalai: naujos rūšies cheminiai vaistai, kurie, patekę į žmogaus organizmą nors ir labai mažais kiekiais per orą, maistą ar vandenį, paveikia žmogaus nervų sistemą. Paveiktasis pradeda keistai elgtis.

Tikslas — suardyti gynimosi sistemą kuriam laikui, arba pakirsti tautos norą priešintis.

3. Chemikalai ir bacilos, žudančios gyvulius ir augalus. Jie gali būti paskleisti dideliuose plotuose. Tikslas — sunaikinti maisto išteklius ir sukelti badą.

4. Nervų dujos: mirtini nuodai skystame stovyje, jie gali būti paleisti nepastebimos miglos pavidale. Labai sunku pastebėti, nes neturi jokio kvapo. Mažiausias lašelis, užkritęs ant odos, gali būti staigios mirties priežastis. Tikslas — išnaikinti visus kurio ploto gyventojus.

5. Ypatingų paskirčių dujos: įvairių chemikalų kombinacijos gali būti išgarintos ir paskleistos iš lėktuvų ar specialių bmobų. Kai kurios jų laikinai apakina, kitos sukelia odos niežėjimus, iššaukia vėmimą ar net laikiną paraližą. Tikslas — laikinai padaryti karius bei gyventojus neveiksmingais, kad plotą galėtų užimti be aukų.

6. Atominės dulkės užkrėstos radioaktyviomis medžiagomis. Jos gali būti išbarstytos iš lėktuvų, raketų ar bombų. Jos veikia kaip ir atominės ar vandenilio bombų krituliai; sukelia radiologines ligas. Tikslas — tiesioginiai nenaudojant atominių ginklų, apnuodinti plotus ir išvesti iš rikiuotės kovotojus.

Dujų, bacilų bei radiologinių medžiagų pavartojimas labai daug priklauso nuo oro sąlygų ir jų koncentracijos stiprumo. Kalbos negali būti apie šiomis priemonėmis sunaikinimą viso krašto kaip Amerika ar Rusija. Bet jų panaudojimas mažuose plotuose, kurie ribotųsi keleta mylių, galimas.

Rusai tokių priemonių turi, jie jas gali ir pavartoti. Nuodingų medžiagų naudojimas turi pirmenybių prieš atominę bombą. Atominė bomba sunaikina viską, o nuodingos medžiagos tik gyvąją jėgą, pastatai ir kitos gėrybės vėliau gali būti naudojamos.

Kartu su naujų ginklų vystymu ir gamyba ieškoma priemonių, kaip nuo tokių ginklų apsiginti. Pirmiausia reikia turėti priemones ir būdus nuodingų medžiagų buvimą susekti, paskiau jas atpažinti. Specialistų nuomone, Amerika šioje srityje yra padariusi daug ir tyrinėjimai vis tęsiami. Kariams yra pagaminta nauja dujokaukė, kurios koštuvas sulaiko visas minėtas nuodingas medžiagas. Panašaus pavyzdžio dujokaukė projektuojama civiliniams gyventojams.

J. L.

ADV. ANTANUI OLIUI

mirus, jo šeimai ir artimiesiems liūdėsio valandoje nuoširdžią užuojautą reiškia

Chicagos Ramovėnai

Lietuvos Veteranų Sąjungos
"RAMOVĖ"
Centro Valdyba

Chicago, 1958 m. birželio 9 d.

BENDRARAŠTIS NR. 41

Liečia:

1) Lietuvos Laisvės Kovų muzėjaus skyriaus organizavimą prie Čiurlionio Galerijos Chicagoje.
2) Dvigubo "KARIO" numerio išleidimą Kariuomenės 40 m. sukaktį paminėti.
3) Premijų įvedimą už "KARY" talpinamus straipsnius.

I. Chicagoje L.A. Menininkų Klubo pastangomis įkurta Čiurlionio Galerija. L. A. Menininkų Klubo vadovybė Centro Valdybai pasiūlė prie Galerijos suorganizuoti karinį muzėjaus skyrių.

Centro Valdyba šį klausima išnagrinėjusi, priėjo sekančios išvados:

1. Karinį muzėjaus skyrių organizuoti ir jį tvarkyti jėgų turime. Per ilgesnį laiką bendromis Sąjungos narių pastangomis bus surinkta ir įsigyta vertingų eksponatų — brangaus mūsų praeities turto.

2. Karinis muzėjaus skyrius turi tapti šaltiniu, kuriame lietuviai, ypač jaunuomenė, galėtų pažinti praeitį, kaip kovota dėl tautos laisvės ir suprasti, kokios gyvybių aukos ant laisvės aukuro buvo sudėtos. Muzėjus ugdytų mintį, kad dėl laisvės reikia dirbti, aukotis ir kovoti, jos veltui niekas neduoda. Pašalietis susimastytų, kad ir mažos tautos trokšta laisvės, dėl jos kovoja ir aukojasi.

Todėl Centro Valdyba nutarė:

a) Karini muzėjaus skyrių prie Čiurlionio Galerijos steigti.

b) Šį skyrių pavadinti **"Laisvės Kovų Muzėjaus Skyrius".**

c) Laisvės Kovų Muzėjaus turinys stambmenomis nustatytas toks:

A. Lietuva iki 1918 m. (proistorė ir istorijos laikotarpiai).

B. Nepriklausomybės laikotarpis.

C. Okupacijų laikai.

3. Laisvės Kovų Muzėjaus skyriui vadovauti Centro Valdyba paskyrė mjr. Petrą Šeštakauską, kuris Centro Valdybos vardu bendradarbiais pakvietė plk. ltn. S. Kruvelį ir inž. arch. Edvardą Vitkų ir pradėjo darbą. Minint 40 metų kariuomenės sukaktį, numatoma Laisvės Kovų Muzėjaus skyrių atidaryti.

4. Centro Valdyba kviečia Sąjungos narius susidomėti Laisvės Kovų Muzėjaus skyriaus įkūrimu ir jį remti. Pirmiausia remti turimais eksponatais, kaip iš kariuomenės kovų ir gyvenimo fotografijos, karinio turinio knygos, žemėlapiai ir kt. Be to, muzėjaus įrengimai, paveikslų, schemų įrėminimai ir įstiklinimai ir kitkas pareikalaus ir išlaidų, kurių Centro Valdyba iš gaunamų 25% nario mokesčio visko padengti nepajėgs. Skyrių Valdybos prašomos surasti būdus ir galimumus muzėjaus kūrimą paremti materialiai. Tam tikslui pinigus prašoma siųsti Centro Valdybos iždininko vardu, tik paminint, kad muzėjaus reikalams.

5. Muzėjaus reikalais adresas: P. Šeštakauskas, 4630 So. Paulina St., Chicago 9, Illinois.

II. Š. m. lapkričio mėn. minėsime Lietuvos kariuomenės atkūrimo 40 m. sukaktį. Šią sukaktį atžymėti, be Sąjungos skyrių ruošiamų minėjimų, KARYS yra pasiryžęs lapkričio mėnesį išeiti dvigubu numeriu. Jo turinį didžiumoje sudarytų straipsniai iš Nepriklausomybės kovų ir kariuomenės gyvenimo.

Dvigubo KARIO numerio išleidimas jį pabrangintų per $300.00, kurių KARIO Administracija neturi. Taigi sukaktuvinio numerio pasirodymas ir jo turinys priklausys nuo Ramovėnų, kiek mes jį paremsime materialiai ir straipsniais.

Centro Valdyba, pritardama sukaktuvinio KARIO numerio išleidimui, šiuo prašo Skyrių Valdybas ir visus Sąjungos narius, pagal vietos galimybes, organizuoti sukaktuvinio KARIO numeriui vajų. Geistina, kad surinktos lėšos KARĮ pasiektų iki š.m. rugsėjo 30 dienos. Be to, Sąjungos nariai, ypač kurie valdo plunksną, šį KARIO numerį privalo paremti straipsniais.

III. Š. m. kovo 8 d. New Yorko Skyriaus narių susirinkime, nagrinėjant KARIO stiprinimo ir tobulinimo klausimą, buvo iškelta mintis už KARY talpinamus straipsnius ir kūrinius, kaip pav., karinius atsiminimus, Lietuvos karo istorijos, karinės ir grožinės literatūros straipsnius, įvesti premijų skyrimą.

New Yorko Skyrius tam tikslui jau paskyrė $25.00.

Centro Valdyba š.m. gegužės 10 d., apsvarsčiusi premijų įvedimo klausimą, priėjo išvadų:

1. Premijų skyrimas, rašytojus paskatins aktyviau bendradarbiauti KARY ir tuo KARYS bus praturtintas aktualesniais ir įdomesniais straipsniais ir kūriniais.

2. Būtų sudarytos geresnės sąlygos KARIUI tobulėti ir plėstis.

3. KARIO prenumeratoriai būtų daugiau suįdominti KARIO gyvenimu.

Todėl Centro Valdyba nutarė premijų įvedimui pritarti ir Sąjungos Skyriams pasiūlyti šias sugestijas:

a) Premijavimą vykdo Skyriai decentralizuotai. Premijų skyrimas vykdomas Skyrių **laisva valia.**

b) Premijuotinus straipsnius ar kūrinius pasirenka patys Skyriai. už juos nustato premijos dydį ir sukelia lėšas.

c) Už vieną straipsnį ar kūrinį gali būti skiriama tik viena premija.

d) Išvengti už tą patį straipsnį keletos premijų, apie pasirinktą premijuoti straipsnį Skyriai praneša Centro Valdybai ir KARIO Redakcijai.

e) Skyrius, gavęs atsakymą, kad pasirinktas straipsnis iš kitur premijos neturi, skiria premiją ir ją įteikia autoriui.

f) Aukščiausioji premija neturėtų viršyti $100.00.

g) Premijos skiriamos už praėjusių metų straipsnius.

i) Pageidautina, kad premijos būtų įteiktos metų pradžioje. Dėl premijų įteikimo laiko ir vietos Skyriai betarpiai susitaria su KARIO Redakcija ir apie tai praneša Centro Valdybai.

k) Kylant kuriems nors neaiškumams dėl premijuotinų straipsnių, išsiaiškinama su KARIO Redakcija.

P. Plechavičius — Pirmininkas
M. Reklaitis — Sekretorius

Šiomis dienomis išėjo naujas LITUANUS žurnalo numeris, kuriame rašo Kęstutis Skrupskelis — Imperializmas — augštesnė komunizmo forma, prof. S. Sužiedėlis — Karžygis ant balto žirgo, V. Trumpa — Kai kurie Baltijos tautų problemos aspektai, ir L. A. Šimutis — Muzika Nepriklausomybės metais. Taip pat perspausdinamas Dr. M. Vorobiovo straipsnis apie menininką M. V. Dobužinskį ir duodamas J. Grušo novelės "Šviesesnis už saulę" vertimas.

LIETUVIAI KARIAI laisvajame pasaulyje

Vytautas Sakalauskas, šiomis dienomis grįžęs iš Dėdės Samo kariuomenės, apsigyveno pas seserį Danutę Jakoveckienę, 4064 So. Artesian ave., ir jai talkininkauja prekyboje, o vėliau žada pradėti studijas kuriam nors Čikagos universitete.

Eduardas Danber, sūnus jaunų Amerikos lietuvių p. Danberių, gyvenančių Marquette Parke, susilaukė paskyrimo į J. Valst. Laivyno akademiją, Annapolis, Md. Jis yra baigęs Šv. Ritos augštesniąją mokyklą 1957 m. ir šiuo laiku lankė Illinois universitetą, kaip J. V. Laivyno studentas.

Sofijos Oželienės, Birutės Dr. pirm., pasveikinti vardinėmis iš Čikagos į Manteno buvo nuvykę keliasdešimt čikagiečių. Turtingos vaišės buvo suruoštos erdviame parke, maloniame gamtos prieglobstyje. S. Oželienė savo visuomeniniu veiklumu ir maloniu būdu laimi daug draugų.

Ji eilė metų pirmininkauja D. L. Kunigaikštienės Birutės Dr. skyriui.

Clevelando Pilėnų tunto sk. vyčių būrelis surengė naktinę iškylą vėsion pavasario gamton. Daukantiečių būrely atlikęs tradicines apeigas sk. vyčio įžodį davė Vytautas Malcanas. Jis šiuo metu patraukė Dėdės Samo kariuomenėn atlikti karinę prievolę.

Plk. A. Birontas, gyvenęs Clevelande, Ohio, birželio 8 d. mirė kurį laiką sunkiai sirgęs. Birželio 11 d. iškilmingai palaidotas Clevelande Kalvarijų kapuose.

Gen. P. Plechavičius atvykęs pasveikino Amerikos Lietuvių Tautinį Kongresą, susirinkusį gegužės 30, 31 ir birželio 1 d. New Yorke, Statler viešbutyje.

Encyclopedia Britannica geografijos skyrius kreipėsi į LITUANUS redakciją, prašydamas statistinių žinių apie Lietuvą. Šį savo prašymą jie parėmė LITUANUS žurnale tilpusiu Dr. Pakšto straipsniu.

ALT'o Vykdomasis Komitetas LITUANUS žurnalui paskyrė 200 dol. paramą. Šios paramos dėka LITUANUS žurnalas bus siuntinėjamas 100 svetimtaučių skaitytojų, supažindinant juos su Lietuva, jos kultūra ir dabartine padėtimi.

Don Varno Amerikos lietuvių veteranų legiono pagalbinis vienetas 986 balandžio 25 d. Čikagos Alkoholikų centre buvo suruošęs pobūvį ligoniams. Pobūvio metu buvo laimimos dovanos, vaišinamasi ledais ir kt.

Don Varno legiono pagalbinis vienetas 986 yra gavęs pasižymėjimo raštą iš Illinois Amerikos legiono pag. departamento už nuopelnus padedant I bei II Pasaulinių karų ir Korėjos karo veteranams.

Ats. adm. mjr. J. Laucevičius mirė 1958 m. vasario 18 d. Kaune. 1940 m., rusams bolševikams okupavus Lietuvą, po kurio laiko pats iš kariuomenės pasitraukė. Netrukus gavo darbą valstybinėj plano komisijoj (gosplane) ir dirbo iki pat 1941. VI. 22 d. prasidėjusio vokiečių-rusų karo.

Dr. Kazys Sruoga rūpinasi Jaunimo centre įtaisyti bareljefą žuvusiems kariams už Lietuvos nepriklausomybę atminti.

Draugystė Lietuvos Kareivių turėjo savo mėnesini susirinkimą balandžio 20 d. Liberty svetainėje.

Draugystė Lietuvos Kareivių veikia tik Ciceroje. Daugelis nežino koks jos tikslas, ar iš tikrųjų yra Lietuvos karių organizacija. Niekas iš jų, tur būt, nė neskaito "Kario", nes jam niekad nepasiunčia jokių žinių. Cicero kariai veteranai turėtų ištirti šią Draugystę ir nušviesti plačiau spaudoje.

Vitalis Utara, "Ateities" šokėjų grupės narys yra Amerikos kariuomenėj. Šiuo metu tarnauja Aliaskoje, Anchorage.

L.V.S. Ramovės Čikagos skyriaus valdyba iš savo kuklios kasos paskyrė $10 auką Čikagos lietuvių skautams remti draugijai, paruošiant Skautoramą.

A. a. plk. Jurgio Bobelio 4 metų mirties sukakčiai paminėti kovo 28 d., penktadienį, senojoje Marquette Parko bažnyčioje, 6812 So. Washtenaw Ave., buvo atlaikytos gedulingos pamaldos. Tos pačios dienos rytą Bostone, Carney ligoninės koplyčioje, taip pat buvo laikomos pamaldos velionies intencija.

B. A. Prankus, b. Dariaus ir Girėno veteranų posto vadas, neperseniausiai išrinktas 4-jo distrikto adjutanto vietai. Šiam distriktui priklauso 41 postas su 8,000 narių.

Čikagos Amerikos Legijono lietuviškam Don Varnas postui neseniai sukako 10 jo gyvavimo metų sukaktis. Nuotraukoje stovi vienas iš jo įkūrėjų ir pirmasis jo komanduotojas J. Jatis Juozaitis (deš.) ir dabartinis jo valdybos narys Edvardas Šulaitis. Šiam postui priklauso apie 300 narių, iš kurių apie 100 Korėjos karo veteranų yra iš naujųjų ateivių tarpo.

BE REIKALO PEIKIAMA

Šių metų "Draugo" dienraštyje Nr. nr. 17—25 tilpo J. Matonio straipsnis "Lietuvos Nepriklausomybė ir kariuomenė". Beskaitant šį straipsnį, buvo aišku, kad autoriaus pagrindinis tikslas buvo: populiarinti Lietuvos kariuomenę visuomenės tarpe, ypač laisvės kovų ir taikos metu kariuomenės pasiektus darbo bei mokymo rezultatus. Straipsnio autorius J. Matonis neturėjo statistinių duomenų, kurių dabar sunku surasti ir gauti, tad visur rašė "apie". Tenka pasakyti, kad vienur su didesniais, kitur su mažesniais nukrypimais, pataikė. Nežiūrint šio trūkumo, straipsnis parašytas gerai, statistinės žinios su prierašu "apie", bendro vaizdo negadino. Autorius J. Matonis atliko gerą ir naudingą darbą.

Nustebau, kai šių metų "Karyje" Nr. 3 perskaičiau p. Matoniui padarytas pastabas. Autorius "A." labai vykusiai sumedžiojo visas p. J. Matonio padarytas statistines klaidas, atrodo kad apie Lietuvos kariuomenę jis nėra profanas. Tačiau nesuprantama kodėl jis nesuprato autoriaus pagrindinio tikslo?

Bendrai, periodinėje spaudoje dabartiniais laikais apie Lietuvos kariuomenę gerų straipsnių pasitaiko labai mažai. Daugiausia vis blogai ir net piktai rašoma. Kai rašoma blogai — tylima, kai parašoma gerai — peikiama. Ar ne keista, ir ar ne be reikalo peikiama?

Gale savo straipsnio autorius "A." daro tokią išvadą, kad laikas parengti nors trumpą mūsų kariuomenės istoriją. Sutinku, kad jau seniai laikas, bet tai yra labai sunkus darbas, dabartinėse sąlygose gyvenant. Toj istorijoje rašyti "apie" nebus galima. Archyvų neturime.

Kiek man teko patirti, Ramovėnų Centro Valdyba šiuo reikalu seniai yra susirūpinusi ir veikia. Kas bus galima, bus padaryta, tačiau reikės dar gerokai palaukti.

Kazys Ališauskas

ČIKAGOS RAMOVĖNAI VĖL BUVO SUSIRINKĘ

L.V.S. Ramovės Čikagos Skyriaus Valdyba š.m. gegužės 25 d. Lietuvių Auditorijos patalpose buvo sušaukus visuotiną skyriaus susirinkimą.

Susirinkimo pirmininku buvo pakviestas Karolis Dabulevičius ir sekretorium Rimas Vėžys.

VETERANŲ VEIKLA

Skyriaus p-kas Dirkis susirinkimo dalyvius supažindino su Centro V-bos bendradarščiu Nr. 40 turiniu, apie tai, kaip yra vykdomi Centro valdymo organų rinkimai korespondenciniu būdu. Po to tuojau buvo išrinkta skyriaus komisija balsams skaičiuoti iš Broniaus Ambroziejaus, Juliaus Vepšto ir Kęstučio Dirkio. Balsavimai vyko slaptai ir pagal iš anksto paruoštas ir įteiktas nariams rinkimines korteles. Surinkus iš balsuotojų korteles ir perdavus komisijai, buvo svarstoma savišalpos klausimas ir statuto 48 pragrafo II pastraipos pakeitimas.

Savišalpos klausimu buvo daug kalbėta ir įvairių nuomonių bei siūlymų pareikšta. Prieš panaikinimą tos institucijos nieks nepasisakė. Tik ėjo ginčai dėl įsipareigojimo mokesčio dydžio. Balsuojant nubalsuota palikti seną mokestį metams $3.00, tačiau savišalpos kasos taisykles pertvarkyti ta prasme, kad iš jų būtų galima matyti, kas privalo tą mokestį mokėti, kas atleidžiamas nuo jo, kokia yra tvarka atleidimo ir t.t.

Statuto 48 paragrafo antroji pastraipa yra keistina ir ją priverčia keisti gyvenimas, būtent Centro organų rinkimas kas du metai skyriams sudaro didelių išlaidų siunčiant atstovus į skyrių suvažiavimus. Centro Valdyba siūlė tą paragrafą pakeisti ta prasme, kad Centro organai būtų renkami 4 metams. Šiuo klausimu gerokai buvo pakalbėta ir įvairių nuomonių bei siūlymų iškelta. Pirmininkaujantis K. Dabulevičius, pagavęs momentą, skirtingus pageidavimus pastatė balsavimui. Nubalsuota Centro V-bos pasiūlymas, būtent: 48 paragrafo II pastraipą pakeisti ir centro organus rinkti kas keturi metai.

Pabaigoje susirinkimo buvo žiūrėta paveikslų iš Vokietijoje esančių inžinerijos ir sargybų kuopų gyvenimo. Paveikslų rinkinys labai turiningas ir įdomus, tad buvo kuo pasigrožėti ir pamatyti, ypač tiems ramovėnams, kuriems teko tose kuopose pabuvoti. Paveikslus demonstravo ir paaiškinimus davė kolega Algimantas Jiešmantas, buvęs augštas pareigūnas inžinerijos daliniuose Vokietijoje, prieš porą metų atvykęs į JAV ir apsigyvenęs Čikagoje.

Susirinkimas, nors ir vasaros metas, vienok buvo skaitlingas, gyvas ir darbingas. Susirinkimą sumaniai ir sklandžiai pravedė susirinkimo p-kas K. Dabulevičius.

P. Erdvys

Kaip Čikagos lietuviai studentai "sutiko ir pasveikino" Sovietų atstovą Miką Menšikovą

Čikagos Executive Club vadovybė pasikvietė Sovietų ambasadorių Menšikovą pasakyti kalbą jų susirinkime š. m. gegužės 16 d. Apie tai sužinojęs Lietuvių Studentų S-gos Čikagoje pirmininkas Kęstutis Dirkis tuojau susikvietė visų korporacijų atstovus ir prašė kolegų pikietuoti Menšikovą jo atvykimo metu Čikagos aerodrome.

Susirinkimo metu buvo parinkti atitinkami šūkiai-užrašai plakatams ir padarytas nutarimas aktyviai dalyvauti pikietavime, vadovaujant Kęstučiui Dirkiui. Kadangi universitetuose tuo metu ėjo egzaminai, tai nebuvo vilties suburti visus studentus. Užtat studentas Dirkis užverbavo atskirus Wilsono Jr. Kolegijos, Čikagos, De Paule ir Illinois universiteto Navy Pier skyriaus studentus.

Aktyviausiai pasireiškė Wilsono kolegijos studentai, kaip Vytenis Dirkis, kuris pats vienas suorganizavo grupę iš 15 vyrų ir juos pristatė su plakatais tiesiog į aerodromą. Iš pašalinių pasireiškė labai aktyviai demonstracijoje Valerijonas Šimkus, gener. kontraktorius ir buv. kalinių organizacijos narys. Jis atvyko į demonstracijos vietą su visu savo štabu — darbininkais.

Lėktuvas, kuriame skrido Menšikovas, turėjo nusileisti 10:30 val. Čikagos aerodrome. Tačiau lietuvių jaunimas, demonstrantai, su plakatais jau buvo išsirikiavę 10 val. prie išėjimo. Buvo matyti ištisas miškas plakatų su įvairiausiais užrašais. Keli plakatai buvo rusiškais užrašais, kaip pav.: "Menšikov, pašol von!" Buvo plakatų ir su pieštais paveikslais: didelės kartuvės su kabančiu žmogum ir parašu: "Peace Soviet Style", kaukolė su raudona žvaigžde kaktoje ir parašu: "Soviet smile", kruvina ranka, pasirašanti "sutartį" su užrašu: "Peace". Labiausiai kreipė žiūrovų dėmesį 3 plakatai, kuriuos nešė jauna studentė Liuda Černai-

A. A. PLK. ANT. MICHELEVIČIUS

Neperseniai mus pasiekė liūdna žinia, kad prieš dvejus metus, 1956 m. vasario 21 d., Lenkijoje, mirė plk. Antanas Michelevičius. Velionis gimė 1895 m. Skaisgiriuose, Pušaloto val., Panevėžio apskr. Tėvai buvo ūkininkai. 1912 m. baigęs Panevėžio miesto mokyklą, išvyko į Odesą ir stojo į Jūrų Mokyklą, kurią baigė 1915 m. Buvo pakeltas į jūrų leitenanto laipsnį ir paskirtas į Rusijos karo laivyną. Per I-jį Pasaulinį karą tarnavo Juodosios jūros karo laivyne, vėliau buvo perkeltas į Baltijos jūrų laivyną. Pagaliau buvo paskirtas į Jūrų Karo Inžinerijos Mokyklą - Akademiją, Petrapilyje, tačiau mokyklą baigti nepavyko, sukliudė revoliucija.

1918 m. rudenį grįžo į Lietuvą. Vilniuje stojo savanoriu į organizuojamą Lietuvos kariuomenę. Iš Vilniaus grįžo į tėviškę — Pušalotą, ir čia 1919 metų pradžioje suorganizavo "I-ją Pušaloto Mirties partizanų kuopą". Ši kuopa priklausė Joniškėlio Partizanų batalionui. Jai a.a. Antanas M. sėkmingai vadovavo iki bolševikai nebuvo išvyti iš Lietuvos už Dauguvos upės. Tuomet tas Joniškėlio partizanų batalionas virto 9 pėst. pulku (1919. XII. 10). Pušaloto partizanų kuopa A. Micheleviciui vadovaujant, turėjo daug aršių kautynių su bolševikais įvairiose vietose, daugumoje Pušaloto apylinkėse. Kuopa gynė vakarinį Levenės upės krantą, tarp Panevėžio ir Joniškėlio. Bolševikai buvo užėmę rytinį Levenės upės krantą ir nuolatos darydavo puolimus, kad persikeltų į vakarinį Levenės upės krantą. Kuopa bolševikų puolimus atremdavo ir dažnai pati pereidavo į puolimą.

Taktišku žvilgsniu A. Micheleviciaus laimėtos svarbesnės kautynės yra laikomos: balandžio 8 d. prie Bernatonių kaimo; balandžio 17 d. prie Pušaloto miestelio; gegužės 2 d. prie Kauklių, Maldačionių ir

Vaitkūnų kaimų; gegužės 12 d. prie Zubriškių dvaro.

Strateginiu žvilgsniu svarbiausias laikomas žygis į Rokiškį ir Rokiškio miesto užėmimas. Rokiškis buvo bolševikų pozicijų užnugaryje. Užėmus Rokiškį, bolševikai buvo priversti pasitraukti iš Kupiškio pozicijų. Už šį drąsų žygį vyr. karo vadas gen. S. Žukauskas

Plk. Antanas Micheleviciius rusų kariuomenėje, jūrininko uniformoje.

jam įteikė Vyčio Kryžiaus juostelę ir asmeniškai padėkojo.

Bevejant bolševikus iš Lietuvos, A. Micheleviciius su savo kuopa išlaisvino Pumpėnus, Vabalninką, Pandėlį, Rokiškį ir daugelį kitų vietovių. Dauguvos fronte Antano Micheleviciaus kuopa veikė kitų Lietuvos kariuomenės junginių sudėtyje. Pasibaigus mūšiams su bolševikais, kuopa už pasižymėjimus buvo paleista vienai savaitei atostogų, grįžo į Pušalotą, surinko įvairiose vietose žuvusius ar sušaudytus partizanus ir juos didelėmis iškilmėmis palaidojo Pušaloto šventoriuje. Vėliau, dėkingų pušalotiečių ten buvo pastatytas paminklas, kuriam projektą paruošė ir darbus atliko pušalotietis arch. Švipas.

Kovose su lenkais, A. Micheleviciius buvo paskirtas Ašmenos komendantu. Vėliau jis buvo Rokiškio, Biržų ir Utenos komendantu. 1923-25 metais jis dirbo mob. skyriuje 1-os Karo Apygardos Štabe. 1925 m. buvo perkeltas į Kariuomenės Štabą Kaune ir prieš Sovietams okupuojant Lietuvą, buvo Mob. Skyriaus Komplektavimo Dalies viršininkas.

1926-27 metais jis buvo komandiruotas su Klaipėdos uosto kapitonu Stulpinu į Vokietiją priimti ir parplukdyti nupirktą pirmąjį Lietuvos Karo laivą (vėliau pavadintą "Prezidentas Smetona") į Klaipėdos uostą.

A. Micheleviciius labai nuoširdžiai rūpinosi ir nesigailėjo pastangų žadinti, ugdyti ir plėsti jūreivybės idėjas Lietuvoje. Jo pastangomis buvo išrūpinta stipendijų komercijos ir karo laivyno studijoms eiti užsieniuose. Eidamas savo tiesioginės pareigas, jis buvo kartu ir jūrininkystės reikalams karininku prie Vyr. Kariuomenės Štabo. Jis buvo ilgametis Lietuvos Jūrininkų Sąjungos Pirmininkas ir artimai bendradarbiavo su Lietu-

---

tė, jn. Vytenis Dirkis ir gen. kontraktorius Valerijonas Šimkus. Plakatai ir organizacija, kaip ir publikos dauguma, buvo lietuviška.

Menšikovas norėjo iš aerodromo prasmukti kitu išėjimu. Vadovo Kęstučio Dirkio įspėti, vikriai ir nepaprastai greitai pikietininkai subėgo prie to išėjimo ir plakatus atsuko prieš išeinantį Menšikovą. Gi šimkui net pasisekė savo plakatą su užrašu "Menšikov, pašol von" įkišti į Menšikovo kadilaką.

Minia laikėsi ramiai, kultūringai. Čikagos aerodrome buvo sutelkta labai daug policijos, ištisos eilės detektyvų, korespondentų, fotografų ir t.t. Vietos korespondentai kreipėsi į tos demonstracijos vadą Kęstutį Dirkį ir klausė demonstracijos pagrindinio tikslo. Demonstracijos vadas paaiškino, kad jo draugai norėjo parodyti Menšikovui, jog yra galima protestuoti džentelmeniškai, priešingai tam smurtui, koks buvo komunistų pavartotas, prieš viceprezidentą Nixoną, P. Amerikoje. Čikagos policijos pareigūnai demonstrantams netrukdė, tik šypsojosi.

Čikagos angliškoji spauda labai plačiai aprašė tą demonstraciją su įvairiais, bet teigiamais, komentarais įdėdami demonstracijos nuotraukų. Čikagos radio stotis irgi garsino įvykusią demonstraciją ir rodė televizijoje. Tik Čikagos lietuvių spauda, išskiriant Naujienas, pro tą įvykį praėjo pro šalį nepastebėjusi. Tik radio "Margutis" linksmai painformavo klausytojus.

P. Vilkapievis

vių Moterų Tautiniam Laivynui Remti Draugija, Jūrų Skautais ir Šauliais. 1932-39 m. lektoriavo Augštojoje Vytauto Didžiojo Karo Mokykloje.

Pirmosios sovietų okupacijos metais jis priklausė Lietuvių pogrindžiui ir įėjo į Lietuvos Vyriausybės sudėtį, iki ji buvo vokiečių panaikinta.

1944 m. artėjant sovietams į Lietuvą, pasitraukė su šeima į vakarus. Karo pabaigoje dirbo inžinierium Deoberne prie Berlyno. Po karo apsigyveno Vakarinėje Lenkijos dalyje ir dirbo jūrų žinyboje kaip vyriausias konstruktorius upinio lenkų prekybos laivyno.

Plk. Antanas Micheleviičius buvo visą savo amžių labai kolegiškas, kuklus, bendradarbiavo įvairiose organizacijose, plačiai apsiskaitęs. Jo privati biblioteka bene bus buvusi pati turtingiausia karininkų tarpe, kuria mėgo pasinaudoti ne tik kariai, bet net ir kai kurie Kauno Universiteto profesoriai. Jis buvo gilus, pilna žodžio prasme patriotas, net sentimentalus Lietuvos mylėtojas, apolitiškas, turėjo gerų draugų įvairių politinių pažiūrų žmonių tarpe.

Už kautynes dėl Lietuvos išlaisvinimo buvo apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordinu, Savanorių Kūrėjų medaliu ir kitais Lietuvos bei kitų valstybių ordinais.

Kazys Ališauskas

A. A. KUN. ANTANAS AUSENKA

Š.m. kovo 31 d. ištiktas širdies smūgio Brazilijoje, Sao Paulo mieste, benediktinų vienuolyne mirė prof. kun. Dr. Antanas Ausenka.

Velionis buvo gimęs 1914 m. lapkričio 18 d. Perkalių km., Balninkų valsč., Ukmergės apskr. Baigęs pradžios mokyklą, porą metų lankė Ukmergės gimnaziją. 1927 metais, kai iš Lietuvos prasidėjo emigracijos banga, kartu su tėvais atvyko į Braziliją. Čia greitai pramoko portugalų kalbos ir įstojo į Rio de Janeiro gimnaziją, vėliau persikėlė į Sao Paulo, kur toliau mokėsi benedektinų vienuolyno kolegijoje. Pajutęs pašaukimą į dvasiškių luomą, 1935 m. padarė vienuolio įžadus. 1941 m. buvo įšventintas kunigu. Po šventimų pasiliko mokytojauti toje pačioje vienuolyno kolegijoje, dėstydamas fiziką ir matematiką. Nesitenkindamas tuo, ką jau mokėjo, jis toliau studijavo Sao Paulo katalikų universitete ir baigė augštuosius fizikos ir matematikos mokslus, įsigydamas doktoratą ir profesoriaus titulą.

Besimokydamas kolegijoje, jis buvo pašauktas atlikti karinę prievolę. Tarnauti armijoje jam nereikėjo, tačiau turėjo baigti tam tikrą karinio paruošimo kursą. Pabaigęs kursą, jis buvo pakeltas į karo kapeliono majoro laipsnį.

Velionis Ausenka buvo uolus kunigas ir karštas lietuvis patriotas, sielojęsis Lietuvos reikalais ir dirbęs lietuvybės labui, kiek tiktai jam, kaip kunigui, tatai buvo įmanoma. Apkrautas pareigomis ir nuolatiniu darbu kolegijoje, jis rasdavo laiko važinėti po tolimiausius Brazilijos užkampius, kur su misijomis lankydavo lietuvius. Teikdamas tautiečiams dvasinį patarnavimą, jis niekuomet nepamiršdavo lietuvybės reikalų. Pamaldų metu liepdavo giedoti lietuviškai. Dažnai su savim vežiodavosi lietuviškų plokštelių rinkinį ir susirinkusiems pagrodavo. Yra davęs per įvairias Brazilijos radijo stotis lietuviškos muzikos ir dainų koncertų ir laikęs paskaitų portugalų kalba apie Lietuvą. Brazilų tarpe turėjo pažinčių su augštais asmenimis ir nekartą užtardavo ir padėdavo lietuviams. Buvo aistringas filatelistas. Griežtas antikomunistas. Rašinėjo vietos ir JAV lietuvių spaudoje.

Nors ir nebuvo tarnavęs Lietuvos kariuomenėje, bet jo gyslose sruveno Giedraičių ir Širvintų didvyrių kraujas. Kariai ir kariški reikalai jam buvo visada arti širdies. Prenumeravosi daug lietuviškų laikraščių ir žurnalų, bet labiausia mėgo "Karį" ir jį atsidėjęs skaitydavo.

Po šio karo patyręs, kad Lietuvos miškuose su okupantais kaujasi mūsų partizanai, jis labai žavėjosi jų žygiais ir rašė: "Aš nuolat mąstau apie mūsų partizanus ir nuoširdžiai meldžiuosi, kad tik jiems Dievas padėtų".

Kitame laiške jis rašė: "Aš Lietuvos kariuomenėje netarnavau ir jos uniformos nevilkėjau, bet jei kada ateis laikas, kada visa tauta išeis į išsilaisvinimo žygį, aš atvyksiu į tėvynę ir padėsiu. Gal aš nekariausiu su ginklu rankoje, bet jiems padėsiu kaip karo kapelionas".

Kai išgirdo, kad tame pačiame Sao Paulo mieste gyvenąs Meldutis Laupinaitis ruošiasi išleisti knygą "Aš kaltinu!", kurioje puolami ir šmeižiami buvę augšti Lietuvos karininkai, visuomenės ir oplitikos veikėjai, jis išsikvietė Laupinaitį ir mėgino jį atkalbėti, kad jis tokios knygos neleistų, nes tuo tik pakenktų lietuviams ir padėtų komunistams. Deja, Laupinaitis jo nepaklausė ir knygą vistiek išleido.

1957 m. kun. Ausenka šv. Tėvo buvo paskirtas lietuvių misionierium visai Brazilijai (drauge su kun. Ragažinsku). Jo pareigos ir darbai dar padidėjo.

Jo mirtis buvo staigi, nelaukta ir netikėta, nes jis buvo stiprus ir niekada nesirgo. Mirdamas paliko didelę spragą bažnyčioje ir Brazilijos lietuvių tarpe.

Palaidotas to paties vienuolyno kapinių kriptoje. Paprastame lentiniame karste, be vainikų, be vėliavų ir be atsisveikinimo kalbų. Kukliai ir paprastai, kaip vienuoliui dera, kaip kuklus ir paprastas buvo visas jo garbingas gyvenimas. Ant kapinių kriptos sienos tėra tik užrašas: Kas tiki Kristų — gyvens amžinai.

Ant. Bernotas

FILATELISTU DRAUGIJA PRANEŠA

New Yorko Lietuvių Filatelistų D-ja ryšy su Pasaulio Lietuvių Bendruomenės seimu rugp. 27-31 dienom, ruošia Lietuvos pašto ženklų parodą. Paroda įvyks tose pačiose patalpose, kaip ir seimo: Statler Hotel ir tęsis 3 dienas.

Šiemet sueina 40 metų, kai Lietuva pasiskelbė nepriklausoma ir tą nepriklausomybę užakcentavo visam pasauliui išleisdama 1918 m. gruodžio 27 d., savo sostinėje Vilniuje, pirmuosius du pašto ženklus. Tokiu būdu, šiem pirmiem Lietuvos pašto ženklam irgi sukanka 40 metų ir Draugija P.L. B-menės seimo parodoje stengsis ši faktą ypatingai atžymėti, kaip lietuvių, taip ir svetimtaučių akyse.

N. Y. Liet. Filat. D-ja kreipiasi į Amerikos Lietuvių didžiąsias organizacijas, įstaigas ir pavienius įtakingus visuomenininkus prisidėti prie šio propagandinio darbo paskiriant dovanas-trofėjas Lietuvos pašto ženklų rinkėjam. Šis Lietuvos turto rinkimas turi būti užtarnautai įvertintas.

Kiekviena trofėja turės lentelę su išgraviruotu laimėtojo ir dovanotojo vardais, o taip pat ir išgraviruotą vytį, kuri nuo senai yra visiem pašto ženklų rinkėjam simbolis: The Land of the White Knight-Lithuania.

Dėl trofėjų ir kitų informacijų prašome rašyti Draugijos sekret. V. W. Alones, 217 McKee St., Floral Park, L.I., N.Y.

Kaina
2 Lt ct

DĖMESIO VASAROTOJAMS

STONY BROOK LODGE, Pr. Lapienės vedama vasarvietė, šiemet yra persitvarkiusi naujais pagrindais. Kambariuose su privačiomis voniomis ir dušais gali gyventi po kelis asmenis be papildomo mokesčio. Vietoje yra puikus restoranas, kur svečiai labai prieinamomis kainomis gali pasirinkti maistą iš turtingo meniu. Rezervacijos priimamos prisiunčiant po $25 rankpinigių už kambarį. Kambarių kainos nuo $25 iki $50 savaitei.

Adresuoti: STONY BROOK LODGE, STONY BROOK, LONG ISLAND, N. Y.

Susisiekimas: 25 A arba iš Jamaica Long Island traukiniu iki Stony Brook geležinkelio stoties (ant (25 A). Nuo čia viena mylia į šiaurę. Atstumas nuo New Yorko — 55 mylios.

S. ir E. KRAUNAIČIŲ vasarvietė Catskill kalnuose nuo gegužės 15 d. priima svečius (pranešti bent dieną anksčiau) ir užsakymus vasarai ir taip pat Decoration Day.

Rašyti: Sophie Kraunaitis, DRUSKONIE HALL, ANDES, N. Y., arba telefonuoti ANDES 2781 (nuo 7 v. v.)

ATSIŲSTA PAMINĖTI

A. Škėma, BALTA DROBULĖ, romanas. Nidos knygų klubo leidinys Londone; 192 psl. 1.50 dol.

RINKTINĖ Nr. 1, 80 psl. Išleido NIDA Londone. Straipsnių rinkinys iš lietuviškos periodikos. Vertas dėmesio bandymas patiekti vertingus straipsnius, surinktus į vieną knygelę. Iš KARIO paimtas K. Petrausko straipsnis "Pasagos istorija". 75 c.

PASAULIO LIETUVIŲ ŽINYNAS
(Lithuanian World Directory)

paruoštas Aniceto Simučio

Tai didžiausias informacijų šaltinis apie Lietuvą ir lietuvius, koks bet kada buvo išleistas lietuvių ir anglų kalbomis vienoje knygoje. Šis 464 puslapių veikalas yra pilnas informacijų apie Lietuvą, lietuvių kalbą, meną, literatūrą, muziką, sovietų okupaciją, deportacijas ir t.t. Jame surašyti keli tūkstančiai lietuvių kultūrininkų, laisvųjų profesijų narių, biznierių, parapijų klubų, organizacijų, radijo valandų ir t.t. Stambus iliustruotas angliškas skyrius, liuksusinis popierius, kieti viršeliai. **Kaina — $6.50.** Tai kiekvienam lietuviui visuomenininkui reikalinga knyga. Nepaprastai puiki dovana tiek lietuviams, tiek lietuvių draugams kitataučiams. Reikalaukite pas platintojus, arba užsakymus siųskite: **Mr. A. Simutis, 41 W. 82 St., New York 24, N. Y.**

STASYS BUTKUS

VYRAI GEDIMINO KALNE

PIRMŪNO—SAVANORIO KŪRĖJO ATSIMINIMAI

"Aušros" Leidyklos leidinys. 232 psl. dail. Alf. Krivicko aplanko. Verta paskaityti jaunimui ir senimui. Kritikų pagirta ir plačiai spaudoje paminėta.

Prašykite lietuviškuose knygynuose arba rašykite: J. VALAKAS, 408 So. 2nd. St., Brooklyn 11, N. Y. Kaina — 2 dol. 20 c.

ATSKIRO NR. KAINA — 60c.

Laisvoji Lietuva

LIETUVIŲ SAVAITRAŠTIS

Prenumerata:

Metams — — $4.50
Pusei metų — — $2.50
Atsk. Nr. — 10 centų

Adresas:
911 W. 32nd ST., CHICAGO 8, ILL.

KARIO LEIDINIAI

gaunami pas KARIO platintojus:

H. Sienkievičiaus KRYŽIUOČIAI,
istorinis romanas
I tomas
$3.50
II tomas
$3.50
III tomas
$3.50

KARIO skaitytojai, užsisakydami tiesiai iš KARIO, visus tris tomus gauna tik už $8.00.

DARBININKAS

VISŲ LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS!

Išeina du kartu per savaitę

Kaina metams $6.00
Brooklyne 6.50
Užsienyje 6.50

680 BUSHWICK AVENUE,
BROOKLYN 21, N. Y.

Phone: PRospect 8-5374

BALYS RADIO & TELEVISION

SALES - SERVICE

Electrical Appliances - Gifts - Records
Cards - Films

2646 West 71st St., Chicago 29, Ill.

JURGIS REKEŠIUS

LIETUVIS LAIKRODININKAS

65-39 A Grand Ave., Maspeth 78, N. Y.
Tel. TWining 4-7327

★

Gerai atliekami taisymo darbai ir parduodami nauji laikrodžiai

SANTARVĖ

Rezistencinis visuomeninių ir kultūros reikalų žurnalas. Administracija J. A. V.:

SANTARVĖ, c/o M. ŽIDONIS,
78 Nash Street, New Haven, Conn.

★

Prenumerata $4.50 metams

Užsisakyti galima per KARIO administraciją.

Prenumerata JAV ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00, atsk. nr. — 60c. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
L. BILERIS, c/o KARYS,
916 Willcughby Ave.,
Brooklyn 21, N. Y., U. S. A.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

•

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomnę.
KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.